

שולט ונשלט לפשרה של תשובה מדעת

ד"ר אבי וינרוט, עו"ד

לעילוי נשמות:

אבי מורי הי"ה משה אהרן ב"ר מרדכי אליעזר וינרוט ז"ל
אמי מורתי הי"ה דרייזל וינרוט ע"ה בת ר' אריה אפטרנוט ע"ה
חמותי, אצילת הנפש, הי"ה נעכא (נלי) בת מנחם הלוי שטרנטל ע"ה

מסורת הש"ס

במסורת הש"ס... על פי הדעה...

תורת הכה"ן

כאן נקרא... על פי הדעה...

על פי הדעה

על פי הדעה... על פי הדעה...

הנהגות ובד"ס

הנהגות ובד"ס... על פי הדעה...

מרגני' בארבעה פרים העולם נידון

מרגני' בארבעה פרים... על פי הדעה...

על פי הדעה... על פי הדעה...

ארכעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

בכפסם על התבואה... על פי הדעה...

על פי הדעה... על פי הדעה...

על פי הדעה... על פי הדעה...

על פי הדעה... על פי הדעה...

עין משפט

עין משפט... על פי הדעה...

עין משפט... על פי הדעה...

עין משפט... על פי הדעה...

עין משפט... על פי הדעה...

על פי הדעה

על פי הדעה... על פי הדעה...

על פי הדעה

על פי הדעה... על פי הדעה...

על פי הדעה

על פי הדעה... על פי הדעה...

ויקרא

פרק כג

א וידבר יי אל משה לאמר: **ב** דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מועדי יי אשר תקראו אתם מקראי קדש אלה הם מועדי: **ג** נששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון מקרא קדש כל מלאכה לא תעשו שבת הוא ליי בכל מושבתיכם: **ד** אלה מועדי יי מקראי קדש אשר תקראו אתם במועדם: ה בחדש הראשון בארבעה עשר לחדש בין הערבים פסח ליי: **ו** ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג המצות ליי שבעת ימים מצות תאכלו: **ז** ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו: **ח** והקרבתם אשה ליי שבעת ימים ביום השביעי מקרא קדש כל מלאכת עבודה לא תעשו: **ט** וידבר יי אל משה לאמר: י דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל הארץ אשר אני נותן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הכהן: יא והניף את העמר לפני יי לרצונכם ממחרת השבת יניפנו הכהן: יב ועשיתם ביום הניפכם את העמר כבש תמים בו שנתו לעלה ליי: יג ומנחתו שני עשרונים סלת בלולה בשמן אשה ליי ריח ניחח ונסכה יין רביעת ההי: יד ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם את קרבן אלהיכם חקת עולם לדורתיכם בכל מושבתיכם: **טו** וטפוחתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימת תהינה: **טז** עד ממחרת השבת השביעית תספורו חמשים יום והקרבתם מנחה קדשה ליי: **יז** ממושבתיכם תביאו לחם תנופה שנים עשרונים סלת תהינה חמץ תאפינה בכורים ליי: יח והקרבתם על הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה ופר בו בקר אחד ואילים שנים יהיו עלה ליי ומנחתם ונסכיהם אשה ריח ניחח ליי: יט ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לחבן שלמים: כ והניף הכהן אתם על לחם הבכרים תנופה לפני יי על שני כבשים קדש יהיו ליי לכהן: כא וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו חקת עולם בכל מושבתיכם לדורתיכם: **כב** ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך בקצרך ולקט קצירך לא תלקט לפני ולגר תעזב אתם אני יי אלהיכם: **כג** וידבר יי אל משה לאמר: **כד** דבר אל בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קדש: **כה** כל מלאכת עבודה לא תעשו והקרבתם אשה ליי: **כו** וידבר יי אל משה לאמר: **כז** אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפרים הוא מקרא קדש יהיה לכם ועשיתם את נפשתיכם והקרבתם אשה ליי: **כח** וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפרים הוא לכפר עליכם לפני יי אלהיכם: **כט** כי כל הנפש אשר לא תענה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה: ל וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה והאבדתי את הנפש ההוא מקרב עמה: **לא** כל מלאכה לא תעשו חקת עולם לדורתיכם בכל מושבתיכם: **לב** שבת שבתון הוא לכם ועשיתם את נפשתיכם בתשעה לחדש בערב מערב עד ערב תשבתו שבתכם: **לג** וידבר יי אל משה לאמר: **לד** דבר אל בני ישראל לאמר בחמשה עשר יום לחדש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים ליי: **לה** ביום הראשון מקרא קדש כל מלאכת עבודה לא תעשו: **לו** שבעת ימים תקריבו אשה ליי ביום השמיני מקרא קדש יהיה לכם והקרבתם אשה ליי עוצרת הוא כל מלאכת עבודה לא תעשו: **לז** אלה מועדי יי אשר תקראו אתם מקראי קדש להקריב אשה ליי עלה ומנחה זבח ונסכים דבר יום ביומו: **לח** מלבד שבתות יי ומלבד מתנותיכם ומלבד כל נדריכם ומלבד כל נדבתיכם אשר תתנו ליי: **לט** אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את תבואת הארץ תחגו את חג יי שבעת ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון: **מ** ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרין וענף עץ עבת וערבי נחל ושחתם לפני יי אלהיכם שבעת ימים: **מא** וחגתם אתו חג ליי שבעת ימים בשנה חקת עולם לדורתיכם בחדש השביעי תחגו אתו: **מב** בסכת תשובו שבעת ימים כל האורח בישראל ישבו בסכת: **מג** למען ידעו דורתיכם כי בסכות הושבתו את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים אני יי אלהיכם: **מד** וידבר משה את מועדי יי אל בני ישראל:

בסייד

1. ראש השנה הוא – יום הדין.
למה לא נזכר הדבר כלל בהגדרת היום בפרשת המועדות?

הגדרת המועדות והפסוקים המעידים על כך שהיום הוא יום הדין.

מוסף ליום א שר ראש השנה צא 181

זכר החיים. עד כפה תם חיים. הן לפנות אם לחיים. חי חי יזכור: המון שאון ברואים. יעברו לפניו כמריאים. הלא כמו ראויים. לכל אחד יזכור: זכר דלות ועושר. בצורת וחומר. דופי וגם יזכור. בדין הוא יזכור: דבר גלו וסתר. בנינות וסתר. די חסר ויתר. לקצב יזכור: זכר גנונים לישב. במדבר וישב: גשם ורוח לנשב. מהיום יזכור: זכר גרון להקשב. מעם שמו חושב. גליות להשב. ביום תקע יזכור: זכר כהל וחסיה. קרב ומלחמה. בקנע חומה. לחומת ים יזכור. באדם ובבהמה. אם היקנם מהומה. בצור קול הומה. לאדמה יזכור: זכר אמונה ושקר. איון שים וסקר. אות פקודת בוקר. לרגעים יזכור: אם לזול אם ליוקר. אם למטע אם לעקר. אנוש גדקדוק וחקר. למשפט יזכור:

אתה זוכר מעשה עולם, ופקד כל יצורי קדם, לפניך נגלו כל תעלומות, והמון נסתרות שמפראשית. כי אין שכחה לפני כפא כבודך, ואין נסתר מנגד עיניך: אתה זוכר את כל המפעל, וגם כל היצור לא נכחד ממך. הכל גלוי וידוע לפניך יי אלהינו צופה ומביט עד סוף כל הדורות. כי תביא חוק ופרון, להפקד כל רוח ונפש, להוכר מעשים רבים, והמון בריות לאין תכלית. מראשית בואת הודעת, ומלפנים אותה גלית, זה היום תחלת מעשיך, ופרון ליום ראשון. כי חוק לישראל הוא, משפט לאלהי יעקב; ועל המדינות בו יאמר, איזו לחרב, ואיזו לשלום, איזו קרעב, ואיזו לשבע, ובריות בו יפקדו, להזכירם לחיים ולמות: מי לא נפקד

פרוש ע"ם
אך שלעכסי מעשים נוס סרעפן ויה איו מענימשן
או ויין ציים נועם קופן אים צו בצאלן. ואלסמו
נאם נים גרענקן אים צו בצאלן מדה פנגר מדה.
זר חיים דאם גרעכניש פון דיה לעבעדיגע ביה
וואגן ויי אלן לעבן סיי צום סום סיי צום לעבין
מום דוק"ה אלע לעבעדיגע היינט גרענקן ויסו
שאן די גאנצע קעניגע פאשעפעניש וועלן איקר
פארן פר אים אזו ויי די שאף אונ וויא ועדן קוממ
אזו נועם עד אים גרענקען. זי דלת ניש דאם
גרעכניש פון ארימקייט אונ רייכקייט. פון הונגר
אונ וואמקייט פון שלעקמע מעשים אונ פון
רעכטפארמיגע נועם נאם אין דין גרענקן. זי גלי
אלעזר וואגן נום ווערן נשאן בגלוי אדר בסתר
אדר נום עם זאל גבום אדר נום עם זאל צו פראכן
ווערין נום עם זאל ויין גבינערט אדר נוערמט צו
דעם נעעצטין פאג ראש השנה גרענקט עד אלץ:
זי גייט דאם גרעכניש דיה גערשט צו לאוין
באוואקסין אין דר סדקר אדר אין אפאוואהנעם
לאנד צו לאוין רענין אונ וויגשן צו מאכן ווייזשן דם
אלץ מום נאם היינטיגין פאג גרענקן. גיון למשיב

כחוב

מוסף ליום א של ראש השנה

בחיים הזה, כי זכר כל היצור לפניך בא, מעשה איש ופקדתו, ועלילות מצעדיו גבר, מחשבות אדם ותחבולותיו, ויצרו מעללי איש: אשרי איש שלא ישפחך, ובן אדם יתאמץ בך. כי דורשיך לעולם לא יפשו, ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך. כי זכר כל המעשים לפניך בא, ואתה דורש מעשה כלם: וגם את נח פאתכה זכרת, ותפקדתו בדבר ישועה ורחמים, בהביאה את מי המבול, לשחת כל בשר מפני רוע מעלליהם, על פן זכרונו בא לפניך יי אלהינו, לתרבות זרעו כעפרות תבל, וצאצאיו כחול תים: כפתוב בתורתך, ויזכור אלהים את נח ואת כל התייה ואת כל הפתמה אשר אתו בתבה, ויעבר אלהים רוח על הארץ וישפו המים: ונאמר, וישמע אלהים את נאקתם, ויזכור אלהים את בריתו, את אברהם את יצחק ואת יעקב: ונאמר, וזכרתי את בריתי יעקוב, ואף את בריתי יצחק, ואף את בריתי אברהם אפוד, והארץ אפוד: ובדברי קדשך פתוב לאמר, זכר עשה לנפלאותיו, חנון ורחום יי: ונאמר, פנה נתן ליראיו, יזכור לעולם בריתו: ונאמר, ויזכור להם בריתו, וינתם פרוכ חסדיו:

ועל ידי עבדיך הנביאים פתוב לאמר הלוך וקראת באוני ירושלים לאמר, פה אמר יי, וזכרתי לך חסד נעוריד, אהבת בללותיך, לכתך אחרי פמדך בארץ לא זרעה: ונאמר, וזכרתי אני את בריתי אותך בימי נעוריד, והקמותי לך ברית עולם: ונאמר, הבן יקור לי אפרים, אם ילד שעשועים, כי מדי דברי בו זכור אפודנו עוד, על פן המו מעי לו, רחם ארחמנו נאם יי:

אלהינו ואלהי אבותינו, זכרנו בזכרון מוב לפניך, ופקדנו

משלי מעם

אבש דו האפס דאך פון מיר נאר נים ניקפס פו וואס זאל איך דיר נעבן אפעל אקויפט, דו נקשל איז אז עס וואלט גשפאנען אין פסק אברהם דער ערשטער, וואלפין ביים יום זערו גאטס די בני ישכאל מיר שפאכן דאך און פון אברהם בארפין סיר ארץ נעניסן זיין וכות, אב אז עס וואלט גשפאנען דו ערשטער יצחק וואלפין די בני עשו גאטס מיר שפאנען דאך ארץ פון יצחק בארפן מיר ארץ וניקסן זיין וכות, דו פאר שפיט אין פסק וזכרתי את בריתי יעקוב, דו עקד וכות איד נאר צו ליב יעקב, וואס פון אים שפאכען די צענדליך שפיט צדיקים, וואף את בריתי יצחק פון בגד מים יצחק וועל איך דו טאנען אלס צו ליב, וואף את בריתי אברהם אפוד, אונ נאך אין צליג וועל איך נעבן איך וועל דו פאנען פון פונד מים אברהם ארץ, נאר אלץ דו וכות פון יעקב איז דו עקד בארעם וועלן נאר די ישראלי נעניסען דעם וכות פון יעקב:

וזכרתי את בריתי יעקב איך נדייניק פון בגד מים יעקב (ואף את בריתי יצחק) איך פון בגד מים יצחק (ואף את בריתי אברהם) את מים בגד מים אברהם וואלפין נדייניק איך ארץ, איך דאך אין ניקוד אין פראגע פאר וואס שפאכען דו פסק יעקוב צום ארשען אב אברהם צום לעצטן, וואס בארפין הרב המניד ז"ל מדובנא אין משל, אין קניד איז געגעבן אין תור דם ער נקאט נים געפעל און נאך וואן, אז ער דעם קרעטער פראקלעט דעם ער ביי אים געשען ער זאל אים שפאנען צוליבן וואס אים דו קרעטער געגעבן איז צוליב, דעם קרעטער חכר דעם דעם נישען ווי דו קרעטער האט געגעבן דעם קניד אין עפעל אקאנאטע דעם ער איך געשען אין עפעל, וואס צו אים דו קרעטער קניד איצט דוין חבר דעם דאך ביי מיר נקאט עפיל פו בארעם נעלס דעם דו עקד איז דאך דו פונד פון אים נוב איך אים אפעל אן געלד ארץ,

במקרה

מוסף ליום א' של ראש השנה ע"ט 157

וְתֹשֵׁב עֲלֵיו בְּאַמְתּוֹ: אַמְתּוֹ כִּי אֶתָּה הוּא דִּין
 וּמִזְכִּיחַ וְיִזְדַּע וְעַד וְכוּתֵב וְהוֹתֵם (וְסִפְרָה וּמִוֶּנֶה)
 וְתִזְכּוּר כָּל הַנְּשֻׁכָּחוֹת. וְתִפְתַּח אֶת סֵפֶר
 הַזְּכוּרוֹנוֹת. וּמֵאֲלֵיו יִקְרָא. וְהוֹתֵם יָד כָּל אָדָם
 בּוֹ: וּבִשְׁוֹפֵר גָּדוֹל יִתְקַע. וְקוֹל דְּמִמָּה דָּקָה
 יִשְׁמַע. וּמִלְאָכִים יִחְפְּזוּן. וְהוֹל וְרַעְדָּה יֵאָחֲזוּן.
 וַיֹּאמְרוּ הִנֵּה יוֹם הַדִּין. לִפְקוּד עַל צְבֵא מְרוֹם
 בְּדִין. כִּי לֹא יִזְכּוּ בְּעֵינֶיהָ בְּדִין. וְכָל בְּאֵי עוֹלָם
 יַעֲבְרוּן לִפְנֵיהָ כְּבָנֵי מְרוֹן: כְּבִבְרַת רוּעָה עֲדָרוּ.

פירוש ע"ט

אזן די זיצט און אים מיט אמת. דאס
 איז אמת דס די ביסט אדיין און אמוכות
 און די ווייסט אלס דינג און די ביסט
 אדיין איין עדות די שרייפט אליו און
 מיסט אליו חתמן און ציילסט און
 רעכניסט און גרענקסט אלע פר געסיגע
 זאכן און עפונסט דס ספר הזכרונות און
 פון זיך אליו ווערט עם גלייענס און די
 חתימה פון אימליכן מענטשן איז און דעם
 ספר ישיב און מיט אגרוסן שופר בקלזם
 קען אין הימל און איין שמיל קול ווערט

מעשה מר אמנון בעל ונתנה תוקף

ואל אים זאגן אהשוכה איז ר' אפנון נים גנאנגן
 דס דר פירשט גשיקט נאך אים דביי סאל נאך
 אנאכר און איז דאך נים גנאנגן. האט אים דער
 פירשט גלאזט גרענגן צו זיך מיט גוואלד. און
 ער האט גפרענט גווארם פריסטו נים גקומען
 אז איד האב דבייא סאל נאך דיר גשיקט. און
 וואו איז דיין משוכה נים די האסט מיר פאר
 שפראכן צו ענטפן אין דביי טעג און די נאך
 וים איד האב פון דיר פגערט. דס ר' אפנון אים
 גענטפערט. איד וועל אייך קיין אנטווארט געבן
 און די נאך נים איר האט פון מיר פאגערט. און
 נוייל איד האב גרעסט און באויגט און האב גנאנט

איז איד וועל סיד דביי טעג באויגן נים דאס איז
 גלייך אזוי ווי איד וואלט אין מיין גלופן גלייביגט
 דרום וויל איד מיין פסק און זיך אליו ארום
 געבן. דס מיין צונג וואס האט גרעט דיא זינדע
 ווערט נאל קען אים באלד אפ שניידן. דען ר'
 אפנון האט גוואלט דר מיט משוכה סאן און מקדש
 השם זיין. האט דר פירשט גענטפערט דס איז צו
 ווייניג. דען די פים נים גען צו מיר נים גקומען
 מונ און און אפ גהאקט ווערן און דייקע איכרעני
 גלידר מונן און גפייניגט ווערן. און ער לאזט
 אים אפ שניידן זיינע קענד און פים. דא זאגט
 רבי אפיון פייניגט סיד פערט דען איד האב עס
 אלע

בסייד

1. ראש השנה הוא – יום הדין.
למה לא נזכר הדבר כלל בהגדרת היום בפרשת המועדות?

2. ביום הדין נפקדים כל באי עולם, דהיינו כל היצורים, ואף מלאכי מרום.
מת פשוטו של דין למי שנעדר זכות בחייה? במה דנים לגביו?

תהלים

פרק פא

א לְמוֹצָאֵךְ עַל הַגִּתִּית לְאֶסֶף: **ב** הֲרִינֵנוּ לְאֱלֹהִים עַתָּה הֲרִיעֵנוּ לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב: **ג** שְׂאוּ זְמִרָה וְתִנְנוּ תִרְף כְּנֹר וְנָעִים עִם נָבֶל: **ד** תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לַיּוֹם חֲגֹגוֹ: **ה** כִּי חָק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב: **ו** עֲדוּת בִּיהוֹסֵף שָׁמוּ בְצִאתוֹ עַל אֲנָץ מִצְרַיִם שִׁפְתָּי לֹא יִדְעוּתִי אֲשַׁמֶּע: **ז** הִסְתִּירוּתִי מִסִּבְלֵי שִׁכְמוֹ כַּפְּיוֹ מִדָּד תַּעֲבִרְנֶה: **ח** בַּצָּרָה קָרָאתִי וְאִמְלֶצֶךְ אֶעֱנֶךָ בְּסִתְרֵי רַעַם אֶבְחָנֶךָ עַל מִי מִרִיבָה סָלָה: **ט** שָׁמַע עַמִּי וְאֶעֱיֵדָה בְּךָ יִשְׂרָאֵל אִם תִּשְׁמַע לִי: **י** לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֵל זָר וְלֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל נָכַר: **יא** אָנֹכִי יי אֱלֹהֶיךָ הַמַּעֲלֶךְ הַמַּאֲרֵץ מִצְרַיִם הַרְחֹב פִּיךָ וְאִמְלֶאָה: **יב** וְלֹא שָׁמַע עַמִּי לְקוֹלִי וְיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה לִי: **יג** וְאֲשַׁלְּחֶנּוּ בַשָּׂרִידוֹת לָבֶס יִלְכוּ בְּמוֹעֲצוֹתֵיהֶם: **יד** לֹא עַמִּי שָׁמַע לִי יִשְׂרָאֵל בְּדֹרְכֵי יְהִלְכוּ: **טו** כְּמַעֲט אֲרִיבֵיהֶם אֲכַנִּיעַ וְעַל צָרֵיהֶם אֲשִׁיב יָדִי: **טז** מִשְׁנֹאֵי יי יִכְחָשׁוּ לוֹ וְיִהְיֶה עַתָּה לְעוֹלָם: **יז** וְיִאֲכִלְהוּ מִחֶלֶב חֶסֶה וְיִמְצֹא דָבָשׁ אֲשַׁבִּיעֶךָ:

קדוש ליל ראש השנה

או יום טוב וישראלים את שבת הימים מן או יום הששי :
ויהי ערב ויהי בקר :

יום הששי : ויכפר השמים והארץ וכל צבאם : ויכל אלהים
ביום השביעי מלאכתו אשר עשה, וישבות ביום השביעי מכל
מלאכתו אשר עשה : ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש
אתו, כי בו שבת מכל מלאכתו, אשר ברא אלהים לעשות :

סגרי קרונו ורגלך ורכותי :

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, בורא פרי הנפץ :
ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, אשר
בחר בנו מכל עם, ורוממנו מכל לשון, וקדשנו
במצותיו, ותתן לנו יי אלהינו באתה, את
(לשבת יום השבת הזה ואת) יום הזכרון הזה, יום (הזון)
הרועה, (באתה) מקרא קודש, זכר ליציאת
מצרים : פי בנו בחרת, ואותנו קדשת מכל
העמים, ודברך אמת וקים לעד : ברוך אתה
יי, מלך על כל הארץ, מקדש (השבת) ישראל
יום הזכרון :

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, שהחיינו וקמנו והגיענו לזמן הזה :
עם איז אמנוג אם ראש השנה זיא עמן פילש, אוף איז אמנוג די עסן אקאם פון אמילש, אויב פון אלעטם איז
נאך בעסט, און ואל זאגן יוד רצון שנתה פראש ויא רבב, נאך איז אמנוג די עסן מערין נקאכפע און ואל זאגן יוד
רצון שרבו וכלותי, מן ואל עמן פעפע פלייש און ויסע זאבון, ניום בייפערע און ניום וויסערע מן ואל נים עמן נים :
ראש השנה ביא נאכט נאך דער המוציא עמן, עסס מן איין עפיל מים האניק און מן מאכט בורא פרי הניץ :

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם בורא פרי העץ :

יש ואל זאגן מן דעם יוד רצון :

ידי רצון מלפניך יי אלהינו ואלתי אבותינו שיתחדש עלינו שנה טובה ומתוקת :

ארכעת

מעריב ליל ראש השנה

בְּעֵשֶׂן תִּכְלֶה, כִּי תַעֲבִיר מִמִּשְׁקֵת זָרוֹן מִן הָאָרֶץ;
וְתִמְלֹךְ אִתָּהּ הוּא יי אֱלֹהֵינוּ מִהֲרָה לְבִדְךָ, עַל כָּל
מַעֲשֵׂיךָ, בְּהַר צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ, וּבִירוּשָׁלַיִם עִיר קִדְשֶׁךָ.
כַּכְתוּב בְּדִבְרֵי קִדְשֶׁךָ: יִמְלֹךְ יי לְעוֹלָם אֱלֹהֵיךָ צִיּוֹן לְדוֹר
וָדוֹר הַלְלוּתָהּ:

קְדוֹשׁ אַתָּה וְנוֹרָא שְׁמֶךָ, וְאִין אֱלֹהִים מִבְּלַעֲדֶיךָ,
כַּכְתוּב וַיִּגְבַּהּ יי צְבָאוֹת בְּמִשְׁפָּט, וְהֵאֵל הַקְּדוֹשׁ נִקְדָּשׁ
בְּצִדְקָה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלִכֶה הַקְּדוֹשׁ:

אַתָּה בַּחֲרָתָנוּ מִכָּל הָעַמִּים, אֶהְבֵּת אֹתָנוּ,
וְרָצִיתָ בָּנוּ, וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת, וְקִדְשָׁתָנוּ
בְּמִצְוֹתֶיךָ, וְקִרְבַּתָּנוּ מִלִּפְנֵי לַעֲבוֹדֹתֶיךָ, וְשִׁמְךָ
הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ עָלֵינוּ קִרְאתָ:

וְהִתְּנוּ לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה אֶת יוֹם (לשבת השבת הַזֶּה
וְאֶת יוֹם) הַזְּכָרוֹן הַזֶּה, יוֹם (תְּכָרוֹן) הַתְּרוּעָה (בְּאַהֲבָה) מִקְרָא

פירוש ע"מ

י"ל אונ דם נאנצע ביינדיקייט וועט פאר
לענט ווערן ווי איין רוך אז דו וועסט
איבך פירן פון דר ערד די מוטוויליקייט
דס הייסט דעם יצר הרע ווס ברענגט
נאר דס שלעכטן:
וְהִמְלֹךְ אִתָּהּ אונ דוא נאט וועסט
קיניגן אליין אוף נאר דיין ווערק די
אוף דעם בארג פון ציון ווי דיין כבוד
רוחם הייזשליג אונ אין ירושלים דיין
הייליגע שטאם שייט אזו ווי עס שטייט
אין תהלים יל"ד: נאט ברוך הוא וועט
קיניגן אוף אייבג דיין נאט פון ציון וועט
קיניגן צו אלע גבירטן הייליג לובט נאט:
קדוש איה דו ביסט הייליג אונ דיין
נאמן איז פארקטיג ייז אונ עס איז גיט
פר האנדן קיין נאט חוץ דיר פטיט אזו
ווי עס שטייט גשריבען ביה אונ נאט

והתנו

החכמה בגמולו לכל כל עשר טעם המפלה לא הולכו להזכיר כן (ה) ואין אומרים ותתן לנו יי אלהינו באהבה מועדיהם לשמחה ואלה לא יישגו דעת ר"י מיהו רבים שולקים עליו והכי נקטינן לקולא : א למוזר בכתרו וכו': ד"ג וכתוב והיו לכם לזכרון ואכולהו קאי. ועיין לקמן סימן תקפ"א (ש) אם נכלל זה שלא להזכיר פסוקי דלשון חזק מפלג מוסף:

ואין אומרים ותתן לנו וכו' עד וכן פשט המנהג. הכל במוזר נאשירי סוף ראש השנה אלף רביעי שנה וכמו דברי רב האי קמח נדברי (קפ"א) [קפ"א] מפני שרב האי אמר אלף אם יום הזכרון היה לזון מרובה דמשמע דמולק לרביי (הרשב"א) [הרשב"א] שמחלק בין אדם למוזר אלף לעולם יאמר וזכרון מרובה אלף לזרין טעם למה דלי משום דלמיזר זכרון מרובה מקרא קודש גביה יום מרובה לא כמיזר אלף רב האי סתירא ליה בטמון דלין אומרים מקרא קודש כה ונתרומם הלשון סימן קפ"א פירוש משום דלילה לאו זמן מרובה לפיכך אפילו בטול קאמר רב האי דאומרי וזכרון מרובה ומל מקום מולק הוא (הרשב"א) [הרשב"א] (הרשב"א) ע"ש

מחלק אלף בין שנת למוזר דמשמע דבטול אפילו גלילה יאמר יום מרובה והמנהג עכשו (הרשב"א) [הרשב"א] אומר יום מרובה דההוא יומא זמן מרובה הוא למזר ובשנת אומר וזכרון מרובה אפילו כיום: ומה שכתב רבינו על דברי רב האי וכן פשט המנהג אינו סותר על אמירתם וזכרון מרובה אלף על אמירתם מועדים לזכר וכן מוצא נאשירי וכונו שכתב הר"ר ירוחם (נ"ו ח"ב ע"ג) שלא הזכירו

בדברי רב האי כי אם מאמירת מועדים בלבד ועל זה כתבו שכן המנהג פשוט שלא לומר מועדים וכו' ע"ש:

יא ונהגין בספרד וכו' עד ובאשכנז אין נוהגין לאמרו והכי מסתבר וכו'. וכן כתב לעיל בסימן ס"ג (רמ"א) מיהו עכשו נשפחה המנהג באשכנז שאומרים מקרא קודש כיום טוב וצמול המועד וכיוצא בזה אשכנז נשפחה המנהג בענין דקמין כלליל בסימן ל"ב (מ"ג) וכן לענין לנפול כל סוף פסוק של כל מוזמר לעיל בסימן כ"א וכמו שכתב ב"מ יוסף ג"ס (מ"ד) ד"ה ויפסדו ועיין עוד למעלה בסימן ס"ג נתייש ג"ס (מ"ה) (מ"ה) (מ"ה)

דרכי משה כתוב במנהגים (מהרא"י סינת ר"ה ע"ב ע"ג) כל מקום שאומרים בחול יום תרועה בשבת אומרים וזכרון תרועה:

פרישה ליה לנפקי האי דרשה שדרשו ז"ל (ר"ה ט) מפסוק (מל"ג פ"ד) נכסו יום עגיש איהו פג שחמטס מתמטת וכו' וכמו שכתב רמב"ם בסימן תקפ"א (ש) בשם רבנו הערש (ע"ה ח"ט) ו' נמי עתיד ליה האי דרשה לפיכך דמיון דלין לרין להזכיר ממילא נשמת נשמת נשמת נשמת וכו' שזרין נכסות המועד ככל מהי דלא נרמז לגלוי וק"ל: (י"א) דבתיב ובימים שמוחתכם וכו' והיה לכם לזכרון וכו'. אף על פי שדרשו ר"ל (מ"ה) פר' שצמולק א"ת טו) וזו"ט שמתמטת זה שנת אם כן גם עליו קאי לזכרון ולמה אמר בספר שנת הוא שנת אומר את יום וכו' מל מקום מנוחם שנת קונתם הארצה לעממא וק"ל: (י"ב) וכתב רב האי שאין מנהג

הנהגות והערות יחזיר וצ"ע ולא מצאתי מי שהעותר בזה (עיין ברמב"ם שם מהר"ר פריקל וכליקוט שניי נוסחאות שם) ולרעתי העניה נראה שאין פלונתא בין רשבי"ח ורב האי רב בענין מועדים לשפחה חגים חסנים לששון (עיין ברא"ש סוף ראש השנה ובתולדות אדם הנהג בני ח"א) אבל בענין החילוק שבין שבת לחול ברוב זכרון תרועה יום תרועה אפשר דמר נתיב לחלק ומר לא נתיב לחלק וספק על המנהג ולא פליגי. ועיין. (ר' יעקב בכרך בהנהגותיו לטור פרוט קניגסברג)

כה) רבינו הבי"ח הולך לשיטת ודבריו לקמן סעיף יא ולעיל סימן תב סעיף א ועיין מ"ש שם בהנהגות הערות. ובאמת אין הוכחה מדבריו רב האי (כפי שהיאם רבינו הערש) רק על מניעת אמירת מקרא קודש הראשון אבל לא על השני שלא כמאן חולק עליו ולזה הרמב"ם שהביא הראשון ולא השני בסוף ספר אהבה (בסדר הפלות כל השנה) וכן בנכח קודש של יום טוב (ה"ל שבת פרק כ"ב ה"ט) אבל בנכח קודש ראש השנה (שם שם ה"ל) הביא שניהם

מ"ה

מ"ה

מ"ה

**חזמיה
פרק ח**

א ויאספו כל העם כאיש אחד אל הרחוב אשר לפני שער המים ויאמרו לעזרא הספר להביא את ספר תורת משה אשר צוה יי את ישראל: ב ויביא עזרא הכהן את התורה לפני הקהל מאיש ועד אשה וכל מבין לשמע ביום אחד לחדש השביעי: ג ויקרא בו לפני הרחוב אשר לפני שער המים מן האור עד מחצית היום נגד האנשים והנשים והמבנים ואזני כל העם אל ספר התורה: ד ויעמד עזרא הספר על מגדל עץ אשר עשו לדבר ויעמד אצלו מתתיה ושמע ועניה ואזניה וחלקיה ומעשיה על ימיו ומשמאלו פניה ומימאל ומלכיה וחשם וחשבונה וזכריה משלם: ה ויפתח עזרא הספר לעיני כל העם כי מעל כל העם היה וכפתחו עמדו כל העם: ו ויברך עזרא את יי האלהים הגדול ויענו כל העם אמן אמן במעל דיהם וישתחוו ליי אפים ארצה: ז וישוע ובני ישראל ויהיו עמו על עמדם: ח ויקרא בספר בתורת האלהים מפרש ושום שכל ויבינו במקרא: ט ויאמר נחמיה הוא התרשטא ועזרא הכהן הספר והלויים המבינים את העם לכל העם היום קדש הוא ליי אלהים אל תתאבלו ואל תבכו כי בוכים כל העם כשמעם את דברי התורה: י ויאמר להם לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין וכן לו כי קדוש היום לאדוניה ואל תעצבו כי חדות היא מעתה: יא והלויים מחשים לכל העם לאמר הסו כי היום קדש ואל תעצבו: יב וילכו כל העם לאכל ולשתות ולשלח מנות ולעשות שמחה גדולה כי הבינו בדברים אשר הודיעו להם: יג וביום השני נאספו ראשי האבות לכל העם הכהנים והלויים אל עזרא הספר ולהשכיל אל דברי התורה: יד ויצאו כתוב בתורה אשר צוה יי ביד משה אשר ישבו בני ישראל בסכות בחג בחדש השביעי: טו ואשר ישמיעו ויעבירו קול בכל עריהם וירושלים לאמר צאו הקר והביאו עלי וית ועלי עץ שמו ועלי תמרים ועלי עץ עבת לעשות סכת ככתוב: טז ויצאו העם ויביאו ויעשו להם סכות איש על גגו ובחצרותיהם ובחצרות בית האלהים וברחוב שער המים וברחוב שער אפרים: יז ויעשו כל הקהל השבים מן השבי סכות וישבו בסכות כי לא עשו מימי ישוע בן נון כן בני ישראל עד היום והוא ותהי שמחה גדולה מאד: יח ויקרא בספר תורת האלהים יום ביום מן היום הראשון עד היום האחרון ויעשו חג שבועת ימים וביום השמיני עצרת כמשפט:

שעה שנמלט עוונתיך על ישראל מכלן והלאה תושמח כי יום זה ראשון מחדש למשנת עונות:

אבל ישראל אינם כן. וכמו מהרש"ל (בבאבא לומר) יש מקצין לפי זה ילמדו נגדים מרוקמים ונציג ארגמן וי"ל דלס כן אין

כאן הוכחה שצדוק צי יתגן כי שמה א"טו מחדש מיום הדין כלל וא"טו ט"ז אצל כעלובת לנשים וזכר מיום המיתה כי נמי מנחה הקלימה על דרך (י"ט ט"ז) אם יהיו פטאליס כמיום כשגל ילמדו נציג:

עונות. (ט) משל למדינה שהייתה מס למלך ולא נתנו לו בא אליה בחיל לגבותה כשנתקרב אליה (י) בעשר פרסאות יצאו גדולי המדינה לקראתו ואמרו לו אין לנו מה ליתן לך הניח להם שלישי. כיון שנתקרב יותר (יא) יצאו בינוני העיר לקראתו הניח להם שלישי השני. כשנתקרב יותר יצאו כל

בני העיר לקראתו והניח להם הכל. כך המלך זה הקדוש ברוך הוא. בני המדינה אלו ישראל שמסגליו עונות כל השנה. (יב) ערב ראש השנה הגדולים מתענין ומוותר להם שלישי עונותיהם. בעשרה ימים בינונים מתענין ומוותר להם שני שלישים. ביום הכפורים הכל מתענין ומוותר להם הכל. במרצאי יום הכפורים עוסקים במצות סוכה ולולב ואין עושיין עונות. לכן קורא יום טוב ראשון ראשון לחשבון עונות: ד ורחצין ומספרין על

פי המדרש ין אמר רבי סימון כתיב (וברים ד י) כי מי גרי גדול וגוי רבי חנינא ורבי יהושע אומרים איו אומה כאומה זו שידועת אופייה של אלהיה פירוש מנהגיו ודיניו. שמנהגו של עולם אדם שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו ואינו חותך צפריו לפי שאינו יודע איך יצא דינו. אבל ישראל אינם כן לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחין זקנם (ד) ומחתכין צפרניהם (ט) ואוכלים ושוחטים ושומחים בראש השנה לפי שידועין שהקדוש ברוך הוא יעשה להם נס. לפיכך נוהגין לספר ולכבס (טו) בערב ראש השנה ולהרחיב מנות בראש השנה. ומכאן תשובה למתענין בראש השנה: (ג) ונהגין באשכנז שאין נפילת אפים בערב ראש השנה (ג) כמו בשאר ערבי ימים טובים אף על פי שנופלין על פניהם בבוקר באשמורת:

דרכי משה ורעה הסתים מהני כמו שמצינו בכלל שנשתחש על קברי אבות (מוסד ד:). ועיין לקמן סימן תרי"א (אמא א) אם נהגים להביא כפרות בערב ראש השנה כמו שנהגים בערב יו"ט: עוד כתב מהר"ל (הלכות תענית טו) הלכות ימים נוראים י"י ע"י רמ" (טו) תענית ערב ראש השנה אין צריך להשלים ואין פרישה

(ט) מש"ל לדינה וכו'. וא"ם מה ענין משל זה למירוק קושייתו דהא י"ל לפרן תפילת דכיון דכוס הכפורים נמטל הטהרות ואמר קי טומקין במתו טוכה וז"ל נמלל מה"טו הוא ראשון למשפן עונות וי"ל דלי לאו המשל הימי אומר דציום הכפורים לא נמטלו כל העונות כי אם רוק ועינין נשאלו ק"ם עונות קודם דיום וטפילו כיון נקרא יום הכפורים דה"ט יתבן כפר לכן מלגור עליון מיהו טעום ולא ח"י ח"י שפיר מלת ראשון אצל השם נעמנו מן המשל דציום הכפורים נמטל הכל כמו שכתבנו מוטל כל המע מירב הכפונות שיקראו משל וק"ל: (י) בעשר פרסאות. לכן אמר עשר פרסאות כנגד עשרת ימי משפוח וף על גב דלס מתענין עובר לראש השנה שסוף קודם עשרת ימי משפוח היינו משום דלי אפשר להטענות דה"ט השנה אצל אין לומר משום דלרין לאלה לקראתו קודם עונותם וכו' לפרן עשר פרסאות דלס כן אין דמיון יום כפור למע דלמתיק משל כשנתקרב יותר יצאו בני העיר לקראתו וצדוק כפור אין מתענין הכל עד שמתק ענין עשר יום כפור הוא היום שאלה השם יתבן לגטמ חוט מני ארס כמ"ס מורה: (יא) יצאו בינוני העיר וכו'. פירוש גם הגדולים ענין הם עם המלך ומיום שילאו לקראתו לא הלכו משמו אלא מלין אופו לעיר ומחד הטע עמו שצקשם השם הוא דומה למשל דמשפוח ימי משפוח הכיטנים מתענין וכו' עין הגדולים: (יב) ערב ראש השנה הגדולים

דרכי משה ורעה הסתים מהני כמו שמצינו בכלל שנשתחש על קברי אבות (מוסד ד:). ועיין לקמן סימן תרי"א (אמא א) אם נהגים להביא כפרות בערב ראש השנה כמו שנהגים בערב יו"ט: עוד כתב מהר"ל (הלכות תענית טו) הלכות ימים נוראים י"י ע"י רמ" (טו) תענית ערב ראש השנה אין צריך להשלים ואין פרישה

וכו'. והא דלא שנונו מתענין כולם מפני שצדק שהוא ענין לו כל הדינה לעשות עולמו גדול טוכה כדליתא נפקת קמח דעמיות ואין להקשות אס ק עשורת ימי המשפוח דקאמר מיטנים מתענין ולמה אין עושין כולל טעמם כמיטנים ועוד שכי בעשרת ימי משפוח גם הגדולים מתענין ומש"ל וי"ל דדוקא יום אחד מהו שכול עושין עולמו גדולים ולא להטענות הרבה ימים שאין מהו לעשות הכל גדולים אלא הכיטנים וק"ל ולכן כמד רבתי מתמלה ומתן ליה ממדרג וכו' ולא כמד וליתא ליה שאין מכלן ראיה גמורה שאין משמע שאין מתענין אלא הגדולים. כ"י: ומותר לומר דה"ט דלס לתיק דל"ט ערב ראש השנה משום כמו יום הכפורים כיון שמתקרב כמד יום הכפורים וי"ל שלס ראשון קל להמכרם תולס ע"י קשה יותר ותולס אחרון קשה ממולן וק"ל. כ"י: ולכן נמי אמר ומוותר לטס הכל: כ"י פי גוי גדול וכו'. (פירש"י ו"ל) [פירוש שס פירשן גדול מלשון גדול שנתגלה עם אלהיה ודעת מנהגו. כ"י: דובשים לבנים וכו'. ו"ל מורי י"ט מקשים לפי זה ילכו נגדים מרוקמים ונציג ארגמן וי"ל ש"כ אין הטוכה שצדוק טעמיהם כי שמה א"טו מחדש כלל מיום הדין וא"טו ט"ז אצל כעלובת לנשים וזכר מיום המיתה מיום הדין אצל מלמט שצדוק טעמיהם א"טו מחדש הפלימה על דרך אס יהיו פטאליס כמיום כשגל ילמדו נציג: ע"ל ועיין מ"ס לקמן סוף סימן מקפ"ד:

דרכי משה [כן כמו בשאר ערבי ימים טובים. [לא] הוי טעמא מפני שהוא יום כניסת התג דזה אינו דגם שאר ימים שלפניהם נמי אין אומרים חתונן בפסח כל חדש ניסן וגם ערב שבעות גם כן מטעם דאין אומרים חתונן מראש חדש סיון וכן מיום כפור עד סוכות אין אומרים חתונן וכן ערב יום כפור הוא יום טוב לעצמו.

הגהות והערות

[ג] עיין מדרש רבה דברים פרשה כ אה טו ובירושלמי ראש השנה פ"א ה"ג ובלקוט שמעוני עה"ה רמז תתקנ"ה ובלקוט תהלים רמז תתקנ"ה: [ד] ומגלחין וקונ"ם כ"ה בבבאי וברפובטין קיימנים וברפוס שלפניו. ובג"סא זו איתא בירושלמי שלפניו ראש השנה פ"א ה"ג. וברפוסא שנתה בה. לפני הראשונים. א. רבים מוראשנים גורסים ומגלחין וקונ"ם בודשטנו. ע"י שבלי הלקט השלם סי רפד. ותיא סי עב ורובני טעיה גאון. כתב בפ"י טפר עזרא דהכי גוסינן בהלמד ארץ ישראל וכו' ומגלחין וקונ"ם וכו' עכ"ל. וכ"ה במדריכי ר"ה סי תשח בשם רבי נחשון גאון. וכ"ה ברא"ש סוף ר"ה. ובא"ו ח"ב סי רנ, ובש"ת ריב"ש סי תק"ג. ובאר"ו הגר"א סי ז"ה. ב. ובספר המנהג ה"ל ר"ה אה א הגר"סא ומגלחין את "שערם". וכ"ה הגר"סא בלקוט שמעוני פ"י ואתחנן רמז תתקנ"ה ובלקוט תהלים רמז תתקנ"ה מומר קמו. וכ"ה בהגות מיימוניות ה"ל שופר פ"א אה א גרסינן בירושלמי וכו' בויקרא רבה איתא נמי כה"א גונוג שמגלחין "שערם" עכ"ל (ולפניו ליתא בויקרא רבה). וכ"ה בחשב"כ ח"א סי קנ.

והחידושי רשב"ן ר"ה טז ע"ב. ג. ויש כראשונים שלא נזכר מה מגלחין. במחזור חסדי (צמ" 345) איתא אכל ישראל מגלחין ומספרין וכו' ירושלמי עיי"ש. ובלקוט הפכירי תהלים מומר פ"א ירושלמי וכו' ומגלחין. וכן בקצור ספיקי הרא"ש ר"ה פ"א סי ה. ובדוקא סי שצא בירושלמי ערב ר"ה ישראל מגלחים. ויש גורסים בירושלמי "ומתקנים" וקונ"ם. וכ"כ במראה הפנים. וע"י שר"ה פנחת אלעזר ח"ב סי מח ובש"ד חמד כללים מוכרח ג סי עה ושם כפאת השוה סי א ושם במצורכת ר"ה אסיפת דייס סי ט ועיין גם בספר עמרי ארזים עמוד א אה ד: טון בסוף הגדפס עם דפריד כ"י. ובדפוס פייבי די שאקו. ובדפוסים הקדמונים. ובת"י אחד ליתא חתובת יומתחבין צפוניות" וכן בש"ע סי ה ליתא. ובדפוס דיהפורט הגיה כן בחידושי הגהות. ובכתה"י ובדפוס טפרד. מנוכח ובסדר הדפוס עם דפריד ב"ה ובדפוס שלפניו איתא חתובת אלו: טון כ"ה בטור הדפוס עם דפריד כ"י. ב"ה. ובכתה"י ובדפוס טפרד פייבי די שאקו. מנוכח. בגר"סא "להתן ולספר". ולשק המוכר סי"ד "מבכסין ומספריין":

ממה סימן תקמב אפרים כמ

כו. נוהגין שאחר נטר תמלה מדרך כ"א לחבירו לשנה טובה תכתב (לח) ותחתם. ולנקבה אומר תכתבי ותחתיו:

כז. אעפ"י שכל ימות השנה מתפללין בלחש. בריה יודיכ נוהגין לומר בקול רם (למ) ורבים נדליי מערערים על מנהג זה וכתבו שאסור להתפלל בקול רם וטוב ונכון שלא ישמיע קולו בתפלתו כלל (מ) ואפ"י לאוניו לא ישמיע רק בלחש בשפתיו. (מא) ומי שא"א לו לכיין כשיאמר בלחש כיצ עכ"פ תפלל בלחש שלא ישמיע לחבירו. ומי שיכול להנהיג בעירו להתפלל בלחש ולמחות באותן המרטיות קולם מוטב. ואם אין בידו למחות שבוודאי לא יקבלו ממנו מוטב שיהיו שונניו כו' :

כח. נוהגין לכבות ולהוריד דמעות בתפלת ר"ה ויהיב אף כשהל בשבת. ומי שאין בכ"ה נופלת עליו בימים האלה הוא הוראה שאין נשמתו הגונה ושלומה. ויש בני ארם שנוהגין ברי"ה ביום ראשון שהוא ד"ן קשה ויש שהקביה טרחם עליהם ונדונים ביום שני והאדם שנופל עליו בכ"ה רבה באלו הימים בתפלתו הוא הוראה שנידון באותה שעה למעלה אם ביום א' ואם ביום ב' :

קצה הממה

סדין ולעמוד רק זכרון כי לע"ל יזולע סגות ללמ וימתק סדין ולז י"ה ר"ס חג כנו סגלס רגלים סהס זכר ל"י"ג כ"כ י"ה ר"ס זכר א"ך ציונים סקדמוניס עמודו צו למסמט כל י"ורי עולמים וציונות סמטיס יתהשך לסשון ולסמחם לזכרון יוס הדין. חם סכוונה סתמק"ס י"ה לעורר סגולת סיום סדין דר"ס יתסך ליום סניכו כנו סגלס רגלים חם סאוונרי וסתן לנו סלססם חת יוס סזכרון סוס יוס סדועס וכו' (ס"י"ו ססיוס סדועס י"ס"י יוס זכרון כנו סלר סמועדיס סהס) "זכר ליניחם וולריס" וסגן וקלרתי. (לח) ורתחתם. ונכסגניכו לווער גם לללחך למי"ס טוב"י ולס"ל"ס כמי"ס סלסרוני וסגו כל יסרלל לווער דבר זס רק צליל רלסון ולל ציוס ר"ס צדוקר וכמי"ס צלצות סעוצל צטוי"ל וני"ל וסכ"י סל"ן לסטוד לסציו סל"כס לדיקיס גמוריס סנכסציס לללחך למי"ס כוולנר ר' כרוספדלי צר"ס סס לענין דין ר"ס עי"ג. ועיין צטוי"ס סג יעקב ס"י ט"ז סדייק וחס סלף לסקוד לרס ססול רק ציוני יס לסקסס חס ווער ונכסג זכ עי"ג וע"ל ס"י סקל"צ ס"י"ל וסל"ט ס"ג וסטי"ס צעס"י. (למ) ורבים גדולים כו' כו"ג סל"ר וס"ב (ס"י ק"ח) עפ"י סזוסר וסלר"י ז"ל עי"ג וסלסרוניס סס וחס ועיין צסטיק ענחס ליון (ס"י חלל) לסגתי"ק רציו וסדמו"ג מרינוכז זלללטי"ס וז"ל סטוסר עוצ לסכסן סל רלסונויס סטוד

והצ"י אשך וניוויקן לנו סוסיין וספיון לנו חיי"ן סס"י צעלי רוסיק וסלס"י יסלל וולוד וסססו על ונכסג צני סכסריס סמחלספיס ציוניס כורל"ס לסתפלל צלצור ולל סוכגלו צכך כל ימות ססלס לכך סס וסג"סיס קולס צסלסחס וסלומת יס א"סור גדול לסג"סיס קולו צסלסח וספסר צספרי סמקוצל"ס חוס"ק וסמוניכיס וולוד ע"י וני"כ דלגו על סדצ סלל י"ה חלילי קסרוג על יסרלל לכך כ"י ווער לסג"י קולו צסלסחו וועט ציוניס סללו חבל לונת ככון סדצ ססס"סר חוס סולר רק לסריס ולל עוצ סדצ סלרנס ס"סור גמור יס עכ"ל ויעו"ס עוד צלצ"ק ז"י"ג. (מ) וס"י ללזכ"ו כו' עי"י וס"ל ס"י ק"ח סק"ג וס"ס וסו"ג וצילוכי וסג"ל סס סכן כוונס סזוסר סל"י ללזכ"ו לל סעניע סכן חן זס חלל לניסריס חרומחס ונוסגין עפ"י זוסר וסלר"י"ל כ"י רוב מוסקיס וסלסרוניס כחצו סיוסר ככון לכחילס לססנויע ללזכ"ו רק סלל יסנויע לסציו ועי"ג ציל"ס וסע"ס צוס צצילוד ס"טצ (ועי"י צטוי"ס סס"י וסלסצס ח"ח ס"י י"ג ו"ס לסלסל צלצרו וסל"ג). (מא) ומי סל"ח לו לכון כו' עי"י צע"ס סק"ס ו"ס וסן צוס וסגין ועכ"פ וסצרי כולס כלנר דצסלר ססלות חוץ וססלל סעניע וסכ"כ צסק"ו וסק"ס סלרצס ולוס לסג"י קולו כדי לעורר סכוונס וכמי"ס צל"ר וס"י צס"י זס וכן צס"י ק"ח צסס וי"י"ג [כ"ס וסלצ"י י"י"ט וססטי"ט ז"ל כח"י

תקפ"ג דברים שנוגעים לאכול כלי' ר"ה. וכו' ב' סעיפים:

באר הגולה

א ייחא אדם רגיל לאכול בריח רוביא דהיינו תלתן כרתי סילקא תמרי קרא וכשיאכל רוביא בייאמר יחד שידבו זכוותינו. כרתי יכרתו שנתאי ה'. סילקא יסתלקו אויבינו. תמרי יתמו שנתאי ה'. קרא יקרע גזר דינגו ויקראו. לפניך זכוותינו: כנה וים סבין לאכל השח משק דבש (סוד) ולמרים סתמו מלע טה מוקה (אברהם) וכן טעין וים לולין נטוים ולמרים דבש זכות דשמן ומבין לאכל כפר שמן וכל מיני מוקה (מלך דומה):

מימלא דלמי
עכמות י' מיל
ובחיות י"ב ב
ידו כ"ט כ"ט
... ממנו כ"ט הוי

אוכלים

כף החיים

אלא שפסוק כפי' הביא טוד מיל חסי' עשרים מאמרו ח"ב מחכ"מ פ"י ע"ג כדלוקים אין נחמנים אלא צוסיכ דק טכחכים דרים ישיש' ולפי' אין לומר דק וכתבנו וכו' בל"ט. וכו' דעא כג"ל. וכ"כ כר"ז א"ר י"ה. ומיטו עיין ב"מ' ד"ב דף ס"ז פ"ג דמשמע מפשט כגמי' דלוקים גמורים נכחכים ונחמנים מוד כוא פל חי' טעוה' וכ"כ כר"ן. ואפי' לדעת סבורים דלא לפתח חי' מוכ"ז קאמר ואין נחמנים מוד וכו' מ"ט ג"כ ט"ז א"כ מנפק מלו דחמ"ס מפשט ומ"כ נד"ס דלכון לומר. לטעם טובה סתבנ ונחמ"ס וכו' ע"כ. וכ"כ חי' כלל קל"ט א"ר כ' לומר סתבנ ונחמ"ס. וכ"כ מפ"א ט"ט. וט"ו לט"ל כ"י סקפ"א א"ר ח"י.

ס"ד) **וכתב** סלכות כפי' תקליד טביוס כר"סון אחר הכפ"ס אין לומר לטעם טובה סתבנ כ"י כ"י טעוה הרשטוה חי' סתב"ס ללוקים ואין רלוי שילמר למבירו לען כמורס טל"ט ד"ק אלא צונוי ואפ"י סכל א' ממזיק מלמו לבימוי ומתפללים וכתבנו לחיים ואפי' צוסיכ יע"ש. וכמ"ל סקי"מ כתב דיכול לאומרו עד מלחא יע"ש. וספי' סק"ד כתב דיש לאומרו כל"ל כ"י ג"כ דכ"ל צו"ס כ"י לומרים זמן מסתם טעיקר מ"ס כ"י לקטמים יע"ש. מיטו סל"ד כפי' תקליד א"ר כ"י כתב כיון דצוקאין צקצופ"א דוה"ל טיקר כוא ויס דאשון ואין לומר כן למבירו צו"ס שני יע"ש אכל מדב"י כר"ז א"ר י"ה משמע דיכול לומר עד מלחא סיוס דו"ס כ"י וט"ו מפי' א"ר ד' וכת"ל כר"ס ופ"פ"ה.

ס"ה) **ויש** לומר צו"ס אחר מלחא (כ"ס-ט"ז) טובה סתב"ס. א"ל א"ר ח' ולפי' מ"ט לט"ל א"ר ס"ג דיש מפרשים כגמי' כע"ס"ה ולוקים גמורים נכחכים ונחמנים מוד לחוי שסי' אין רלוי לומר למבירו אחר מלחא סתב"ס דיש להמיקן ללוקי וכבר נחמ"ס לחיים טובים ולשלום.

א) **סע"ה** ה' יס"ל אדם רגיל לאכול בריח רוביא וכו' והל"ט כ"כ"ס לסיוס ז"ח"ס ולכח"ל"ק כגריה טב"י ולכד"ל"ק סכרוס ורי"ס כמ"ו ש"ר י"ר כמ"ס לט"ל כ"י סקי"ד ספי' י"ל וכו' רס"ג ספי' ח' יע"ש ולס"ד מוק"ס מופ"ב כסעו"ס ולפר"ך טעולמן ולכמוהו צמפ"ס יס"כ קוד"ס טיב"א צט"ה עכ"כ"כ כ"י טב"ט"ו ימ"ל סכל מחוקק וסלח"ן ערוך וכוא לסי' כו"י ומי"ע א"כ צודמן זכ"ל ולא רל"כ טלח"ן ערוך לא יתקופ"ס פ"ס א"כ"ו ח"ז ולא יכש"ס כ"י אר"ב"ה סכ"פ"ס כוא ס"י ר"ע צו"ס"ר א"ל ידון לק"ך זכ"ס ולא יקפ"ד אפי' כ"ל.

ב) **כב"א**ן מכתב"י קוד"ס קוד"ס יס"ב צמ"ט"ו פ"ל מפי' מלחמ"ס וי"מ"ר סתב"ס א"ל"כ"ו סב"ט"ו ע"ד ק"ס ר"ס ויספ"ד"שן וכו' ולח"כ י"מ"ר טסוק זמן מל"ל מן וכו' י"ב ע"מ"ס. ולח"כ טסוק ור"ע י"ח"ק כר"ן סס"ו וכו' י"ב ע"מ"ס (וא"כ טע"ס טעו"ג"ס י"ג ע"מ"ס) ולח"כ טסוק כ"י פת"ך מקור ח"י"פ

א"כ חס"ר כע"ל"ס לומר עם הש"ן גם מע"ר נוסח סתפ"ס כ"כ"ן לכו' כ"ס"ט"ר"ג"ו ספ"ס וס"ט"ו"ס מ"ע לא וכו' ט"ס עם וכ"ס"ח"ל הש"ן לומר א"ר"ס מל"ך וכו' יח"ל כוא ר"י"ב"ס ימל"ך זמן כ"ש"ר סט"ס"ו וד"ל כ"ש"ב"א לסכ"ר"ס ט"ס"ס ו' א"כ ט"ס ז"ס יס"ל לומר ד"ך כ"ס"ס"כ כמו ס"ט"ו"ר"ס כ"ס"ח"י"ח לט"י מ' מ"ק"ד"ס ד"ך ספ"ס וס"ט"ו"ר"ס ומ"ע מ"כ"ס ח"ר ס"ל"ל ר"י"ס סכ"ר"ס זמן אין לטע"ס כן כ"ל כ"ס"מ"ר"ס צ"נ"ט"ו ט"י"מ"ט"ר"ס פ"ו לעו"ן לכו' לט"ו"ס ט"כ"מ"ס סכל ס"ס"י"ח.

ס) **וכתב** משער כו"ו דף ז' מ"ל גם ס"ה נוכ"ג מורי (סל"ר"י) ז"ל לכות סכ"ס כהפ"ה ר"ה א"פ ג"ל"ו י"ר"ט ומ"כ"ס כהפ"ה יו"כ"י. וס"ה לומר מח"ל כ"י מ"י ט"ל"ן כ"ט"ס נופ"ל מלו צ"מ"ס ס"ל"ו כוא ס"ר"ל"ס ט"ל"ן ס"מ"ו כ"י נ"ס וס"ל"ס"ס. גם ס"ה לומר כ"י י"ס צ"י א"כ"ס ידו"ג"ס צו"ס א' וכו' ס"ס ד"ע"ה ק"ש"י"ח י"ח יעו"ו"ס צו"ס כ"י ס"ט"ו"ל ד"כ"ה ר"פ"א ור"ל"ס סק"ב"ס לר"ס"ס פ"ל"ט"ס ור"ן ל"ו"ס צו"ס ח"י וכו' וכו' ל' סל"ר"ס ס"ט"פ"ל"ג מלו צ"ט"ס ד"כ"ס מל"ו צ"מ"ס ס"ל"ו כהפ"ה כוא ס"ר"ל"ס טעו"ן כ"ט"ו"ס ט"ס"ס לטע"ס א"כ צו"ס א"י ו"כ"ס צ"י"ז כ"י ע"כ"ל וכ"כ כ"ע"פ"ס טע"ר כ"י פ"י"ה. מפי"א א"ר כ"ת ו"כ ט"ס ע"כ"ל דו"ס"ג"ן לכות כהפ"ה אפי' כש"ל ר"י ו"ס"כ כ"ס"כ"ה. וכו"מ מדב"י טע"ר סכ"ו ס"ו ומיטו עיין כ"י וכו' ר"ב א"ר כ"י סתב"כ דל"ך לכות כ"י סל"מ"ו כ"ע"ר"ל

א' ח"ב"ו וכו' א"ל סתב"כ כ"ד"כ"י סל"ר"י ד"ל. וס"ב להע"ב"י כ"ד"מ"ס"ס מ"ל מל"ו כ"י כ"מ"ל"ס כ"ע"מ"ס ס"ט"ו"ס ח"י"ס. וכו' כ"י"ל"ס"ס מכת"ב פ"ס טע"ר ס"ר"ל"ס. וט"ו לט"ל ס"י א"ר כ"י ס"י) **ש"ס** כ"ס"ס. לט"כ טובה סתב"כ. ולא י"מ"ר סתב"כ לט"כ טובה או סתב"כ לחיים טובים לוי סט"ו ר"ה

ס"ז) לען קל"ג מ"ידי דכ"ו"ס למשול ט"ל לומר א"כ"ל כ"ס"מ"כ"ל למ"ך טכ"ו"ס ר"ס א"ל"ג. ע"כ"ל"ל א"ל"ל"ו ד"ל כ"ס"ג"ה כ"י מ"ס"ס ס"י זכ"ו"ן מ"ס"ס. ולפי' מ"ט לט"ל ס"י ר"ך כ"ס"ס מ"כ"י"י ל"מ"ן גם כ"ן י"ל דל"ר"ב"ה מ"ס ס"ט"ו"ס קל"ג כ"י"ח וס"ך כ"מ"ל"ו וכו"ר ל"כ"כ"ב לט"כ טובה. כ"כ"י א"ר י"ג. וט"ו"ן כ"ד"כ"י"ו לט"ל ס"י) ר"ך א"ר י"ה. לט"כ"ס לפ"י מ"ט לט"ל א"ר ל"ג כ"ד"כ"י מ"ן יד"ן וי"ח"ר מ"ש"ל"ר יע"י ס"כ"כ כ"כ"ן כ"ן נ"ח"ר. וכן כ"ט"ס"ס ול"ס"ס ד"כ"כ"ס וכו' לא י"מ"ר ס"ו"ס סק"ד"ו לחיים טובים א"ל"י וספ"ק"ד"ו לחיים טובים ולשלום וכן כ"ס"ף לא י"מ"ר ס"ו"ס ח"כ נ"ט לחיים טובים א"ל"י וס"כ"כ"ב לחיים טובים ולשלום וכ"כ ס"ר"י"ח א"ר י"ב וט"ו"ן לק"ן ס"י סקי"ד א"ר י"ד.

ס"ח) **ש"ס** כ"כ"ס"ס. לט"כ טובה סתב"כ. ולק"כ"ס י"מ"ר לט"כ טובה סתב"כ. א"ל"ל א"ר ס"י ר"ר"ה כ"ס. מפי"א א"ר כ"י. מ"ט א"ר כ"י.

ס"ט) **ש"ס** כ"כ"ס"ס. לט"כ טובה סתב"כ. ונחמ"ס. מ"ל וכן כ"ן ט"י"ח"ק ללוקים סתב"ס לאל"ה לחיים. מ"ל סקי"מ.

ש"ת יחוזה דעת חלק ב סימן סט

שאלה: האם ראוי להתפלל התפלות של ראש השנה מתוך שמחה וחדוה, כפי שנאמר עבדו את ה' בשמחה. או משום חרדת הדין ראוי להתפלל בבכיה, כי שערי דמעה לא ננעלו?

תשובה: בספר עזרא מסופר, כי בשוב העם מן הגולה, והיה עזרא הסופר קורא לפניהם מספר התורה ביום ראש השנה, היו כל העם בוכים על שנכשלו ועברו על מצוות התורה מחוסר ידיעה, ושם נאמר (בנחמיה פרק ח' פסוק ט): ויאמר נחמיה הוא התרשתא ועזרא הכהן הסופר לכל העם, היום קדוש לה' אלהיכם אל תתאבלו ואל תבכו, כי בוכים כל העם כשמעם את דברי התורה, ויאמר להם לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם, וילכו כל העם לאכול ולשתות ולעשות שמחה גדולה כי הבינו בדברים אשר הודיעו להם. ובספר אור זרוע חלק ב' (סימן רנז) כתב, שמכאן למד רבינו חננאל שאסור להתענות בראש השנה, שהרי נאמר בנחמיה בענין ראש השנה, לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו. ושכן כתב רבינו האי גאון. וכן פסק רב יהודאי גאון בתשובה, שאסור להתענות בראש השנה מפני שנקרא חג, שנאמר תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגיגו. ושלל כדברי רב נסים גאון שמתיר להתענות בראש השנה. ע"כ גם הרא"ש במסכת ראש השנה (פרק ד' סימן יד), הביא תשובת רב שר שלום גאון, שאסור להתענות בראש השנה, שהרי שמחה נוהגת בראש השנה, שנאמר ובוים שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם, ודרשו חז"ל בסוכה (נה ע"א) ובראשי חדשיכם זה ראש השנה, וכן מצינו בספר עזרא שכאשר היו העם בוכים בשבוע מן הגולה, ובשמעם את דברי התורה, ואמר להם עזרא, לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדונינו, ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם. ובמסכת ביצה (טו) פירשו חז"ל: ושלחו מנות לאין נכון לו, למי שלא הניח עירובי תבשילין. אבל פשוטו של מקרא, למי שהיה בדעתו מאתמול להתענות בראש השנה, ולא הכין מאכל לחג, ומכאן למדנו שאין להתענות בראש השנה. ע"כ. וכן כתב המרדכי (פרק קמא דראש השנה סימן תשח) בשם רב נחשון גאון. וכן דעת הרמב"ם (בפרק ו' מהלכות יום טוב הלכה יז). וראה עוד בספר פרדס הגדול (סימן קע). ובשאלות ותשובות מן השמים (סימן פו). ובשו"ת הריב"ש (סימן תקיג). ובשו"ת תרומת הדשן (סי' רעח). וכן פסק הטור (או"ח/ח' סימן תקצז) שאוכלים ושותים ושמחים בראש השנה, ואין מתענים בראש השנה כלל, וכדברי רבינו האי גאון שכתב, שיפה הוא שלא להתענות אפילו ביום טוב שני של ראש השנה, שכן אמרו פרנסי ישראל הראשונים לישראל, לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים וכו'. וכן פסק מרן בשלחן ערוך שם. וראה עוד בזה בשו"ת שאגת אריה (סימן קב). ובשו"ת מחזה אברהם (סימן קכח). ובשו"ת חסד לאברהם תאומים (מהדורא תנינא סימן סב). ובספר תרועת מלך (סימן לה). ובשו"ת שאלת יעקב (סימן קכח). ועוד. ולפי זה יש ללמוד גם כן שאין לבכות בראש השנה, ואדרבה ראוי לומר התפלה בנעימה ובשמחה. וכן נהגו בכל תפוצות ישראל שהשליח צבור מתפלל בראש השנה בניגון ובנעימה מיוחדת לכבוד החג, אלא שהקדיש והקדושה נאמרים בניגון הסליחות והפיזטים של הימים הנוראים, בבחינת אומרם בברכות (ל'): וגילו ברעדה, במקום גילה שם תהיה ועדה.

אמנם רבינו חיים ויטאל בשער הכוונות (דף צ ע"א), העיד בגדלו על רבינו האר"י שהיה נוהג לבכות הרבה בתפלות ראש השנה, אף על פי שהוא יום טוב, ומכל שכן בתפלות יום הכפורים, והיה אומר כי מי שאין בכיה נופלת עליו בימים אלה, היא הוראה שאין נשמתו שלימה והגונה. ע"כ. וכן הובא בכף החיים (סימן תקפב ס"ק ס). אולם במעשה רב (סימן רז) נאמר בשם רבינו הגר"א מוילנא, שאין לבכות ביום ראש השנה, וכמבואר בנחמיה (פרק ח' פסוק ט') אל תתאבלו ואל תבכו כי בוכים כל העם כשמעם את דברי התורה, ויאמרו להם עזרא הסופר ונחמיה התרשתא לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם. ולכן הקפיד הגר"א שהשליח צבור יאמר הקדיש בניגון לכבוד יום - טוב. ע"כ. ונראה שאין סתירה לדברי האר"י ממקרא מפורש בנחמיה הנ"ל, שאף שאין לאדם להביא עצמו לידי בכיה ועצבות מפני קדושת החג, אבל המתעורר מעצמו לבכות בתפלותיו מחמת התלהבות דקדושה, לרוב דביקותו וכוונתו בתפלות הימים הנוראים, אין בזה שום איסור כלל. וכמו שכתב כיוצא בזה הטור זהב באורח חיים (סימן רפח סק"ב), שמציו

באגדה, שתלמידיו של רבי עקיבא מצאוהו שהיה קורא שיר השירים ובוכה בשבת, ואמר להם שאף על פי שאסור לבכות בשבת, שנאמר וקראת לשבת עונג, מכל מקום כיון שעונג הוא לו בבכיתו, מותר, והסביר הסורי זהב, שנראה שמרוב דבקותו של רבי עקיבא בהש"ת, וכשהיה אומר שיר השירים היה מבין בעומק דעתו הגדולה והקדושה עד היכן הדברים מגיעים, לכן היו עיניו זולגות דמעות, וכן מצוי הדבר בתלמידי חכמים צדיקים שמתפללים בכוונה. ע"כ. והוא הדין למתפללים בכוונה בראש השנה, ועיניהם זולגות דמעות מרוב התרגשותם והתלהבותם, דשפיר עבדי, וברור הדבר מאד שרבינו האר"י שהיה עמוד העולם בקבלה האלהית, שר בית הזוהר, וכל רז לא אינס ליה, והיה נאה דורש ונאה מקיים, מרוב דבקותו בהש"ת ובכוונות הקדושות בתפלותיו בימים הנוראים, היה מתעורר בבכיה רבה, והרי זה דומה למעשה של רבי עקיבא הנ"ל. והוא הדין לכל אדם שבכיה נפלת עליו מאיליו בימים הנוראים, על ידי התפלות הקדושות שמעוררות רשפי אש שלהבת יה, בבחינת עד שתהיה שלהבת עולה מאיליה, וכן מדוייק הלשון בשער הכוונות שבכיה נפלת עליו, אבל להביא עצמו לידי בכיה על ידי קול בכי וכדומה אין להתיר, וכפי שכתוב בנחמיה.

נמצא שהאר"י והגר"א מוילנא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. ובספר קהלת יצחק בדרוש לראש השנה (דף צב ע"ב) בשם הגאון רבי ישראל מסלאנט כתב לחלק באופן אחר, שאנשים שדמעתם מצויה, ומכל דבר שיתפעלו יתעוררו בבכיה, לא יבכו בראש השנה, כמו שאמר בראש השנה (כ"ו), בראש השנה כמה דכויף איניש דעתיה טפי מעלי, ולאנשים כאלה כפיית עצמם היא שלא לבכות, מאחר שטבעם לבכות מהר. אך אנשים שקשה להם לבכות הם צריכים לכופף עצמם ולבכות. ע"ש. ובמחכ"ת אין דבריו מחוורים לפע"ד, והנכון לחלק כמו שכתבנו. וכן מצאתי להגאון רבי יוסף זונדל מסלאנט בכתביו (עמוד קיג) שחילק כמו שכתבנו. וראה עוד להגאון משאוול בשו"ת זכר יהוסף (סימן קצב). ע"ש.

המורם מכל האמור, שאין לבכות בראש השנה. והתפלות של ראש השנה יש לאמרם בשמחה ובנעימה קדושה, ומתוך כוונה רבה, כי תפלה בלא כוונה כגוף בלא נשמה. ומכל מקום אדם שמתעורר מעצמו בבכיה ומתפלל בדמעות שלישי, אין בזה שום חשש איסור כלל. ותבוא עליו ברכה. והש"ת יקבל תפלתו ברצון וזכה כולנו יחד עם כל בית ישראל לשנה טובה ומבורכת כתיבה וחתומה טובה.

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך תקליטור פרויקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

בס"ד

1. ראש השנה הוא – יום הדין.
למה לא נזכר הדבר כלל בהגדרת היום בפרשת המועדות?
2. ביום הדין נפקדים כל באי עולם, דהיינו כל היצורים, ואף מלאכי מרום.
מה פשרו של דין למי שנעדר זכות בחירה? במה דנים לגביו?
3. במקורות השונים רואים את: כי מדובר ביום טוב, ואומרים "שהחיינו" ולדעת חלק מהגאונים גם "מתקיים לשמחה" ונחמיה – היצור הוא לשמחה ויצא יתן לשמחה ביום הדין? בומרא ראינו כי כשספרו חיים ומתים נפתחים – און אומרים שורה ולדעת האר"י ז"ל – בוכים בתפילה של היום הזה, שכן זהו שעת הדין. האם זו עת שמחה וחג או יום דין ובכי?

שחרית ליום א של ראש השנה לח 75

ובכן תקדוש שמה יי אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מלכות בית דוד משיחך ועל מלכות ותיקלך:

ובכן תן פחדך יי אלהינו על כל מעשיך ואמתך על כל מה שבראת ויראהך כל המעשים וישתחוו לפניך כל הברואים ויעשו כלם אגדה אחת לעשות רצונך בלבב שלם כמו שידענו יי אלהינו שהשלמן לפניך עוז פיךך וגבורה בימינך ושמה נרא על כל מה שבראת:

ובכן תן כבוד יי לעמך תהלה ליראה ותקנה טובת לדורשיך ופתחון פה למיחלים לך שמחה לארצך וששון לעירך וצמיחת קרן לדוד עבדך ועריכת נר לכן ישי משיחך במהרה בימינו:

ובכן צדיקים יראו וישמחו וישרים יעלוו וחסידים ברנה יגילו ועולתה תקפץ פיה וכל הרשעה פלה בעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ:

ותמלוק אתה הוא יי אלהינו מהרה לבבך על כל מעשיך בהר ציון משכן כבודך ובירושלים עיר קדשך כפתוב בדברי קדשך: ומלוק יי לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה:

קדוש אתה ונרא שמה ואין אלוה מבלעדך כפתוב ויגבה יי צבאות במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה: ברוך אתה יי המלך הקדוש:

אתה בחרתנו מכל העמים אהבת אותנו ורצית בנו ורוממתנו מכל הלשונות וקדשתנו במצותיך וקרבתנו מלכנו לעבודתך ושמה הגדול והקדוש עלינו קראת:

ותתן לנו יי אלהינו באהבה את יום (לשבת השבת הזה ואת יום) הזכרון הזה יום (זכרון) תרועה (באהבה) מקרא קדש וזכר ליציאת מצרים:

שחרית ליום א של ראש השנה

אלהינו ואלהי אבותינו, יעלה ויבא ויגיע ויראה וירצה
וישמע ויפקד ויזכר וזכרוננו ופקודוננו, וזכרון אבותינו, וזכרון
משית בן דוד עבדך, וזכרון ירושלים עיר קדשך, וזכרון כל
עמך בית ישראל, לפניך לפליטה למוצת, לתן ולחסד ולרחמים,
לחיים ולשלום, ביום הזכרון הזה; זכרנו יי אלהינו פו
למוצת, ופקדנו בו לברכה, והושיענו בו לחיים טובים, ובדבר
ישועה ורחמים, הים והגנו, ורחם עלינו, והושיענו פי אלקי
עינינו, פי אל מלך מנון ורחם אתה;

אלהינו ואלהי אבותינו מלוך על כל העולם כדו
בכבודך, והנשא על כל הארץ ביקרך, והופע בהדר
ואין ענה, על כל יושבי תבל ארצך, ונדע כל פעול פי
אתה פעלתו, ויבין כל יצור פי אתה יצרתו, ויאמר כל
אשר נשמה באפו, יי אלהי ישראל מלך, ומלכותו בכל
משלה: (לשם אלהינו ואלהי אבותינו, רצה ככבודתנו) קדשנו

במצותיה ותן חלקנו בתורתך, שבענו משובך, ושמה נפשנו
בישועתך, ותחילתנו יי אלהינו באהבה ובדבון שבת קדשך ויגדו בו כל ישראל
יחד ששש, וטהר לבנו לעבדך באמת, פי אתה אלהים
אמת, ודברך אמת וקום לעד: ברוך אתה יי, מלך על
כל הארץ, מקדש (תשבת) ישראל ויום הזכרון:

רצה יי אלהינו בעמך ישראל, ולתפלתם שעה, והשב את
העבודה לדביר ביתך, ואשי ישראל ותפלתם, מהרה באהבה
תקבל ברוח, ותהי רצון תמיד עבודת ישראל עמך:
ותחנה עינינו, בשבך לציון ברחמים, ברוך אתה יי, הפתור שכיתנו לציון:
מודים אנחנו לך, שאתה הוא יי אלהינו ואלהי אבותינו,
לעולם ועד, צורנו צור חינו, מנו ישענו, אתה הוא לדור ודור,
גודת לך ונספר תהלתך, על חינו המסורים בידך, ועל
גשמותינו הפקודות לך, ועל נסיה שבכל יום עמנו, ועל
גפלאותיה וטובותיה, שבכל עת, ערב ובקר וצהרים, הטוב פי
לא כלו ברחמים, והמרחם פי לא תמו חסדיך, פי מעולם קוינו לך:
ועל כלם, יתברך ויתרומם ויתנשא שמה מלפני תמיד לעולם ועד:
וכתוב לחיים טובים, כל בני בריתך:

מזמור ד מנוחם - קטע שיהיה מלאכה

1. ראש השנה הוא – יום הדין.
למה לא נזכר הדבר כלל בהגדרת היום בפרשת המועדות?
2. ביום הדין נפקדים כל באי עולם, דהיינו כל היצורים, ואף מלאכי מרום.
מה פשרו של דין למי שנעדר זכות בחירה? במה דנים לגביו?
3. במקורות השונים רואים אנו כי מדובר ביום טוב, ואומרים "שהחיינו" ולדעת חלק מהגאונים גם "מועדים לשמחה", ובנחמיה – הציווי הוא לשמור.
וכיצד ניתן לשמור ביום הדין? בגמרא ראינו כי כשספרי חיים ומתים נפתחים – אין אומרים שירה. ולדעת האר"י ז"ל – בוכים בתפילה של היום הזה, שכן זהו שעת הדין.
האם זו עת שמחה וחג או יום דיין ובכי?
4. בזוהר מובא כי יום הדין נעשה – מכיוון שה' מבקש שייראו מפניו.
ובגמרא מצינו כי בשעת הדין – קרוב ה' אל האדם.
הכיצד זה שדווקא זמן המשפט, שהוא עת של יראה – נחשב כעת של "קראוהו בהיותו קרוב"?
5. ביוה"כ – הוא יום גמר דין וחתימתו. (מקור 1).
והנה דווקא היום הזה – הוא יום התפייסות בין הקב"ה לישראל.
האם זה דין?

6. התפילה כלל לא עוסקת בדין אלא בהמלכת הקב"ה.
מה הקשר בין המלכת הקב"ה לבין יום הדין? למה דין מזוהה עם מלכות?
האם אין המלכת מלך בלא שהוא כרוך בכך דיו? ולמה לא נזכר בתפילה כלל עניינו של דין ובקשה לצאת זכאי בדין?

יִזְמַא שְׁבִיעָא מִן כּוֹלְהוֹן יִזְמִי שְׁבִיעָתָא וְקָרִישׁ יִתִּיה אַרוֹם בִּיה גַּח מִכָּל עֲבִידֵיהּ דְּבָרָא

אור החיים

לחם משנה שלם סעודות ומענוגים יתירם, חו היא נרמזו והוא דבר הפך הפך:

וְאִמָּה שְׁפִירָה בְּזוּרָה (שמות ט: כ) כי יום השבת משתלשל השפע של כל ששת ימי המעשה יכוין על זה אומרו ויבין כי זו עוה ה' אם הנרצה לחיות העולמות:

כי בו שבת וגו'. לרץ לדעת כוונת הכתוב במאמר זה. ונראה לפרש לפי מה שכתבנו למעלה כי העולם היה סקר הקיום עד שנאמה שבת ועמד העולם. ויש להפיר

בזה שאותם ימים קודם שבת שבת צמה היה העולם עומד וכסם שהספיק לחיות בלחם ימים בלא נפש השבת, היה מממדי והולך:

אכן מנינו כי הקב"ה גילה הדבר כמה שאמר בעשרת הדברות (שמות כ יא) כי ששת ימים עשה ה' את השמים וגו', הרי גילה כי נשמת הנביאה לא נרא' לה כח

עולם ולא לעמוד ששת ימים לטעם הנודע לו, גם דרש 'ודעי אמת. ונתמסס ה' ונרא' יום אחד הוא יודע לה' וכו' יום אחד ה' ומשפיע נפש לעולם שיפור המקיים

גור ששה ימים וכן על זה הדרך, חולמ זה היום היה העולם מרנ בגמר ששת ימים וחזר לטובו וכוהו ולרץ ה' להכניו פסס ב' ונאמנעות שבת העולם עומד, והוא

אומרו "כי זו" פירוש בנאמנעות יום זה שבת מכל מלאכתו ופירש מה היה המלאכה היא הנביאה עצמה, כי לא נהמיקן שהוא המעשה לנד שבת אלא גם מהנביאה, כבר כתבנו למעלה שהנביאה היא יז מאין והוא מה

שנברא ביום ראשון בדבור אחד, והמעשה הוא המיקן אשר חיקן דבר יום ביומו, ונאמנעות יום שבת משפיע בכללות

העולמות רוח המקיימת עוד ששת ימים:

ולפי פירושו זה מלאנו נחם רוח במאמר אחד שאמרנו ז"ל (שם קט:): כל המקדש וכו' ואומר וכו' כאלו נעשה שופך להקב"ה כמעשה בראשית ע"כ, והנביאה רחוקים והחוקים לפי הנראה מי שמע כאלה שיבא אלם וישתתף

דבר שכבר נמנה מלאכתו אין אחד מעשה כלום ונמה יעשה שופך. עוד מה היה הפעולה הגדולה האלה שנאמנעותה ושיגו השגה זו. ועוד לו יהיה שיהיה מעשה זה גדול עד מאוד, מנין להם לומר דבר זה שהוא נעשה שופך, ואם

נד הגדלה השכר היה להם להגדיל שכרו לחלק לו כדכיס (שם ע יא), ואורך ימים וגבורה ועושר וגו' (שם ג טו), ומנין מלאו להאריך לשון לנד עילאה להשתתף עמו כמעשה בראשית:

בלימה שפירשתי אמת יהנה חיכס הדבר ה' נפיהס אמת נטעס לודק, כי להיות שהשבת הוא המקיים העולם כל ששת ימים ואמר עבור ששת ימים יבא שבת אחרת ויחיהו ויקיימהו עוד ששת ימים אחרים, ולך לדעת כי

מזליות השבת בעולם הוא קיומו שמקיימים אותו כי אם אין מקיימים שבת אין שבת, ונמלא שאמרנו ז"ל (שם טו:):

לל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתם הרבה, ואם אין שומר, שבת מה זאת עושה. וזה כל המקדש את השבת ו' פירוש מקיים ושומר קדושתו בנאמנעות זה ישנו לשבת ונאמנעותו מקיים העולם, הראת לדעת כי הוא המקיים

העולם ואין לך שופך גדול מה דין וכהלכה. ולך לדעת כי מיום נרא' אליהם אלם לא סקר מעולם דבר המעמיד ויק יסוד עולם שהוא שומר שבת, כי אלם שומר שבת היה ע"ה (מדרש פסלים טז) ואמריו קס שם נטו כי הוא היה

ג'יק גמור, ואמריו כמה צדיקים וכזה נופל כבר כל השמש שומר שבת מתועלת וכו' נט שם לנביאה וכו', ומשם לא פסקה שמירת שבת מישראל ואפילו במצרים היו שומרי שבתם כמאמרם ז"ל וכן:

מנחת שי

(ד) אלה תולדות. טימן זה מצאתי במסורת כתיבת יד מן זה ספר תולדות עד תולדות יצחק תולדות כתיב ומן תולדות יצחק עד סוף זר תולדות כתיב בו מן חד תולדות כתיב חסר וחסר ואלה תולדות יצחק יצחק ואלה תולדות השמים ואלה תולדות פרוץ... מסורת הרפוס איתמר בלישנא אחרינא אך צריך להקין מה שכתוב בו כתיב תולדות ודא ודא חדא היא וצריך לומר בו כתיב תולדות חסר ואין קדמאה ומלא בתראה והרי לך גם כן לשון מסורת הרמ"ה ז"ל תולדות אחד מלא דמלא בתרין ויין ושימן אלה

(ג) אשר ברא אלהים לעשות. לפי שהשבת מורה על בריאת יש מאין ודווקא מאותה בריאה שבת, אבל מבריאת יש מיש לא שבת כי כמה נסיעות קולטות וצומחות בשבת וכל הנבראים שבששת ימי המעשה נבראו כדי לעשות מהם יש מיש, כי כולם הם כחומר אשר ממנו נעשה איזו דבר כך כל הנבראים עושים יש מיש מששת ימי המעשה והלאה על כן נאמר אשר ברא אלהים לעשות, שבראם כדי לעשות מהם יש מיש דבר יום ביומו, ומכלל זה אנו למידין שהשבת מופת על בריאת יש מאין דווקא דאם לא כן מה יום מיומים:

ומה שלא נאמר בשבת ויהי ערב ויהי בקר. לפי שבכל הימים הלילה זמן המנוחה והבקר זמן המלאכה כמו שנאמר (תהלים קד כב) תורה השמש יאספון וגו' יצא אדם לפעלו. אבל יום השבת או כולו מנוחה או כולו מלאכה א"כ אין בו הבדל בין ערב לבקר כי מצד טחם מלאכה כולו מנוחה, ומצד עמל התורה כולו למלאכה כי יום השבת ניתן לעסוק בו בתורה, שנאמר בזה (יהושע א ח) והגית בו יומם ולילה, וכדאיתא במדרש (תרא"ר פ"א) ואולי שעל זה נאמר, כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא, היינו טחם מלאכה. לעשות, היינו כדי לעשות, בחרושת עץ חיים התורני, ובחרושת אבן הלוחות, וק"ל:

שנברא ביום ראשון בדבור אחד, והמעשה הוא המיקן אשר חיקן דבר יום ביומו, ונאמנעות יום שבת משפיע בכללות

העולמות רוח המקיימת עוד ששת ימים:

ולפי פירושו זה מלאנו נחם רוח במאמר אחד שאמרנו ז"ל (שם קט:): כל המקדש וכו' ואומר וכו' כאלו נעשה שופך להקב"ה כמעשה בראשית ע"כ, והנביאה רחוקים והחוקים לפי הנראה מי שמע כאלה שיבא אלם וישתתף

דבר שכבר נמנה מלאכתו אין אחד מעשה כלום ונמה יעשה שופך. עוד מה היה הפעולה הגדולה האלה שנאמנעותה ושיגו השגה זו. ועוד לו יהיה שיהיה מעשה זה גדול עד מאוד, מנין להם לומר דבר זה שהוא נעשה שופך, ואם

נד הגדלה השכר היה להם להגדיל שכרו לחלק לו כדכיס (שם ע יא), ואורך ימים וגבורה ועושר וגו' (שם ג טו), ומנין מלאו להאריך לשון לנד עילאה להשתתף עמו כמעשה בראשית:

בלימה שפירשתי אמת יהנה חיכס הדבר ה' נפיהס אמת נטעס לודק, כי להיות שהשבת הוא המקיים העולם כל ששת ימים ואמר עבור ששת ימים יבא שבת אחרת ויחיהו ויקיימהו עוד ששת ימים אחרים, ולך לדעת כי

מזליות השבת בעולם הוא קיומו שמקיימים אותו כי אם אין מקיימים שבת אין שבת, ונמלא שאמרנו ז"ל (שם טו:):

לל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתם הרבה, ואם אין שומר, שבת מה זאת עושה. וזה כל המקדש את השבת ו' פירוש מקיים ושומר קדושתו בנאמנעות זה ישנו לשבת ונאמנעותו מקיים העולם, הראת לדעת כי הוא המקיים

העולם ואין לך שופך גדול מה דין וכהלכה. ולך לדעת כי מיום נרא' אליהם אלם לא סקר מעולם דבר המעמיד ויק יסוד עולם שהוא שומר שבת, כי אלם שומר שבת היה ע"ה (מדרש פסלים טז) ואמריו קס שם נטו כי הוא היה

ג'יק גמור, ואמריו כמה צדיקים וכזה נופל כבר כל השמש שומר שבת מתועלת וכו' נט שם לנביאה וכו', ומשם לא פסקה שמירת שבת מישראל ואפילו במצרים היו שומרי שבתם כמאמרם ז"ל וכן:

(מסר)... תולדות מאורות - ע (ברמשיה) היום

בס"ד

1. ראש השנה הוא – יום הדין.
למה לא נזכר הדבר כלל בהגדרת היום בפרשת המועדות?
2. ביום הדין נפקדים כל באי עולם, דהיינו כל היצורים, ואף מלאכי מרום.
מה פשרו של דין שמעדר זכות בחירה? במה דנים לגביו?
3. במקורות השונים רואים אנו כי מדובר ביום טוב, ואומרים "שהחיינו" ולדעת חלק מהגאונים גם "מועדים לשמחה", ובנחמיה – הציווי הוא לשמוח.
זכיצד ניתן לשמוח ביום הדין? בגמרא ראינו כי כשטפרי חיים ומתים נפתחים – אין אומרים שירה. ולדעת האר"י ז"ל – בוכים בתפילה של היום הזה, שכן זהו שעת הדין.
האם זו עת שמחה ותג או יום דין ובכי?
4. בוהר מובא כי יום הדין נעשה – מכיוון שה' מבקש שייראו מפניו.
ובגמרא מצינו כי בשעת הדין – קרוב ה' אל האדם.
הכיצד זה שדווקא זמן המשפט, שהוא עת של יראה – נחשב כעת של "קראוהו בתורתו קרוב"?
5. ביוה"כ – הוא יום גמר דין וחתימתו. (מקור 1).
והנה דווקא היום הזה – הוא יום התפייסות בין הקב"ה לישראל.
האם זה דין?
6. התפילה כלל לא עוסקת בדין אלא בהמלכת הקב"ה.
מה הקשר בין המלכת הקב"ה לבין יום הדין? למה דין מוזהה עם מלכות?
האם אין המלכת מלך בלא שיחא כרוך בכך דין? ולמה לא נזכר בתפילה כלל עניינו של דין ובקשה לצאת זכאי בדין?

7. ראש השנה הוא יום הרת עולם – היום שבו הותחיל מעשה בראשית.
כמו שבכל שבת ובראית מחדש את ששת ימי המעשה הבאים, כך ביום זה – נוצר מעשה בראשית מחדש.

(א) ממילא דנים ביחס לכל נברא וכל יצור – האם צריך אותו בעולם. האם ראוי שהוא ייברא מחדש.

(ב) כלומר אין מציאות של חיים שנמשכת מאליה (יחוקת חיים) כאשר מי שעומד בדין מחליטים האם להפסיק את חייך, אלא שמחליטים מלכתחילה מחדש האם לתת חיים לכל חי ולאו זה דנים האם יש בו צורך לעולם.

8. ממילא ביום הדין – נדון כל יצור לבחון האם יש בו תועלת לעולם, לכבוד שמיים, והאם זקוקים לו אחרים. והדין הזה הוא בין על מי שיש לו בחירה ובין על מי שאין לו בחירה. הקביעה לא מעניש ביום הדין - אלא בוחן ביחס לכל יצור - האם צריך לברוא אותו שוב.

לחוטא ולא יכחד מן הארץ מיד כשחטא, ושהעונש עצמו לא יהיה עד לכלה, ושהתשובה תנתן לחוטאים בחסד גמור שתחשב עקירת הרצון כעקירת המעשה כו' שהעון סר ממש מהמציאות ונעקר במה שעכשו מצטער כו' הנה הוא חסד שאינו מכחש הדין לגמרי כו', עכ"ל.²¹ [ויעו"ש עוד בכל דבריו וע"ע משנ"ז בענין כ' במהלך התשובה עפ"ז] ומבואר, שהרחמים חלים באופן שעדיין מתקיים הדין, אלא שהקב"ה מאריך אפו והעונש עצמו אינו בגדר כליון, וגם נתן אפשרות שהרע יתהפך לטוב מבלי שיפגע בו הדין, וזהו ענין שיתוף רחמים לדין, שהדין עצמו חל בצורה אחרת.

והנה בגמ' [ר"ה כ"ז, א'] פליגי ר"א ור"י אי בניסן נברא העולם או בתשרי נברא העולם, ואמרי' בגמ' כמאן מצלינן האידיא "זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון" כמאן כר"א דאמר בתשרי נברא העולם. והק' בתוס' שם והא קי"ל כו' יהושע יעו"ש, ותירצו דאלו ואלו דברי אלקים חיים ואיכא למימר דבתשרי עלה במחשבה לבראות ולא נברא עד ניסן ודכוותה אשכחן כו' גבי אדם שעלה במחשבה לבראות שנים ולבסוף לא נברא אלא אחד עכ"ל. ומשמע להדיא בדבריהם ז"ל שבתשרי נברא בתחיל עלה במחשבה לברא בדין ובניסן כמו שנברא ברחמים. ועד"ז איתא בשם האריז"ל שכך היא הכרעת הדבר שבתשרי נברא העולם שאז עלה במחשבה תחילה לברא את העולם בדין. ובניסן נברא העולם בפועל עפ"י מה ששיתף אח"כ רחמים אל הדין. וזהו דאמרינן בתפילה "היום חרת עולם" - מלשון הריון, שבר"ה מתחדשת הבריאה בסוד מחשבה בלבד. ויוצא לפי"ז דכיון שאמרו שעלה במחשבתו ית' לברא את העולם בדין, ממילא בר"ה שמתחדשת הבריאה²²

21. ונראה לבאר עפ"י דברי המס"י פירוש הפסוק של "והוא רחום", (ותחלים ע"ח, ל"ח), דבאמת נכלל בה תפילה להתעוררות הני תלת עינים שנפעלים ע"י מדת הרחמים. דהנה תחילה אמרינן, והוא רחום "זכר עון ולא ישחית", והוא כנגד ענין "עקירת הרצון כעקירת המעשה" שהוא עצם האפשרות להתכפר על העון. והדר אמרי' "הורקה להשיב אפר", והיינו כנגד מש"כ שמאריך אפו ואינו משחית מיד. ואח"כ אמרי' "אלא יעיר כל חמתו", והיינו דאף כשכבר מעניש, מ"מ אינו גובה כולה במכת הרג עד לכלה, ואין מתעוררת כל חמתו. וכל זה הוא פירוש לחקדמת "והוא רחום", דרחמנות זו מתבטא בג' אנפי.

22. את. עיין בספר אור תורה להגרי"א חבר את ל'.

ענין ה'

בסוד "עלה במחשבה" מוכרח שחידושה הוא אך ורק בדין בלתי שיתוף הרחמים, שהדין מחייב שלא יתכן שום סטייה מדרך הישר. וממילא מוכרח שהעולם יזכה במדת הדין שבה מונחת תכלית ההטבה. [וע"ע משנ"ת בענין ז' וי"ט אך הדין מכריח חידוש העולם וע"ע משנ"ת בענין י"ג, ב' עפ"י הרמב"ן שאף שיתוף זה אקרי דין כיון שר"ה הוא יום דין ברחמים ולא יום רחמים בדין.²³] והנה זה פשוט שחידוש העולם תלוי במעשה בני אדם, ושאני משעת מעשה בראשית שאז נברא העולם מכח מדת חסדו ית' בלתי שום זכות, אבל אחרי שניתנה תורה נמסרו מפתחות הבריאה לבני אדם, וחייבים הם ליכות בדין כדי שהעולם יתחדש שוב.

ולפי"ץ עומק הדין בר"ה הוא שנידונים בני"א אם הם ראויים להתקיים בדין, שהרי חייבים להתייחס לנקודת התחלת הבריאה כמו שעלה במחשבתו ית' כביכול, והשיתוף דרחמים חל באופן שגם הרחמים מצורפים אל השם דין, ובלי שהרחמים יצטרף לסדר המשפט והדין לא יתכן ליכות על גדה, דשורש נקודת ההתחלה הוא רק במדת הדין וכנ"ל. ומעתה הדרך ליכות בדין הוא רק בזכות יצחק, שהוא האב שהיה באמת קיים בדין, וכיון שאנו מתייחסים אליו [ע"י מהלך העבודה דמלכיות זכרונות ושופרות וכמש"ת באורך בענין כ"א] ממילא שייכים אנו לקיום בדין.

ובזה מתבאר איך שייכא נתינת הברכות דיצחק לדין ר"ה, דכיון שבזכות יצחק אבינו ניתנה האפשרות לקיום העולם בדין, ממילא בכל ר"ה נקבע עצם ההשפעה ממעל ע"י יצחק, ולכן מתיצב ליתן את הברכות למי שמתייחס אליו לנכון, ולבסוף קיבלם יעקב כיון שעשו נתקלקל בזה, [וע"ע מה שיתבאר בסמוך מהלך הענין].

23. ואמנם מלבד שיה"כ הוא הגמור לר"ה מצד מצד חידוש הבריאה וכמשנ"ת באורך בענין י"ח כמו"כ יה"כ הוא השיתוף של רחמים דשייכא למהלך של ניסן כיון שתכליתה של יצ"מ בניסן היא מתן תורה ואז חלה הרחמים בעולם בשלימות, אלא דכיון שנשתברו הלוחות ונאבדה דרגה זו, אנו אין לנו אלא מ"ת של יה"כ בלבד ונמצא שמתבטא הרחמים של ניסן ביה"כ.

מוסף ליום א של ראש השנה עא 141
אתה יי מלך על כל הארץ מקדש (השבת) וישראל ויום הזכרון:

תקיעות בלחש למנהג ספרד. ואומרים היום זרת עולם :
תקיעה. שברים. תרועה. תקיעה.
תקיעה. שברים. תקיעה.
תקיעה. תרועה. תקיעה.

בלחש היום זרת עולם, היום יעמיד בפשפוש כל יצורי עולמים אם פכנים
אם פשקדים, אם פכנים רחמנו פרחם אב על פנים, ואם פשקדים עינינו קף
תקיעות, עד שתחננו ותוציא כאור משפמינו, איום קדוש :

אתה זוכר מעשה עולם, ופוקד כל יצורי קדם, לפניך נגלו כל
תעלומות, והמון נסתרות שמפראשית. פי אין שכחה לפני כסא
כבודך, ואין נסתר מנגד עיניך: אתה זוכר את כל המפעל, וגם כל
היצור לא נכתר ממך. הכל גלוי וידוע לפניך יי אלהינו. צופה
זמבית עד סוף כל הדורות, פי תביא חוק ופרון, להפקד כל רוח
ונפש. להזכר מעשים רבים, והמון פריות לאין תכלית. מראשית
פזאת הודעת, ומלפנים אותה גלית, זה היום תהדת מעשיך, ופרון
ליום ראשון. פי חוק לישראל הוא, משפט לאלהי יעקב: ועל
המדינות בו יאמר, איזו קרוב, ואיזו לשרום, איזו קרעב, ואיזו
לשבע, ובריות בו יפקדו, להזכרם לחיים ולמות: מי לא נפקד
בתיום הזה, פי זכר כל היצור לפניך בא, מעשה איש ופקדתו.

פירוש ע"מ

אתה יי דו גבענקסט די מעשים פון
דר ועלם און דר מאנסט אלע באשפנש
פון פר ציימן זייד פר דיר איז אנפלעקט
אלע פר הוליש און די פיל פר בארנגע
זאכן פון ששת ימי פראשית יי איז דען
עם איז נימא קיין פאר געסונג פר דיין
כסא הכבוד און עם איז נימא קיין פר
בארנונג פאר דייע אונגן יידי ויז דוא
גבענקסט אלס נוס איז גימאן גינוארן
אויף אלע בשעפנש זענן ניש אים פוויסט
פון דיר יי אלץ איז אפין און באקאנט
פר דיר נאט אונזר נאט ווס דונט און
קוקט ביז צום סוף פון אלע דורות, דען
דו מוסט ברענגן אנזעמע צייט פון דר
מאנונג עם זאלן דר מאנט ווערן יעדער
זפש און נשמה, עם זאל דר מאנט ווערן

קובץ

וכמה"כ והחכמה מאין תמלא, וליך-כאשר הגיעה לי תכלתה ביש הנשמי הממורות, ואיך אחליף להרחיקה עוד יותר מהשורש, אלא חרבה תכבול בעלמי במס"י לרשון השי"ת. ואפילו הנוף שלי נמשך משורש האין אלא מפני המרחקוה ומיעוט האור ירד ונתגשש וטוב לי להחזיר את הנוף לשורשו ע"י שאבטלו ואבטל את רצוני לפני רשון השי"ת, והשנית מה תכלית בעופ"ז כי אם שאזדכך עד שאכה לחכמה ולכוא לבחי' אמונה עליונה, ואיך תחרק פתה א"ע ביוחר למטה, וסי' הלא תכלית העבדות לכוא לתשובה מפני האור של העבדות שהיא השופטת ומנהגת את האדם ואיך תעבדה וזה מאמר עקיבא הסתכל בג' דברים ואין אחס בא לודי עברה, ר"ל שלא תבוא בהמדות שהם שרשים יודים של עבירה. דע מאין באת, משורש האין, ולכן אחס הולך, למדה השגה של בינה הלב, ולפני מי אחס עמיד לימן דין, ר"ל שעתיד האדם לכוא מן השגה לבחי' הבינה להבין אשר עדיין לא השיג בגו"ג וכו' :

ולא החזיל עדיין לעבוד את ה', וא"כ איך תעזוב זאת ולירד להסמורות סיפך אלו הדברים, וזהו המדרש קדושים סיו, קדוש נקרא חכמה שהוא השגת הלב והתגלות אמונה יותר שהשי"ת נקרא קדוש ע"ש מפעלו שיווד ומלאס א"ע לכל אדם ויווד אליו ומחירו בבחינת הדעת והשגה, יכול כמוני שטוב להיות עבודתך רק כפי המושג אליך, וזה כמוני כמו התגלות שלי אליך, ס"ל כי קדוש אני קדושי למעלה מקדושתכם. דע כי"א תאמר כן זה סימן שאחס רחוק ממני ואינני קדושה אליך כי המתקדש באמת עלי' להקדישות כי עדיין רחוק הוא ממני ואת ההשגה אשר עדיין לא השיג וכו' הסוב והסימן שוכה לקדושה מעט, ודב"ז הוא לפולם, יוכני ה' ברחמי להתקרב אליו ולקיים אפילו במקל דמקלה כחוט וכו' ונדע ונכנס בעופ"ז לפני ה' ולא נכנס מזולתו ויחסר לבנו לטכוד באמת ובאמונה ובאהבת רעים אהובים אגודים יחד בגו"ג וכו' :

יב.

התגלות מלכותו וגם בשביל חפץ מרע טובו וכוה הים המפוררות המלך מפלמו אז בטרם יסודו, וכן עשו ג"כ כל בני המלך שהתארתו על כל משיהם הרפי' והשיבו אליהם מחשבותם, והעלוהו לאביהם המלך עם גודל התפוררות קבלת מלכותו עליהם, וגם שיכוונו מעסה ככל ענינם כי יהיה כל כוננם כ"א לעשות נח"ר לפני אביהם המלך, ועי"ז גרמו התפוררות אביהם המלך בהתחדשות רגשו ומחשבתו לטובה דהיינו התגלות מלכותו וטובו מחדש, ודב"ז הוא יסוד והסתלה המחשבה הטוללת שנעשה אז שורש הנגמ כל השנה לטובה, ולפי גודל המשכת רחמים שגרמו למלך אז כן, עפ"ז יהלכו כל סדרי הנגמחו כל השנה, כמו האילן הוא הולך וגדל ע"פ טובת ותיקון השרשים, ולזה נקרא הים פולם כמו המשכת הטפה וכמו מיון טובין שאחס מורעת תחלה כמו כן נעשה שלמות הולך והעיצור, ולזה לריפוס

אהבה מנגלת השורה ואקיים נא כ"א זכרתי אהך, מחז"ל פלוגתא דר"א ור"י אם בתשרי נברא העולם ואם בניסן, ואיפא בכתבי האריז"ל דלא פליגי תשרי הוא בח' עיבור וזהו הים עולם, ובניסן הולדת והתגלות העולם. דהנה ענין ר"ס הוא ע"ד משל כמו המלך שומר מדינה א' בכדי שיתגלה מלכותו עליהם ויעשה עמהם טובות גדולות באין שיעור, וצפרט לבניו בני מלכים אשר עם, ובהמשך הזמן אשר תבואו היה דן אותם ע"פ מדותיו, מטה כלפי חסד, וגם מלך במשפט ותנב, והנה ראש המלך אשר יקבע יום אחד בשנה אשר אז ישוב אליו מחשבתו הראשונה ויחקיר אם כדאי הוא כל יסודות ובנין המדינה אשר עשאוהו, וביום ה"ל בא יראה ופחד לבני המדינה כי סן יתחרט המלך על שורש הדבר של המדינה, ע"כ מה עשאו התבוננו בשורש כונם הבנין ויסודו שהיתה בשביל

גוראה דצ"ל ואך.

עוד ה' יחד ווייברג, אברהם בו יצחק מחתמי ויחזיק

- 8. ממילא ביום הדין – נדון כל יצור לבחון האם יש בו תועלת לעולם, לכבוד שמיים, והאם זקוקים לו אחרים. והדין הזה הוא בין על מי שיש לו בחירה ובין על מי שאין לו בחירה. הקב"ה לא מעניש ביום הדין - אלא בוחן ביחס לכל יצור – האם צריך לברוא אותו שוב.
- 9. יש השגחה פרטית – שבה נדון אדם לפי מעשיו שלו. ויש השגחה כללית – שבה נדון אדם לפי הצורך בו לזולתו. ומבאר הרב דסלר, שביום הראשון הדין הוא "קשה" שכן האדם נדון כשלעצמו. וביום השני הדין הוא רפוי – כי האדם נדון לפי תועלתו לזולתו.

10. בספר יסוד העבודה (מכתבי קודש) של הרבי מסולנים מובא משל ממנו עולה כי כאשר הקב"ה בא לבחון שוב את השאלת האם צריך עולם הוא שב לבחון את תוקפן העכשוי של השיקולים שעמדו לפניו בעת הברואה וואו נברא העולם מכיוון שאין מלך בלג ממלכה לכו מה שאנו עושים ביום הזה הוא להמליך את הקב"ה בתלכה זו יש כדי להבהיר כי יש תכלית לברוא אותי שוב שהרי אני מקבל את מלכותי ובאמצעותי תמליך בעולם.

11. לכו לא נזכר בתפילת ראש השנה כי זה יום הדין ולא מתפללים לצאת זכאי בדין כי אכן לא נסקינן בדין של שכר ועונש אלא ביום זכרון למעשה בראשית שבו אדם נדון על שם העתיד לראות האם יש תכלית לקיומו והאם הוא ממליך עליו את ה' ועמוד בדבורו.

12. עיקרו של תוס' הוא אפוא – החמלכה של ה' ולכן כן מוגדר תינים הזה בתורה, וזהו עיקר התפילה.

וכדאיאתא בספיה"ק שתכלית התורה והמצוות הם עצות איך שיהודי יגיע לכו תדבק, וכדרך שכתב הרמב"ן (דברים יא) במשמעות הדביקות ח"ל ויחכן שתכלול הדביקה לומר שתהי' זוכר ה' ואהבתו חמיד, לא חפריד מחשבתך ממנו בלכתך בדרך בשכך ובקומך עד שיהי' דבריו עם בני אדם בפיו ובלשונו ולבו איננו עמהם אבל הוא לפני ה', ויחכן באנשי המעלה הזאת שתהי' נפשו צרורה בצרור החיים כי הם עצמם מעון לשכינה וכו'. והוא כדברי הרמב"ם (פ"י התשובה ה"ג) ח"ל וכיצד היא האהבה הראוי' שיאהב את ה' אהבה גדולה יתירה עזה מאד עד שתהא נפשו קשורה באהבת ה' ונמצא שוגה בה חמיד כאלו חולה חולי האהבה שאין דעתו פנוי מאהבת אותה אשה והוא שוגה בה חמיד בין בשכחו בין בקומו בין כשהוא אוכל ושותה, יתור מזה תהי' אהבת ה' בלב אוהביו שוגים בה חמיד, והוא ששלמה אומר דרך משל, כי חולת אהבה אני, וכל שיר השירים משל הוא לענין זה. ע"כ. והנה ברית הדביקות שבין ישראל להקב"ה.

הנה למדרגה הזאת הגיעו עם ישראל במעמד הנשגב בקבה"ת שפרחה נשמתם מכלות הנפש מאהבה ודביקות בה. והוא גופא ענין כריתת הברית בריה עם התחדשות כל הבריה. וכמרומו בענין שופר כמ"ש רבינו סעדי גאון באחד הטעמים של תקיעת שופר וז"ל, להזכירו מעמד הר סיני שנאמר בו וקול שופר וגו' שנקבל על עצמינו את הברית שקיבלו בהר סיני שבאו כולם כברית יחד, עכ"ל, ומה"ט אנו אומרים בשמ"ע בשופרות אתה נגליה וכו' כל הענין באריכות, כי גם בריה יש בחי' זו, ובי הענינים הנו' הן ענין יום הדין והן ענין כריתת הברית בין קוב"ה וישראל היינו הך כדברים הקשורים בענין התחדשות הבריה לשנה החדשה.

ה.

וע"פ הדברים האלו יבואר מה שר"ה הוא יום חגנו, ולובשים בו לבנים ומברכים שהחיינו על היום הזה, הכל מטעם שהוא יום התחדשות הברית בין קוב"ה וישראל, ומובן מה שאמר נחמ"י אל כל העם היום קדוש הוא לה"א אל תתאבלו ואל תבכו לכו אכלו משמנים ושנו ממתקים וכו', כי התפיסה של

העם כריה היתה שהוא יום דין על העבר וכתיבתם היתה בבחי' אכלות כבוכה על מת שאין לו תיקון עוד, ע"כ אמר להם אכלו משמנים וכו' היינו את המשמנים הממתקים שיש ביום הק' הזה כי קדוש היום לארתינו, שהוא יום כריתת ברית מחדש וכו' כל יהודי ממליך עליו מחדש את הקב"ה, קבלו עליכם את הברית מכאן ולהבא, והוא ע"ד שמפרש בספיה"ק תולדות יעקב יוסף (ע"י פרשת פנחס) מאחז"ל ג' ספרים נפתחים בריה, צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלהו לחיים וכו', היינו שפותחים שלשה ספרים חדשים שכל אחד רועם את עצמו לשנה החדשה באיה שרועה, ואם מקבל עליו לשנה החדשה להיות נמנה בין הצדיקים ושימלא יעדו ותפקידו בעולמו מעתה, ע"י נכתבים ונחתמים לאלהו לחיים, וכינונים ורשעים וכו' היינו אלו שלא מקבלים עליהם למלא את יעדו ותפקידו בשנה הבאה, ממילא אין להם עוד תפקיד בעולמם, ומבואר לפ"י היטב, שאין בכלל חטירה מהא דריה הוא יום חג ולובשים לבנים, להא דאין אומרים בו שירה משום שספרי חיים וספרי מתים מונחים, כי אע"פ שבעצם הוא חג בהתחדשות הברית והמלכת קוב"ה מחדש עליו כיום מתן תורה, אך מ"מ היות וספרי מתים מונחים אין לומר שירה.

וכן יתיישב מה שהקשינו אין יתכן שכיה"כ שבו חתימת הדין והמשפט הוא גם יום המחילה, כלום משוא פנים יש בדין, דלפי המבואר שהמשפט בריה בעיקרו אינו להטיל עונשים, אלא אם כדאי הוא קיומו של האדם בעולם לקראת התחדשות השנה, ויחד עם זאת אם כל הבריה כדאית להתקיים, שהרי אם לא בריתי וגו' חוקות שמים וארץ לא שמתי, ע"כ מתחדשת הברית עם ישראל והקב"ה מתחל להם ופוחת להם דף חדש בחיים, כדי שמענה יוכלו לקיים את הכל ותהי' להם זכות קדם בזה שימלאו את יעדו ותפקידו בעולמו, וע"ז נאמר כי אני ה' אוהב משפט, היינו להביא ענין זה במשפט, האם כדאי הוא המשך קיומם גם לאחר מחילתם ואחר קבלתם על להבא.

וזה גם ענין כל עשרת ימי תשובה שהם כיומא אריכתא שהקב"ה רוצה או בקירובתם של ישראל לחדש את הברית ביניהם על העתיד, כי לא אחפץ במות המת כ"א בשובר מדרכיו חיי, אמנם שיא ההתקרבות הוא ביום הקדוש שבו נמחלו העוונה

13. לפי האמור מוסיף ומבהיר ה"נתיבות שלום" כדלהלן:

(א) בראש השנה אנו לובשים לבן – כי זה יום של התחדשות, של הכרתת המלך ויצירת הבריאה מחדש. זו הסיבה שאומרים שהחינו, והדבר נחשב למועד, "ותתן לנו באהבה את יום הזכרון הזה".

(ב) אכן, אדם עשוי לבכות כי דנים בעניינו האם יזכה לחיים אם לאו. ואין לומר שירה כשיש הכרעה בדיני נפשות. אבל, לא מפחדים ביום הזה – כי הדין אינו על העבר ואינו בבחינת עונש, אלא זו כריתת ברית מחודשת עם ה' והאדם נדון לפי מה שיהיה לו צורך לעתיד.

(ג) ימים אלו הם ימים של קרבה לקב"ה - כי הרי אלו ימים של התחדשות הברית עימו.

(ד) ביוה"כ סולח ה' גם למי שלא עשה תשובה, כי לא דנים אותו על פי מעשיו בעבר אלא עפ"י הצורך בו לעתיד. ואדם שצריך אותו וזכה לחיים זוכה לברית מחודשת עם הקב"ה גם אם על מעשיו שבעבר טרם שב בתשובה.

14. ומה נעשה עם המאמר של "שלושה ספרים נפתחים – העוסק לכאורה בצדיקים וברשעים, ובדין על מעשיהם?

ביחס לכך מבהיר ה"תולדות יעקב יוסף" מפולנאה (מתלמידי הבעש"ט) – כי אלו ספרים חדשים שבהם רושם אדם את עצמו לשנה הבאה, האם הוא מקבל עליו להיות צדיק או שמא בוחר הוא להיות בעתד רשע.

בני משה

וי ריגון תורה... וכל שקורין מורה האונה... וכל שקורין מורה האונה... וכל שקורין מורה האונה...

יום טוב פרק רביעי ראש השנה

וי ריגון תורה... שרין לקרות נמורה... שרין לקרות נמורה... שרין לקרות נמורה...

קרבן העדה כא

וי ריגון תורה... שרין לקרות נמורה... שרין לקרות נמורה... שרין לקרות נמורה...

מעיני

וי ריגון תורה... שרין לקרות נמורה... שרין לקרות נמורה... שרין לקרות נמורה...

וי ריגון תורה... שרין לקרות נמורה... שרין לקרות נמורה... שרין לקרות נמורה...

וי ריגון תורה... שרין לקרות נמורה... שרין לקרות נמורה... שרין לקרות נמורה...

וי ריגון תורה... שרין לקרות נמורה... שרין לקרות נמורה... שרין לקרות נמורה...

וי ריגון תורה... שרין לקרות נמורה... שרין לקרות נמורה... שרין לקרות נמורה...

וי ריגון תורה... שרין לקרות נמורה... שרין לקרות נמורה... שרין לקרות נמורה...

וי ריגון תורה... שרין לקרות נמורה... שרין לקרות נמורה... שרין לקרות נמורה...

וי ריגון תורה... שרין לקרות נמורה... שרין לקרות נמורה... שרין לקרות נמורה...

וי ריגון תורה... שרין לקרות נמורה... שרין לקרות נמורה... שרין לקרות נמורה...

וי ריגון תורה... שרין לקרות נמורה... שרין לקרות נמורה... שרין לקרות נמורה...

וי ריגון תורה... שרין לקרות נמורה... שרין לקרות נמורה... שרין לקרות נמורה...

שבמדרש רבה פרשת אמור [פרשה כט, י] דייק בכל הקרבנות כתיב והקרבנתם וכאן כתיב ועשיתם, אמר להם הקב"ה לישראל מעלה אני עליכם כאילו היום נעשיתם לפני, כאילו היום בראתי אתכם.

ולדעתי כונתם בזה על פי מה שאמר בפסיקתא הנ"ל, שמסיים שם דבר אחר כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, שביום הזה כל העולם עומדים בדין והעולם מתחייבים כליה מפני שמלוכלכים בעבירות, נמצאת אומר כאילו בו ביום נבראו. וזה כוונת המדרש כאילו היום נעשיתם, שמה שזוכים בדין הוא כאילו נבראו, וכן כתבו התוס' במסכת ראש השנה [דף כז. ד"ה כמאן] בשם ר"ת וזה היום תחילת מעשיך אתיא אפילו לרי' יהושע דאמר בניסן נברא העולם, ותחילת מעשיך היינו תחילת מעשה הדין שהעולם נדון בו אם להתקיים. ומעתה סמיכת הקרא יום תרועה יהיה לכם, דהיינו יבבא, ועל ידי חרדה ואימה זו אתם זוכים בדין ונעשיתם בריה חדשה כאילו היום נבראתם.

וזה פירוש הכתובים בתהלים ע"ו [פסוק ח - י] אתה נורא אתה ומי יעמוד לפניך מאז אפך, משמים השמעתה דין ארץ יראה ושקטה בקום למשפט אלהים כו'. אמר, שהקב"ה נורא מאד ואין לעמוד לפני זעמו ח"ו, אך לרוב רחמיו פרסם הדבר. וזהו משמים השמעת דין, ואז אנחנו מתייראים וחוזרים בתשובה בראש השנה, גנוחי גנח וילולי ליליל איש איש כפי עבודת משא הפשעים אשר עליו, וזהו ארץ יראה ונשאה ק"ו, אם בשמים

השמעת דין ומלאכים יחפזון וחיל ורעדה לכלותם, כי הם תמיד משרתיו עושים רצונו, וכמו שאמרו בכרכות [כט:]: עשה רצונך בשמים, עיין שם ברש"י, וכן הקב"ה ברוב רחמיו אינו מתחיל בדין עם השוכנים באדמה בבתי חומר המלאים עון מצד החומר, אלא משמים השמעת דין, ואז ארץ יראה, ועל ידי זה שיראה וחזרה בתשובה, שקטה לבסוף, כי ישב הקב"ה על כסא רחמים, וכמו שאמרו ז"ל במסכת ראש השנה [טז:]: כל שנה שרשה בתחילתה יש לה אחרית טוב, ולכן אין הקב"ה יושב תיכף על כסא רחמים, והכל ברוב חסדו, ולכן אמר בקום למשפט, שמתחילה בישיבתו למשפט הוא אלהים במדת הדין, ואמנם כל זה הוא להושיע כל ענוי ארץ, כי על ידי הדין ישראל חוזרים בתשובה ותוקעים בשופר, והקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים.

ובן אמרו בויקרא רבה פרשת אמור [פרשה כט, ג] יהודה בר נחמן פתח (תהלים מז, ו): עלה אלהים בתרועה ה' בקול שופר, בשעה שהקב"ה יושב ועולה על כסא דין, כדין הוא עולה, מאי טעמא עלה אלהים בתרועה, ובשעה שישראל נוטלין שופר, הקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים שנאמר ה' בקול שופר, ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם והופך מדת הדין למדת הרחמים, אימתי בחודש השביעי. אלא דצריך טעם למה הוצרך כסא בפני עצמו לרחמים, וכי לא היה יכול על כסא זה עצמו שישב בו לדין להתמלא רחמים ולהתנהג כמדת הרחמים,

דחיישין שמא ית אהד טכרד בחלוס או טעורכו בחלוס
 ולריך פערב כמ"ס ברי"ק סי' ר"ז סעי' ב' וסי' ס"ג סעי'
 ל"ה י"ט ול"ה לא חסר אז פושטין בגי' ורמז הסתרה עיין
 להרב חיד"ש בספרו מרי"ב בק"י לפורן סעי' ס"ד וגם
 כתוב ענה בסו"טורים.

כ"א **בכ"ה** חלול נכרה העולם ופוזו ללמוד פי' בראשית
 פד יום אחד וכן בכל יום עד סביב ר"ה
 ולמוד פי' יום הששי שבו נכרה האדם. מהירד ישראל לינו
 כ"ה מש"ס ס' מספרים הכלות ה' צרכי א"י י"ט. אלף למטה
 א"י א' והמנהג דביום כ"ד צלול קורין צפי' ויסלה ואלה
 המלכים אשר מלכו בארץ אדום וכו' עד צ"ח פי' זהב דבס
 נרמזו כתי' ז' מלכים שהיו קודם ששה ימי בראשית כמבואר
 בפי"ח וס' בסוד מ"ם ז"ל שהיו הקנים צוה שלמות ומחויבין
 ובהחלטן היה צ"ח צלול וגמרם ביום כ"ד וביום כ"ה
 הכהילו ששה ימי בראשית כפי' בפתח ר"ש סו"ט ר"ה
 יעו"ט. וע"כ המנהג דביום כ"ד קורין ואל"ס המלכים וכו'
 וביום כ"ה מחמילין לקרוא בששה ימי בראשית בכל יום פי'
 אהה עד יום ר"ה שבו קורין פי' ביום הששי ופי' ויכלו.

כ"ב **בזמנים** בכל יום של ימי החול מרי"ה חלול ואל"ך
 אחר הפילה אומרים בצבור פתח מזמורים
 חסידים ומתכוונים לנמור כל החסידים ב' פעמים קודם ר"ה
 ויבוא שולח מנתי' כפר. ובי"ח שלשי' אמירה חסידים לא יאמר עד
 מלאה יתו שווחיו שבטים שנה (כ' חולי' שבקנים יגור לו
 יוחר. אלף למטה ט"ו) ובי"ח שאלה סתהילים כיון שאין
 אומרים ספר שלם י"ל בזכות מזמורי חסידים שקרינו לפניך
 ובזכות פטוקיבם וכו' ואחר הי"ח אומרים קודם. ולא אין
 פתח בראשית חסידים ית לטייר מזמור א' ויאמר וכו' אחר
 שיפלימו פתח ויאמרו קודם. ובימי חשו' שבין ר"ה ליום כ'
 אומרים יוחר פתח מזמורים בכל יום כדי לנמור כל
 החסידים שיש ב' קודם יו"ט. מפי"א א"י פי' א"י ג'.

כ"ג **בערב** ר"ה חלול כע"ז רבים להסתרות ולפשות סדר
 כסוד קסן אף במקום שאין טענה לפשות
 כסדר סוד בשאר חרשים כדי שיתנו לבם להשיר ולא חל
 ר"ה בשב"ח ים מקדישים לפשות ביום ה' שלפניו. וקל"ס אכ"פ
 מעשה אין טענה כן. מפי"א א"י ג'.

כ"ד **חודש** חלול זמן חשו' לכל הוא ויהי' לפשתם בפתחו
 ופוזו וישר שכל לילה קודם שי"ן פתח
 אמירה ודו"י יפטעם ויחפש דרכו ובמעשו' באוהו יום ויחרס
 וישור וכן יפטע מרי"ה חלול עד יו"ט. ובי"ח לריך לפשות
 כן כל ימיו בכל לילה כמעשה לדיקים קדשו בשמות מארי'
 דמושנה ולפחות כה יפטע בפי' יום הטוראים חללו. מרי"ב
 א"י רמ"ג. וטיון לפיל סי' רל"ט א"י ב'.

כ"ה **שם** בהגה. ושמעים באשמורם לומר פליחה וכו'
 ולא כיחוד וכל לומר פליחה עיין לפיל סי'
 הקדמה סעי' ה' ובדבריו למ"ס בס"ד.
ובענין שיום שבת יחודה דוחק וצמח וכו' טיון בסי'
 מלי"ח סי' ר"א א"י כ"ז שכח להביא במקום כ"ד
 סי' הקל"ג כי יד ה' לא הקל"ג. ובמקום טור"ה למ"ס ה"ט
 כ"ג לא יועם ולא יושן יעו"ט. ועי' י"ט משקפים ע"י
 משום דהסוד זה היסוד טי"ח בסוף כל מרח לעון פטוק
 יד ה' לא הקל"ג אינו לעון פטוק וע"כ נראה דה"ל סי'
 הקל"ג

נוהגין לקום באשמורה לומר פליחה והתנוטים מרי"ה חלול
 וכו' ומ"ס ט"ז בהגה ומנהג בני אשכנז אינו כן וכו' הוא
 פ"ט מ"ס כר"ש וכו'. ומי'ו כוונתם כדברי הש"ס י"ט
 נוכחין להקוט ר"כ בפליחה באמרם ר"י מידה וגם קודם
 מהקט"ג כדי לקיים דברי הכל.

ד' **שם** מרי"ה חלול ואל"ך וכו' לפי שארס כימים היו
 ארבעים יום אחרונים שמה מכ"ה למרוס
 לכ"ה לוחה פחות והיו ימי ר"ח ומלאו כלים ביו"ט וכו'
 ביום נכר"ה הקרי' לישראל בשמחה ואמר לו למש"ס פליחה
 כדברך ולנך הוקפ"ה אחר היום למחילה ולפליחה כמ"ס
 רשי' ז"ל בפי' מקצ' על פטוק ואח"כ לפי' ה' בראשונה
 ישרם ועוד י"ל הפתח למי' יום כדי להקין מי' יום דמרגלים
 ויום מי' שפשו אח"כ מלא וכו' יום דיערם חול"ה. וי' ודו"י
 דמ"ס פי"ב. וי' שולמה אר"י שכל א' כלול מע"ה.

טו' **שם** מרי"ה חלול ואל"ך וכו' אבל ברי"ה אין אומרים
 פליחה והתנוטים. כרמ"ע מש"ט סי' פ"ט.

כנ"כ בהגה"ט. מ"ס סק"ב. פ"י. א"י ר' ר' מפי"א א"י י"א.

וכתב כ"כ נזרחה שמתן דים לקרוא ביום ב' ד"ה חלול
 א"י דגבול"ה מ"ג ט"ו ב' ר"ח א"י ה' והש"ס

לפי שארס נכ"ח נאמר באוהו יום י"ט פליחה לקרוא
 באוהו ביום כמ"ס לפיל סי' חכ"ט א"י ו' יעו"ט. וי"ח חסידים
שם בהגה. ומנהג בני אשכנז אינו כן וכו' ומנהג
 כאר"י ז"ל לומר פליחה ככ"כ פתח מרי"ה חלול
 עד יו"ט ובי"ח ובי"ח אומר מלה במלה עם הכבוד כמ"ס בשע"ר
 הכור דף פ"ט פ"ד וע"ה פ"ד פ"א ונ"ך ומ"ט.

ש"ס בהגה. חלול מרי"ה חלול ואל"ך מחמילין להקוט וכו'
 כה"כ כמ"ס ולג"ח ומ"כ וס"ג דים להחמיל

להקוט מיום ראשון דרי"ה חלול ר"ח ה"ו פי' יום שלפני יו"ט
 כמו שפ"ה פ"ה כ"ה כדל"ח ב"ה ומ"כ כמ"ס ביום
 מסרי"ל וכ"כ דהטענה להחמיל ביום שני שמעייבו להקוט
 ל' יום עם ב' ימים של ר"ה. ולי' נראה דמ"ס כמ"ס סו"ט
 בב"ק דף פ"ב כ"ס הפתחה דמ"ס פ"ה ביום ב' דרי"ה
 חלול רק שמצדו חלול דה"ל פתח וי"כ אין לוח מהמ"ב
 להחמיל ביום שני. מ"ס סק"ב. ור"ל אף כה"גן להחמיל
 להקוט ביום ב' אין לוח מתכנס פי' יום להם סוף. וכ"כ
 א"י א"י ב' דכל מקום לפי מנהגו. וכ"כ מ"ס כלל קל"ח א"י
 א"י דים מחמילין מיום א' דרי"ה עם מיום ב' וי"כ פתח
 א"י ז' מ"ב א"י ג'.

משנכנס חלול כשנכנס ארס איגרה להציר לריך
 לרמז בהחלואו שמבקש שולו למ"ס
 טו"כ הכהן והח"ס. דר"ה מחר"ל ה' ר"ה. א"י א"י א'
 מפי"א א"י ס'.

י"ח **יש** טענין לפשות סתרה נדדים באלול וטרמ' לא יחל
 דברו כלל סי' חלול. כ"כ שש"ס כ"ג על סתרה
 סוף פי' משה. ברי"ה א"י כ"א. שפי"ה ש"ס. ולכן נוכחין
 לפשות סתרה בערב ר"ה. וכ"כ כה"גן לפיל א"י י"ב דים
 נוכחין ר"כ לפשות מ' יום קודם ר"ה יעו"ט. וטיון לקמן א"י כ"ט.
ז' **ומה** ט"ס כתוב ב"ה סתרה בצ"ח וב"ה קב"ה
 ופי' חסדי' ב"ה אל יכ"ח א"י נוכחין לומר ט"ס
 זה לפי שט"ו מן כ"כ חלול אומרים רק ב"ה ז' קב"ה
 וטעניניה וכו' ולכחלה משה"לן לטי"ח ע"ה כמחירין

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

ורוקעים

ומריעין כשהן שפירן. ממהם הם קענר משום כל... ומוקף ובי ממהם כיון דכבי ילא הוא ליה שלם משום...

הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים...

עיון הפולחן... עיון הפולחן... עיון הפולחן... עיון הפולחן...

הבינו והבאנו

הבינו והבאנו... הבינו והבאנו... הבינו והבאנו... הבינו והבאנו...

ונחתמו

ונחתמו... ונחתמו... ונחתמו... ונחתמו...

ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערוב... ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערוב...

השמן ואור יצחק כל שנה שאין תוקעין לה... השמן ואור יצחק כל שנה שאין תוקעין לה...

לפי מעשיו של אותה שנה שנאמר... לפי מעשיו של אותה שנה שנאמר...

הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים...

ונחתמו

ונחתמו... ונחתמו... ונחתמו... ונחתמו...

ונחתמו

ונחתמו... ונחתמו... ונחתמו... ונחתמו...

הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים...

הנהרות וציונים

הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים...

הנהרות וציונים

הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים...

הנהרות וציונים

הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים...

הנהרות וציונים

הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים...

הנהרות וציונים

הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים...

הנהרות וציונים

הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים...

הנהרות וציונים

הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים...

הנהרות וציונים

הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים...

הנהרות וציונים

הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים...

הנהרות וציונים

הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים...

הנהרות וציונים

הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים...

הנהרות וציונים

הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים...

הנהרות וציונים

הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים... הנהרות וציונים...

וכבר מנו בספר התקונים עשר מדרגות על דרך זה. ואמנם המבוקש הוא שכלם יהיו בשמחה, ברוב הארה והשפעה, וכנגד זה מדרגות הרשעה יכנעו ויתבטלו, וזהו „ובכן צדיקים” וכו' ועולתה תקפץ סיה", והעיקר בהעביר עמלק מן העולם, כי היתה השבועה שאין ה' והכסא שלם עד שימחה, וזהו „כי תעביר ממשלת זדון” וכו'.

והנה המצב הטוב שישאר בו העולם, הוא – שיהיו הכרואים בכל ההכנה המצטרפת, ומלכותו ית' תהיה מחגלית עליהם תמיד, והם מקבלים מזה טובה אחר טובה עד אין תכלית, כי הנה הוא ית' ש בלתי בעל תכלית וטובו בלתי בעל תכלית, ובהיותו שורה עליהם ומתקשר בהם ימצאו מקבלי טוב בלא תכלית, וזהו „ותמלוך אתה ד" וכו', והוא מה שאמר הכתוב „לדור ודור” כי מלכותו ית' תהיה לנצח נצחים, והזוכים לה נהנים בה לנצח נצחים. והנה בסוף זה חזור הענין להיות מענין החתימה סמוך לחתימה, והיינו „קדוש אתה” וכו'.

ענין ספר החיים

הנה האדם נידון תחילה על פי מעשיו לימנות בצדיקים או ברשעים, וזה נקרא ממש ספר חיים וספר מתים, דהיינו הנקבע בין הצדיקים הוא הנכתב בספר החיים, והנקבע בין

הרשעים הוא הנכתב בספר המתים, והתלוי והעומד הוא הבינוני שאין דינו נגמר עד יום הכפורים, ועל זה מתפללים ואומרים „זכרנו לחיים” וכו'. ואמנם עוד יש הגזרות על המקרים שבעולם הזה, כי אפשר לצדיק שיתיסר מפני היותו צדיק, ואפשר שמפני צדקו יצליח, ולרשע כמו כן, אפשר שיצליח מפני היותו רשע, ואפשר שמפני רשעו יאבד או יתיסר, ונמצאו גזרות אלה נמשכות אחר הדין הראשון שזכרנו. ואולם על כל הגזרות האלה מתפללים „וכתוב לחיים טובים וכו' וכן „בספר חיים ברכה ושלום” וכו'.

מלכיות זכרונות ושופרות

הנה כבר ביארנו, שביום זה הקב"ה עומד בבחינת מלך בעולמו, ואמנם בזה צריכים אנו להתחזק, כי זה כל טובנו וכל תקפנו. עוד הנה היום יום משפט ודין, וצריך להתעורר לפניו ית' שיעלה זכרוננו לפניו לטוב. ועוד ענין גדול יש ביום הזה, והוא ענין השופר שנצטוינו בו, וזה, כי סגולת השופר בתקיעתו למטה וכח שרשו למעלה היא לחזק הטוב ולכפות הרע. ותראה שמאחר חטאו של אדם הראשון הנה נתערב הטוב ברע ונכבש תחתיו, ובזמן מתן התורה הנה יצא הטוב מתוך הרע ונתגבר ושלט, ואמנם לא הגיע עדיין להיות הוא כובש את הרע תחתיו, אבל הגיע לצאת ממאסרו ולהתחזק בעצמו, ונשאר הרע נטרד

באורי ברכות פרק ט דגריא מא 81

[מ] ת"ר כליות כו'. וכן י"ב חנינים פיתים לבד הלב שהוא מלך עליהן וכן עשרה כהחשב כבד ומרה לאחת ושם ולשון לאחת והכליות החיב כאן ג"כ לאחד שכן אבר אחד וכדוע כ"מ שי"ב סן. עשרה, וכן סגורכה סעלונס, כליות כרוכים, לשון החשמל כמ"ס עמים חסות ועמים ממללות חשמל פיתמהס דלגא דיעקב וכו' אכא סדעס, ושם האופים כי רוח הים באופים בלכס ולכו ובעמס ט' וד' אופים סן הסניס וספסון חך זגרון, ולשון סוא רלוא וסוב רלוא במריאל וסוב במע"ט סוא סחמל סולל סולס. קגס בני אלס. וסע אלס. ריחס טרפס. כבד אלס. מרס בני אלס. ואינו ויחילכו על ס' ט' וסן א', עמול סוא ארלס סכס מלאכי סלס עמול סוחק עחס יכסון לכן עסס כל עכבן מנסס ומסורץ קוסית סטלוסופס. קרקבן סוא סגלס אלפי סגלן וסן סרמיס ארכט ממריין, קיבס מלכסס וכמ"ס למעלס כאן ע"י מלאך ס' וכמ"ס בר"מ ואלו סעסרס כסוח, ומ"ס כעין סרשיס חינו מן סחשבון סכוא גוון כעין כו'. וכאף סחיות ד' רוחין רוח ס' כו' רוח חיים באפיו וידוע סחועס ושס סן דרגא דרו"ג וסן חיות ואופים וסן אמר בר"מ ססדיוקנא סוא כחוטס וסן סחיות כמס"ס וסדיבור סוא נמסך אמר רוח סארס ורלונ רוחו אכר עליך ודברי אכר כו', וסרשיס סוא כעין כעין סרשיס וליקן מלכריס דכאן לפי סכוא סרוס כחכמה ולפי ססדבור דמסו ארס לחכמה לפיכך נאמר כסן כעין סרשיס, ואלו י"ב סן כדעס כידוע וגינא ולבא חו"ב עלייס ססן י"ב וי"ד ככוד ססן וספד לחס וכזיכין וכמ"ס בני"א בארוכס :

[מח] (סס ע"ב) תניא ריחג"א צריקים יצ"מ שופטן. ר"ל מנשיגן כו' ור"ל סכל מחשבה ועלס סוא סכל נממו וכרשעים לסיפך וכימורים מוס וס.

ח"ס לידע אינש בנפשיה כי חס חינו לדיק געור סלל ילך אמר עלחו, ח"ס כנון אנו בו, ח"ס לא איברי עלמא כו' כי מעסס כרלסית סכל טוב מאד סגס סילס"ד מסייט כלדיקים ועיקר עבודתו כו' כידוע ולרשעים סילס"ד סופטן י"ל סטו"י, אכל סבימיו י"ל מלחמס ואל' מילצי כו', ואמר יעמוד לימין כו' כי סיי"י עורו וכמ"ס כי מימיו כל אמטו ולכן סחי ס' כו' :

[מט] תניא ר"א אומר אם כו'. סמפרט ככל נפסך ר"ל כנוסך ליערס כנופיה, אכל

פירוש

[מ] כליות כרוכים. ע"ס: (כי רוח הים באופים). ס' רוח חיים סוא חף סעמד על ססה כמקוס באופים סכוא ססה: (רוחי אכר עליך). סוא חף סקודס לפס ועמד עליו ונכס סחלס לבית וסח"כ דברי אכר סמחי כעין: (וד' אופים). סהן כסס, סס ד' סלו סייס וססוחן וס': (רלוא כנריאל וסוב כמס"ס). ס' כי מע"ס סוא עור קבן נהג כס סכל סמלכיס רלס כסססן וכסמייס לסוף ססגסס אז יסוכו כסססגס מס"ט, וכן וודיאל בני' רלוא, ושס סל מסיס סוא סדי בני' וסוב וסוא סולל כלס כסססגסו אוחס: (קגס בני' אלס). סגלן סס לא אכילכ וסחיס וכו' רק ססוררס ומעניס כקס: (ווסע, אפיס). קרכני לחמי ללמי: (ריחס טרפס). ספוסכס כל חיו מסקיס סוכלס לחיס ככעיס. ככד כועס כחיות אלכיס: (מרס בני' אלס). כי מרס דכוקה ככבד לכן נקראו בני' אלסס וכן ח' כמ"ס למעלס סחגכ כבד ומרס לאחס: (ומסורץ קוסית סטלוסופס). על סגמרל סלמרו סחול סוחק, וסלל ורלוח כחוס סכל סעכנון אהס מסחול ונקרל סרריס סמורס אכל כלמס סוז מלאכי סלס וסחס יכסון: (קרקבן סוא סגלס). ז"ס סל ד' חיות סכרכס, קיבס מלכסס וכמ"ס למעלס כאן ע"י מלאך סמגלס כסויה סכסס מן סקיבס כמ"ס קיבס יסיה: (כעין סרשיס). גסן עין סארס סגמאר על עין ססכל כרמוו כחכמה: (ואלן י"ב סן כדעס) עד י"ב נכולי אלכסון (ופינא ולינא חו"ב עלייסו) ולכן סין כחשבון ומין סעסרס, ססן י"ב כדעס וי"ד חו"ב עלייסו :

[ממ] שכמפרש בכל נפשך ר"ל בגופך ליפרח בגופיה. סכססקספ רלסויה חין סמר למסמר יס לך ארס סמחוט חניב עליו מנוסו, שסס יכואו לסקיס עליו יסכור עממו לסריגס סלל יקחו סחוטו, סלל אמר סלמק כסר נכס חיס עסרו וכל אכר לו יתן כעד נכסו, חלל כונס סמלמר יס לך ארס סרזלס ליתן דקקס כמחוט וכל ליערס כעוטו לסיח מסעס וזלחו לדרקס ויס לך ארס סרזלס יוהר ליערס כעוטו כעיל עלחו סעני וכל לחכר סחוטו סוה סרוסס לכן כל סיווי לעכרו כדבר סחיני עליו יוהר

סל... י"א ארדוח: ארדונו בני ונבאום יבאום וסססו

ברכות פרק תשיעי סא:

מהרש"א

שצח

צינונים

ג' צינים זה וזה ע' טון. אור החיים שמות לב/ב. תניא ח'א/ח'א.

אוצר כלום

ב' ישיא דיה ואמר רבא בר גמ בעין יעקב ליתא כו'. ל' הבינותי שהרי ל' גו בעין יעקב דהכא איתא הכי. גם ב' בק"ט תהלים ט"ו ל' רמו תשכ"ה אומא ג"כ הכי ארת באות כמו דאיתא ב' דהכא שלפנינו ונ' שום חסר ויחדן והאין העיר הגאון מ"ש"א ד"ל דליתא עי מה דאיתא. גם במה שכתב המהרש"א רפ"ז הא דקאמר רבה וכו' ע"ש מחזור מו' מאי שיכח דוקא לפ"ז דקאמר ותו בל"י הכי קשיא נמי גי' ז' העין יעקב והיקטו שהרי היינו דלקמן נכמו שכתב הנ' ש"א לא איברי על ז' אלא לאחאב. ואשר על כן למען שיהיה הכל נכון דע דבנירסא דאיתא בגמרא מהופך ומתלה איתא ואמר רבא לא אינו עלמא אלא לרי צי גמירי או לצדיקים גמורים. אמר רב"ז לרע אינש בנפשיה אס צדיק גמור הוא אס לאו אמר רב לא איברי עלמא אלו לאחאב בן עמרי ולר' חנינא בן הונא כ"ו:

הכתוב מיירי בלדיק שאמר דוד גריסא דקרא כי עני ואציון אנכי ולבי וגו' דהיינו היצר טוב שכלל דייק שופטו למיננו בדין והיינו כי חללמי ותטאמי בקרבי וכן כדשעיס היצר הרע שופטן למינן בדין שנאמר נאס פשע וגו' ר"ל דאומר לרשע שהוא פסע ומייב בדין ומי אומר לו כן בקרב לבי היינו היצר"ר שהוא כלל רשע ומטיק דצינונים זה וזה דהיינו הכ' לצבות שופטן לחיבן בדין אכל הקצ"ה עומד לימין אציון להושיע לו משופטו נפשו ולאכות אומו לפי מדתו צינונים ור"ב חסד מטה כלפי חסד וק"ל: ואמר רבא לא איברי עלמא אלא לרשיעו כו'. צגירסמ הילקוט (גס צע"י) ליתא וכן נראה דהיינו דלקמן לא איברי עלמא אלא לאחאב כו' ולפי זה הא דקאמר רבא ידע אינש בנפשיה כו' הוא תשובה למה דקא"ל אצ"י לא שדיק מר פיי כו' והסיד לו ידע אינש בנפשיה כו' ודעתי שאיני מצדיקים אלא מציינים ומתוך ענוות קאמר ליה הכי שלא היה רוצה להחזיק עצמו בדין ודו"ק:

נאס פשע וגו'. אמר דוד בקרב לבי יס ואומר אני שהפשע נאס לרשע כלומר שהיצר הרע אומר לרשע אל תהי פחד אלהים לנגד עיניך אלמא יצר הרע שופטו עד שמרחיקו שאין מתפחד מיוצרו: כי יעמוד דהקב"ה. לימין אציון להושיע משופטו נפשו. ש"מ יס לך אדם שיש לו צי' שופטים: לא שבק מר חיי לכל בריה. (א) אכן מציינים משוקן לכלי עלמא רשעים) אס אחא מן הבינונים אין לך לדיק גמור צעולס: (ידע איניש בנפשיה אי צדיק גמור הוא. כלומר אס רוצה שיער הרע אינו שולט בו כלל כד"כ שיהא מקרבו כדי שיעסוק צפריה ורציה שלעולם תהא שמאל דומה וימין מקרבת [מגדירין קו: פסחים סה:] כך שמעמי. ל"א ידע איניש בנפשיה כו'. דאס שולט בו יצר הרע וכמושכו לצינת המדרש מתפולץ או נימות היו לדיק גמור ואס לאו דאינו מתפולץ וימותו היו רשע גמור): לרשיעים גמורים. העולם הזה שאין להם חלק לעולם הבא וצריכין ליטול שרין כאן כגון אחאב שהיה עשיר מאד דקאמר ליה בן הדד כספך חסדך לי הוא (מלכ"ט פ' ט): לצדיקים גמורים. העולם הבא שאין להם חלק צעולם הזה כגון רבי חנינא בן דוסא שדי לו בקצ' מרובין מערב שנת לערב שנת (מעמ"ד ט:):

חידושי גאונים

כלומר לתכלית מעולה. אשר על זה נאמר. לב חכם לימינו. (ודרשו על זה זה יעקב) ויתפרש גם מלת לב בזה תשוקה תאונית. כמו המה מטיינים את לבם ועכ"ז זאת התאוה יועצת למתאוה חכם. שיהיה לימינו. כלומר לתכלית מעולה. ואחת לרעה אשר על זה נאמר ולב כסיל לשמאלו. אשר אמרו עליו כו'. את נשיו ואח"כ בניו (אי ה"ס):

ירחיקים מעליו למען המה לו טפלה מקריית. לא עקריית. (עין השלמת הדברים דרוש ים ליכשה בע"ג ג). מעתה אין בדברי חז"ל סתירה לדברי הראב"ע כי גם חז"ל מסכימים אשר פ"י תיבת כליות הוא מלשון כלת"ה נפשי כלומר תשוקה גופנית. ונדרום בעבור זה בשם יועצות לפי שהתשוקה יועצת אל המשחוקק. לעשות מעשהו. כמו מעשה אישות וחברוהו. אמנם אחת יועצת לטובה.

הר"ה

שאמר בלבו אין אלהים הוא השטן שנפרע ממנו. והכינונים זה וזה שופטן יצה"ר שופטו כשחטא באיזה דבר רע ויצה"ט שופטו על מניעת איזה דבר טוב שנאמר כי יעמוד לימין אביון להושיע משופטו נפשו משני שופטים שיש בו האחד יצה"ט על מניעת מעשה הטוב ויצה"ר על מעשיו הרעים:

ונראה דכיון שהצדיק המית ליצה"ר עד שנעשה לבו לב היצה"ר חלל בקרבו שוב אין לו קיום לקטרוגו לצדיק ואם יהיה איזה קטרוג על הצדיק הוא מצד יצה"ט על איזה דבר של מצוה ועשה טוב שנתעצל ולא עשהו יצה"ט הוא שופטו לומר כיון שאני הייתי בעורך למה התעצלת מלעשות אותה טובה ויצה"ר שופט לרשע על

עין יוסף

להתבונן ולשקול דעתו על כל מה שחפץ לעשות אם הוא מצד היצר טוב או מצד היצר הרע. ואם יבין שהוא מצד יצר הרע ירגיע עליו ויעשה נגד רצונו ועצתו עכ"ל: אמר רבא כגון אנו בינונים כו'. בגמרא הגירסא רבא אבל בילקוט איתא רבא כמו כאן וכתב הגאון ר' ישעיה ברלין שכגירסת הע"י היילקוט הוא נכון לפמ"ש התוספות בעירובין ה' ע"א ד"ה והא שלא אמר אב"י מר לרבא חבירו: לצדיקים גמורים יחזיקו. שאין להם חלק

שופטן כו' ובינונים זה וזה שופטן. צריך להבין משפטים הללו מאי הוא הלא המשפט אלהים הוא וכתב הגאון מ"ה אברהם אחיו של הגר"א בספרו הקטן מעלות התורה ח"ל ושמעתי מאחי הגאון ז"ל דמשפט הוא לשון הנהגה ולכן נקרא הדיין השופט אלהים כי הוא מנהיג ומשגיח על בני דורה. והכי פירושו צדיקים יצר טוב שופטן ר"ל מנהיגים. רשעים יצר הרע שופטן ר"ל מנהיגים. בינונים זה וזה שופטן ר"ל מנהיגן. לכן צריך

יח ודע כי נפש הרשע אשר כל תאוה לחפצי הגוף בחייו, ונפרדת תאוה מעבודת הבורא ונבדלת משרשיה, תרד כמותו למטה לארץ אל מקום תאוה, ותהי תולדתה כמבע העפר לרדת ולא לעלות, אבל נעולה למרום לדין ולמשפט ולראות איך החליפה מרום בשאול, כאשר

דלתי תשובה

הוא, שבמבט הרוחני אין המיתה אלא שינוי לכוש לבר, והיינו מה שאמרו ז"ל (ברכות ה.) מיתה נשיקה כמשחל בנייתא מחלכא, פירוש שהצדיק מרגיש מוחחו בלי צער וקושי, כמו שמושך שערה מחלב, כי הקושי שבמיתה הוא רק לרשע שהוא רבוק ללבוש הגשמי, היינו שבחייו היה רבוק בגשמיות לשם גשמיות, אבל הצדיק, מיד כשמכיר שרצונו יתברך לשים קץ לחייו בעולם הזה, יקבל באהבה את הגזירה לפשוט את הלבוש הגשמי [הגם שגם לו קשה באופן טבעי צער הפרידה אבל אין זה דומה כלל לצערו של הרשע, וקבלתו את רצון ה' מיקל מעליו מאוד, וגם בהיפך, גובר בלב הצדיק התשוקה להתענג על ה' אלא שמצמער שנפרד מעולם העשיה שיכול בקלות לעבוד ה' ולסגל לו עוד מצוות ומעשים טובים, וכן הפחד מהדין לפניו ית'. הערת הכותב] מי שהיה רבוק בחייו בשאיפות הגשמיות לא רק שמתקשה להיפרד מהם כשעת מיתתו, אלא גם לאחר יציאת הנפש מן הגוף עדיין היא סובלת מאוד מזה ומשתוקקת היא לחזור אל הגוף - והיינו יסורי חיבוט הקבר ודין כף הקלע המחכרים בגמ' סנהדרין מז ע"ב ושבת קנב ע"ב) ועיין מה שביאר בזה הגר"א ז"ל אבן שלמה פרק י' אות י"א עכ"ל. וכבר העיד הגר"ק המקובל האלהי רבי משה יהודה פתאיה זצוק"ל, בעל ספר בית לחם יהודא

יח ודע כי נפש הרשע אשר כל תאוה לחפצי הגוף בחיו וכו' אפשר לומר, כי מטבע נשמת האדם, שהמצוות ולימוד התורה שלמדה ועשתה בחייה מוככים אותה מאוד ונותנים לה חיות, וממילא היא קלה לעלות למעלה למקור החיים שזהו רצונה וכמו שאמרו חי נושא את עצמו והיא קלה ונמשכת למעלה וכמו אש שבטבעה לעלות למעלה, כך גם היא עולה בקלות לחוות בנועם ה' בלי מפרע, אכן אם אין לה די מצוות ולימוד תורה, ומלוכלכת בעבירות אשר מחשיכים אותה החיות שלה מעוטה, וממילא אין לה כח לעלות וכבדה כמת, וממילא נופלת למטה כי שם שאיפתה ועיין בספה"ק רדך חיים למהרח"ו זצ"ל פ"א, שכתב שהגשמה בצאתה מהגוף מלוים אותה המלאכים עד מהלך ח"ק שנה, ואז עוזבים אותה ואומרים אם יש לה זכות תעלה לכד מאליה, ועולים הם לשמי מרום, וכו' עיין שם בפרק א' ד"ה והנה שלמה ע"ה. מה שהארך בזה.

ומדברי רבינו מבואר שגם אחרי הפרד הגשמה מהגוף ממשיכה לרדוף אחרי התאוות שרדפה בחייה אם טוב ואם רע. וזה מש"כ הגר"א דסלר זצ"ל בח"ד מספרו מכתב מאלהיו עמוד 168 ודברי רבינו ז"ל מקור לדבריו [ועיין בספרו הג"ל ח"ג עמוד 29 שהסתמך בזה על הזוהר הק' והבאנו מדבריו קצת באות הקודם], ח"ל דבר ידוע

יעלו את האבן על ידי כף הקלע ואחרי עלותה למרום תרד בטבעה למטה לארץ, כאשר האבן חוזרת ונופלת לארץ אחרי הזריקה, שנאמר (שמואל א, כה, כט): "והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך ואת נפש אויביך יקלענה בתוף כף הקלע". ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (קהלת רבה ג כו): אחת נשמתם של צדיקים ואחת נשמתם של רשעים עולות למעלה (למרום) ונידונות שם, נשמותיהם של צדיקים זוכות בדין וגנחות תחת כסא הכבוד, ונשמותיהם של רשעים חוזרות ויורדות ומטורפות לארץ, שנאמר: "ואת נפש אויביך יקלענה", ונאמר (משלי יא, ז): "במות אדם רשע תאבד תקוה", כי לא תהיה תקוה לנפש הרשע לצאת מחשך לאור, שנאמר על נפש הרשע (תהלים טז, כ): "תבא עד דור אבותיו עד נצה לא יראו אור".

יש הנה נחבאר כי נשמת הרשעים יורדת לשאול, משני מקראות שזכרנו ומדברי חכמינו זכרונם לברכה. ועוד נאמר (משלי טו, כד): "אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול ממה", ועוד נאמר (קהלת ג, כא): "מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ", פירוש: מי יכיר הצדיקים והרשעים בעולם הזה? כי יש רשעים אשר מעשיהם במחשך ולא יכירו בהם בני אדם, ויש צדיקים שיראו (י'ראי) שמים בפתר, כענין שנאמר (מיכה ז, ד): "והצנע לכת". ויקרא לנפש הרשע נפש הבהמה, מפני שנמשכת אחר התאוה הגשמית כבהמה, וכענין שכתוב (יונה ד, יא): "אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו ובהמה רבה". ולנפש הצדיקים קרא "רוח בני האדם", וכענין שנאמר (יחזקאל לד, לא): "אדם אתם". ובאור לשון המקרא כן הוא: מי יודע רוח בני האדם, והם הצדיקים, העולה היא למעלה? כי יש הרבה צדיקים שאין אדם יכול לגזור עליהם בעולם הזה שהם צדיקים באמת, וכי תעלה נפשם למרום, כענין מה שנאמר (שמואל א, טו, ז): "כי האדם יראה

דלתי תשובה

על עץ החיים בספרו, רוחות מספרות, להם תאוה וחשק לעשות העברות, ולתאוות שסיפרו לו הרוחות של הרשעים שעדיין יש שהיו להם בחייהם.

אותו התענוג, אלא כמו שאמר⁹ הנביא, עליו־השלום, כשנפלאו בעיניו גדולת הטוב שהוא ומעלתו, אמר, מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, (תהלים לא, כ). וכן אמרו עליהם־השלום¹⁰, העולם הבא אין בו, לא אכילה, ולא שתיה, ולא רחיצה, ולא סיכה, ולא תשמיש, אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם, ונהנים מזיו שכינת רוצה לומר באמרו ועטרותיהם בראשיהם, השארות הנפש בקיום המושכל להם, והוא, הבורא יתברך. והיות הוא, רוצה לומר, המושכל, והוא, דבר אחד, כמו שזכרנו גדולי הפילוסופים בדרכים יארך באורם בכאן. ואמרו, ונהנים מזיו שכינה, רצוני לומר, שאותן הנשמות מתענגות במה שמשיגות ויודעות מאמיתת הבורא יתברך, כמו שמתענגות חיות הקודש ושאר מדרגות המלאכים במה שהם משיגים ויודעים ממציאותו. הנה, כי הטובה והתכלית האחרון הוא, להגיע אל החברה העליונה הזאת, ולהיות בכבוד הזה ובמעלה הנזכרת. וקיום הנפש, כמו שבארנו, עד אין סוף, בקיום הבורא יתברך, שהוא סיבת קיומה, לפי שהשיגה אותו, כמו שנתבאר בפילוסופים הראשונים. וזה הוא טוב הגדול אשר אין טוב להקיש לו, ואין תענוג שידמה לו, כי איך ידמה התמיד אשר אין לו סוף וקץ בדבר הנפסק. וזה שאמר¹¹, למען ייטב לך והארכת ימים, (דברים כב, ז), לעולם שכלו ארוך. והרעה השלמה והנקמה הגדולה הוא שתכרת הנפש ותאבד, ושלא תהיה חיה וקיימת, והוא הכרת הכתוב בתורה. כמו, הכרת תכרת הנפש ההיא (במדבר טו, לא). ואמרו זכרונם לברכה¹², הכרת בעולם־הזה, תכרת בעולם הבא. ונאמר, והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים (שמואל א—כה, כט). הנה, כל מה שבחר והרגיל בתענוגי הגוף, ומאס באמת ואהב

(9) עיין „תוספות יום טוב“, אהלות פרק י"א.

(10) ברכות י"ז, ע"א.

(11) קידושין ל"ט, ע"ב; חולין קמ"ב, ע"א.

(12) סנהדרין ס"ד, ע"ב; צ', ע"א.

השקר, נכרת מאותה מעלה וישאר חומר נכרת. וכבר ביאר הנביא, עליו השלום, שהעולם הבא אינו מושג בחושים הגופניים, וזהו שנאמר, עין לא ראתה אלהים וזולתך יעשה למחכה לו (ישעיה סד, ג). ואמרו¹³ בפירוש זה, כל הנביאים כלם לא נתנבאו אלא לימות המשיח. אבל העולם הבא, עין לא ראתה אלהים וזולתך.

אמנם היעודים הטובים והנקמות והרעות הכתובות בתורה, ענינם הוא מה שאספר לך. והוא זה, כי הוא אומר לך, אם תעשה המצוות האלה אסייע לך על עשייתם והשלמות בהם, ואסיר מעליך המעיקים והמונעים כלם. לפי שהאדם אי אפשר לו לעשות המצוות, לא כשהוא חולה ורעב, או צמא, ולא בשעת מלחמה ומצור. ולכן יעד שיסורו כל אלה הענינים, ושיהיו בריאים ושקטים, עד שתושלם להם הידיעה ויזכו לחיי העולם הבא. הנה, כי אין תכלית שכר עשיית התורה, באלה הדברים כלם. וכמו כן, אם עברו על התורה יהיה עונשם, שיארעו להם אותם הרעות כלם, עד שלא יוכלו לעשות מצוה. וכמו שנאמר, תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל, ועבדת את אויביך וגו' (דברים כח, מז—ח). וכשתבונן בזה התבוננות שלמה, תמצא כאלו הוא אומר לך, אם עשית קצת מצוות מאהבה והשתדלות, אעזרך לעשותם כלם, ואסיר מעליך המעיקים והמונעים. ואם תעזוב דבר מהם דרך ביוזי, אביא לך מונעים ימנעוך מעשותם כלם, עד שלא יהיה לך שלמות ולא קיום בעולם הבא. וזה הוא ענין אמרם, זכרונם לברכה, שכר מצוה, מצוה, ושכר עברה, עברה. **ואולם גן־עדן, הוא מקום דשן ושמן, מבחר הארץ, יש בו נהרים רבים ואילנות עושים פירות, יגלה אותו השם יתברך לבני אדם לעתיד לבא, ויורה אותו הדרך להלך אליו, ויתענגו בו. ואפשר שימצאו בו צמחים מופלאים עד מאד, מועילין תועלת גדולה, ערבים ומתוקים הרבה, מלבד אלה הידועים והמפורסמים אצלנו. וכל זה אינו מן הנמנע ולא**

(13) ברכות ל"ד, ע"ב; שבת ס"ג, ע"א; סנהדרין צ"ט ע"א.

או רוקנוהו כָּלִיל, יִחַלֵּץ לְמַלֵּא אֶת הַחֹסֶר וְלִהְשָׁלִימוּ וְכִּי יֵאבְדוּ חַיֵּיו לְרִיק בֵּין הַשָּׁגַת הַהוֹן וּבֵין הוֹצָאתוֹ, וְכֹל כְּמֵה שֵׁיִאֲרִיד יָמַיִם (כֹּן) תַּחֲלֹשׁ הַתְּקַשְׁרוֹת הַנֶּפֶשׁ עִם מְקוֹרָהּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲזו"ל (שבת קנ"א.): "זְקַנִּי עִמִּי הָאָרֶץ כָּל זְמַן שֶׁמְזַקְנִינִי טַפְשׁוֹת מִתּוֹסְפֵת בָּהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב י"ב, כ'): 'מִסִּיר שָׁפָה לְנֶאֱמָנִים וְטַעַם זְקָנִים יִקַּח', וְלִכֵּן רוֹאֵה אֶתְּהָ אֶת זְקַנְיָהֶם כְּשֶׁהֵם תְּשׁוּשִׁים וְקִרְבָּה מִיִּתְתֶם וְשׁוֹב אֵינֶם יְכוּלִים לַעֲסֹק בְּעַנְיָנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, מֵרַבִּים הַבְּלִיָּהִם בְּשִׂיחָה בְּטֻלָּה; כִּיִּצֵר נָסְעוּ וְכִיִּצֵר סָחְרוּ וְכִיִּצֵר הִרְוִיחוּ וְכִיִּצֵר הִפְסִידוּ וְכִיִּצֵא בָּזָה מֵאוֹתָם בּוֹקֵי־סְרִיקֵי שֶׁאֵין לָהֶם קֶץ וְתַכְלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ט"ז, ג'): 'הִקֵּץ לְדַבְרֵי־רוּחַ'.

עַד שֶׁיּוֹאֵר עֲלֵיהֶם הַמּוֹת וַיִּנְתַּק הַקֶּשֶׁר בֵּין הַגּוֹף וְהַנֶּפֶשׁ וְתַפֵּל הַנֶּפֶשׁ בְּעַנְוִיִּים קָשִׁים וַיִּפְסְקוּ מִמֶּנָּה (תַּעֲנוּגוֹת) הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁנִּתְּאֲוָתָה אֲלֵיהֶם, וַיּוֹאֲנָה מְכָאוֹב כְּמִכְאוּבוֹ שֶׁל הַסּוּמָא עַל הָעֵדֶר עֲנֵג־הָרְאִיָּה וַיִּצְעְרוּ וַיִּגְוְנוּ עַל כֶּךָ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם י"ד, כ"ב): "אֲךָ־בְּשָׂרוֹ עָלָיו יִכָּאֵב וְנִפְשׁוֹ עָלָיו תֵּאָבֵל". יִתֵּר עַל כֹּן: לֹא תִהְיֶה לָּהּ גִּישָׁה אֶל דְּבָרִים שֶׁלֹּא נִתְעַסְקָה בָּהֶם בְּחַיֵּיהָ בְּעוֹלָם הַזֶּה (עַנְיָנֵי) הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁהֵם יְסוֹד וְהַקְּדָמָה לְשְׁלֵמוֹת הַנִּצְחִית וַיְהִיָּה חֲלָקָה עִם אֱלֹהִים שֶׁנִּגְזְרוּ עֲלֵיהֶם יְסוּרֵי־נֶפֶשׁ וּמְבוֹכָתָהּ, כְּמוֹ

4. יסוד זה שרדיפת התאוה (ושאר מדות רעות) פוגמת הנפש גם לאחר המוות נמצא ברמב"ם בפירושו למשניות סנהדרין (פרק י'): "כל מה שבחר והרגיל בתענוגי הגוף ומאס באמת ואהב השקר נכרת מאותה מעלה וישאר חומר נכרת", וכן כתב בשערי תשובה לרבינו יונה (ב': י"ח): "ודע כי נפש הרשע אשר כל תאוה לחפצי הגוף בחייו, ונפרדת תאוה מעבודת הבורא ונבדלת משרשיה, תרד במותו למטה לארץ אל מקום תאוה, ותהי תולדתה כטבע העפר לרדת ולא לעלות, אבל יעלה למרום לדין ולמשפט ולראות איך החליפה מרום בשאול, כאשר יעלו את האבן על ידי כף הקלע ואחרי עלותה למרום תרד בטבעה למטה לארץ, כאשר האבן חוזרת ונופלת לארץ אחרי הזריקה, שנאמר 'והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלקיך ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע'". ובספר העולם הקטן לר' יוסף אבן צדיק, חלק ד' (מאמר באמיתת השכר והעונש) האריך בזה.

שנאמר (שמואל-א' כ"ה, כ"ט): "ואת נפש איביך יקלענה בתוך כף הקלע"⁵. אך הבהרת הענין איננה ממטרות הפרק הזה.

ובכן מי ששקוע ב(הבלי) העולם הזה הריהו מסתר מפניו יתעלה מפני שעסק בהם במקום לעסק בעניניו (של הקדוש ברוך הוא). ולכן אמר אלישע לגיחזי (מלכים-ב' ה', כ"ו): "העת לקחת את-הכסף ולקחת בגדים וזיתים וכרמים ועאן" כלומר לא שקדת לקחת כסף - והסתרת ממני את הדבר בערמה וגלהו לי מי שאין דבר נסתר מפניו - אלא כדי לרכש זיתים וכרמים ועבדים ושפחות, ותמוה הדבר שתלמידו של נביא נדחה למעשים כאלה.

כסבור אתה שזמננו הקצר שהוא רק כמדת חיינו בעולם הזה נועד כדי לרכש קנינים נפסדים כאלה ולהתעסק בהם במקום להגיע לשלמות האמתית? זוהי כונת מאמרו "העת לקחת" וכו'. כלומר: כלום זוהי שעת-הבשר לעשות כן? והרי זמנו של הנביא והחסיד והנלוים עליהם לא נועד אלא להתעסק בו יתעלה ולא בדברים שטורדים אותם ממנו.

מעלת הפרישות

הפרישות היא אפוא מן המדות התרומיות המוליכות אליו יתעלה, כי החסיד הפרוש אין לבו טרוד בדאגות-העולם ויש לו פנאי להגות במה שמקרבהו אל קונו, ועתותיו חפשיים מן העיפות והיגיעה (מפני) שהוא משתמש בהן להשגת מה שמוליך אליו יתעלה ומה שדרוש (בהכרח) בחיי העולם הזה כגון "לחם לאכל ובגד ללבש" (בראשית כ"ח, כ'). ואם מסתפק אדם בדרוש

5. דרשה זו על פסוק זה נמצאת גם במאמר הנפש לר' יוסף עקנין (ועיין גם בשערי תשובה הנ"ל).

הנה, ויש כמה דוגמת בנה. המדרגה העליונה היא כיתה נשקפת שהחברה במתח צדיקים גדולים, שמסמללים מן העולם חוד דביקותם בו חנה, מדרגה יותר נמוכה הוא, שצורך מסתלק ממנו העולות נשמתו העליונה אליו, והבניה בה, כראוי בונה הקודש (והיו ריחתי):

בשעת זכר נש שכיב, ודינא שריא עלוי לנפשא מהאי עלמא, אחרתק רוחא עלאא ביה מה ולא היה ברומי. וכתי דשריא עלוי ואחרתק ביה, ומי מה ולא וכה ביומי, משום דאחרתק ביה הווא רוחא, וכי אחרתק ביה רוחא, כדן נפיק מהאי עלמא, הווא הוא דכתיב — חספ רוחם ינודו ואל עשרם ישבנו. כדן כתיב — כי לא יראי האדם חיי בוייתו לא זכאן, במיתותו וכו'.

בשעת מיתו: מנהל לזרק נשמתו העליונה — אחרתק רוחא עלאא ביה, המקשרת ומאחדת הנשמה החיצונה עם הפנימית שהיא רוחניותו המהורה — העולם הבא של שדשש לו על ידי צבורתו. אז וכה הוא להשגת עליונות שלא היה יכול לכות לון בחייו. ועל ידי המדבקות באר עליו זה הוא נסד מהנהו בלי ציבורים מצד החומריות. ענה וכה הוא לגילויים עליונים יותר מנכוד ה', שלא וכה להם צדיק בחייו — כי לא יראי האדם חיי — שכן אילו השגים בחיים חיותו היתה מתממלת בחיותו ולא היה לו עוד מקום בעולם הזה, עולם הבחייה, וזוהי מיתת הצדיקים שעליה נאמר: „במשחל בניה מתלמא“.

ביתת רשעים

בהם אצל הרשעים מירדום מהנהו הוא קשת מאה כמארם וז"ל (מנע) קשת ליה: (יש"ש): „קשת רוצא יצאש מן החוד — חשי“). באר דבריהם: (תנח"ך עייט בן עטר רוצא יצאש מן החוד — חשי“). באר דבריהם: לישע אין שום שיבת אל נשמתו ורוחניותו ממה בקדבו וכו' שכל חובו חיי זה המאותות המפורות, לכן אין נפשו רוצה לצאת מן הגוף, ויש על יסורים גדולים שמצוצאים אותה בכל כחותיה, גם אחר המיתו היא הולכת

2. זה באר המודש (כ"ד פ' ס"ב): „המאן להם חסדיה (לצדיקים) עד שום בעיזו מן שכול שווא יתור להם לז"ל, ונפשו שביעה חם ישיים... שוא: כי שמה נשמת ואקיש אורי (כ' הוי בשעת סילוקו של צדיקים חסדיה ממה להם מן שני" ע"ל. והביאוי כני"ל, שנקב"ה מכלל להם את צניפיהם לחיות — את נשמתו העליונה, שווא נשמתו שליופ נשמים שפיעה מן החסדיהם בה, והם ישיים — על ידי זה הם מסתלעים... תנח"ך

לשמה שני חלקים: החלק העליון, הריני הנשמה, שקשר במקורו בעולם העליון החלק החלק החתון — החיצוני, השוכן בתוך הגוף, והוא העליון הוא כסיהם — כסיהם: אורי הנפיקו אינו מתגלה לאדם בתוך בעולם הזה רק החלק החתון מתגלה לו, כי החלק הנשמי של הנשמה מכוסה על ידי כסיהם הג' אלו היה אורה הנשמי של הנשמה העליונה מאיר באדם בכל גילוייו בלי הוציאו הנשמה, הרי מתגלה והוא כל אפשרות של בחירה, והוא היה כבר עומד במדרגה עליונה הבא כי תבחרת תוכן רק במקום הסמה, במקום המולוקה, כשיש אפשרות של שצמצם להאמר של החלמות ממנו על ידי חושך עולם הזה זה הנשמה שהצמצם חסדיה, „מלא כל הארץ כבודי, והסתיר מן העולם, כדי ליעור את אפשרות רמלישיו; המסכים חלב הזה הוא המאשר את הבחירה, כל עבודת יצר הרע הוא להשכיח מהאדם דברים ברוחים, וללכת בשקרת את האמת והפשוטה, „בשעת יצר הרע לית דמיכל ליה ליער חסדי“ (נדרים ל"ב): פירוש, שדאמת מכוסה לגמרי מהאדם בשעה ששולט בו יצר הרע, ואדם הפשוט אינו זוכה לגילויים מהנשמה הפנימית, ואחר בה רק בקצת דאחרון שבה, שדוא נקודת עולם הבא שיש בתוך לבו של כל יהודי בוכות בריית אמת — „לא שאמרו ולא געלוהם“, אך גם נקודת זו מכוסה ואסופה בנשמתו ומסמט חלב, אפילו המתפעל המתרגש, ומקודר על ידי זה לרחוקות, הרי רק נשמתו החיצונית פועלת כאן, אבל את נשמתו הפנימית קשה להביא לידי החלמות, כי היא רחוקה ממנו.

אולם לצדיקים יש חיבור עם נשמתו העליונה, הם מקבלים הארות ממנו גם בעולם עליו, אחרת נוכח לעיל בשם האר"י ז"ל: „ובשם שאבה לו ריחם מלמעלה מהי, ומריקה אל נשמתו אשר בתוכו“, אך עצם נשמתו העליונה מוסתרת גם מהם, כי לולא זאת היתה מתבטלת אע"פ הבחירה כאמור, ככל שגורל הצדיק במורה ובמצוות וכו' נשמתו לבנה בו יורה להארת ולפנימיות יתר, בהשפלת שמת הצדיקים רוחות החורה על הארת נשמתם העליונה על החתונה.¹

ביתת צדיקים מתוך דבקות

נשמת מיתתו וכה הצדיק שנשמתו העליונה תחארת עם החתונה בשלמות, אחרת כמרא (מנע קפו כתי), שפיעת הצדיקים היא „במשחל מניחא מלמבא“ (תנח"ך עייט בן עטר חסדיה) — מיתת מתוך דבקות, בלי החתונה

19

לחזור אל הגוף. (כדאזחא בוחור שם: "כל שבעת יומין נישמחא אולא
 מביהויה לקביריה ונקבריה לבינהו, ומאבלת עליי דגופא דרכיב (איב י"ב)
 אר בשור עליי נשא נמשח עליי תאביל"). ויש לה יסורים נוראים במשפחה
 שונגת, שחא משחא נפשה ברכב ובלב. האמיל רייל: "קשת רימה למה
 כמות בשביל ותי" (שבת קנ"ב). דהיינו שחאזא אפסות עולם הוה שחיה
 כל חכמה, ואלו הם סיווי חכמה וקבר שחאים זוכר את הנפש שחיימתה
 אר העולם הוה (עיינ כרך א/ מאמר "משחבת עליא וקשמי" צמ" 303).

עלייה על ידי מותה צייקים

"החזא יומא ראשכבתיה דרבי, נמא בת קלא ואמרה: כל דחיה
 באשכבתיה דרבי מוומן הוא לויי עולם הבא" (כתובת קי"ג). הרב צירק
 ביאור, כי שלמד כל מיני אצל רבנו הקדוש ורק בשעת שפירתו לא היה
 אצילי, מדוע עליי לא באמר שמומון הוא לויי עולם הבא? רגילים לבאר
 שעל ידי התעוררות שבמחשבות צדיקים מתחזקים בהתחיות, אמנם כן, אר
 לפי המפרש לעיל, נבאר בחינה עלייה יותר. המכרתי שבוסן הוסיחה
 מחבורה השמה החתונה עם הנשמה העליונה והנשמה העליונה באה או
 לייך התגלות, כיון שמרכבל המסר הנשמה שמכריל בהיחיה בחינתו לעורר
 תבונית ויהי מי שזוכה אז לראות את רבי עולה בדרכו העולם הבא של
 יקול ללמוד מהו הרבה יותר כמה שלמד במי חייג שעה ששמה העליונה
 של רבי ויהי צדיק בעולם, למד זה של הכרה המציאות הפנימית של
 רבו. נכנס לעולם לב העלמיד שדבק ברבה ועלייה החלמית אחר כך
 במקודת זו ולמעלה. לכן יוכל לעלות יותר כמה שרבו עליי, כיון שלבנו
 לא היה למד כזה בחייה.

אלינה ענה לאלישע: "אם תראה אחי לקח מאחד ידיו לך כן, ואם אין
 לא יחיה? וכל כך למת? כיון שאלישע היה במדרגה שחיה יוכל לראות
 בעליית אליהו לדוגמא העולם הבא שלו, דבק החלמיד בנשמתו הפנימית של
 רבו שנתגלה לגבו ענייה, ועל ידי כך התעלה ביהוה רבו לדוגמא פי שנים —
 פי שנים בהיותו".

ואיחא שם במתובות: "החזא טובים כל יומא הוה אחי קסיה, הוהא
 יומא לא אחא, כיון דישמע הוי, סליק לאיבוא נמל לארעא ופיה יצתה בת
 קול ואמרה: אר הוהא טובים מומון הוא לויי תעתיב". וביאור הוא פיון
 שחזאזא טובים הצעיר על שאחור את חלמוד המדול בעציר אמתי כה עמוק
 עד שמה, לכן משמיה העליונה בנות החיים לישגת יג כאלו ראה את
 הסתלקותו של רבנו הקדוש.

בשעת מיתה התגלות הפנימית של הרב היא גורלה, ולכן השפעתו
 חזקה ביותר. וכל גילוי של הפנימיות של הרב כיון שחיה והתלמיד, המשיג
 והמיושע, מואמרים באיור נפשי פנימי, דברים היוצאים מפנימיות הלב
 ונכנסים אל חלבי, והשפעה החזקה והאמתית היא מלב אל לב על ידי
 דרכות חלבנות.

הרב עולא על ידי החלמו

ברם על ידי דרכות חלבנות שבין רב ותלמיד נוספה רוחניות ופנימיות
 גם לרב. כי על ידי התחברות והתאחדות הרוחנית של הרב והתלמיד,
 מקבל גם הרב מהתלמיד, הוכח (וי"ן סתוחה) שזיכר התגלה את חלמוד
 חיותו אל הרב, הוכיחה שמתאספ לרב על ידי זכירי החלמה, אינו רק
 בבוהנת חיותו כלל לעליית החלמה, אלא יותר מזה — הוא מקבל וכות
 נפשית מהתלמיד. וזו החובל שפון, מלי לאמרה, לפי המצוה, שמעלת
 המרי חתרה אל השק, שירי המרי נחמו טעם וריח לעין בבוהנת, טעם עצו
 זכריו שריו". שרהלמלד מקבל את תורת רב, והוא דבק בידו דרכות
 פנימית לבנית, אז מניצים לאחור פנימי, ומתחברים כאחד מנשי, וכל
 המחברים אל השחור סחור. (במחנה זו אפשר לבאר כיצד תלמידיו של אור
 העליונה לעולם הגא — עיי תגובה טו, ועייש כרך ד' עמ' 196).

זו הוויאור המסקו יותר ברובי בעל, "חובות חלבנות" שהתבאו בשפת
 דברגו, על ידי זכירי הרבים נוספת לאדם זכות (וי"ן סתוחה) ורוחניות,
 אשר לא היה יכול להשיגה כבמות עצמו לבד. וזו הפעלה הוכיחה שחובות
 שם — הגולל רוחניות המשיג.

אצ"א הגאון רבי ישיאל פלסטר זצ"ל רצה לעלות למדרגות העליונות
 על ידי שיחור לנסחי, וידוע שהיון את עצמו לוח בהכנות רבות. (הוא
 הרגיל את עצמו לחסלל במחירתו, וכל זאת בכוונה עשוקה כדי שלמראית
 עין יחשב כמבולבית" פשוט. וספר תלמידי הגרש"ז זצ"ל, ששניתיים ימים
 היה צריך להתלמד בזה כמו כל המסקו ללמוד בעל-פה חלק גדול מה"ש"ס
 עם תוספת, כדי שלא יהיה צורך ללמוד מתוך ספרים). אולם אחר כך
 חזר ומחשבונו זו ללוות נוסחי, כיון שראה את ירידת הדור, האמר: כמה
 יוכל אדם לזכות על ידי עצמותו תוספת — לגילוי אליהו וזו חקודש;
 מכל מקום חכמה הרבים עדיפה מזהו והגרש"ז זצ"ל חושק וזרן חקודש; ידאיר
 יעשה" כי אחרי כל התולדות שראו בו, נשאר בכל זאת נוסחה וזו היה את
 אותו שהכיר את גדולתו האמתית, והניחיל דיסקין אפ"ל אמר אחרי פטירתו

הערב לשעתו לבלי השקיף הנולד אם כי מרה תהי' באחרונה,
 נמצאה דוגמתה מה, גם בעניני עוה"ז, האיש הסכל ונפרט
 החולה לחולשת שכלו יאהב לחטוף לאכול את הערב לחכו וישכת
 בזה כי הביאנו לנחלה נפרצה, לכך אמרו רז"ל באבות איהו
 חכם הרואה את הנולד, הוא מאמר רז"ל בסוטה (ג') אין אדם
 עובר עברה אח"כ כנס בו רוחי שטות, וזה כל עמל האדם
 לעבודתו ית' לחשוב ולהתבונן ביראת ה' נפחד ענשו ע"י ספרי
 המוסר ואגדות ומדרשי חז"ל עד אשר באזניו ישמע ובעיניו כמעט
 יראה העונש הרחב בזכות ואיכות נכב' לנגד עיניו כמאמר רז"ל
 בסנהדרין (ז') לעולם יראה [ז"ן להיומו עלול להבשל וז"ה כל אדם
 להשטר ספגנו רע מעצירות הגשמות] כי כאלו חרב בו' וגיהנם פתוחה
 לו מתחתיו, ואם כה יעשה האדם לבבו יבין ושב ורפא' לו.
 אכן רבה רעת האדם בארץ, אין דורש צדק ואין משכיל ביראת
 ה' לקבוע עתים סדורות בעמל היראה לדלות מי תבונה
 מהאמונה הנחבאה ונסתתרה במחבואי הלבב להרחיבה ולסעדה
 למת לה תוקף ועוז להשים המשרה על שכמה למשול על האזרים
 לכל יפרצו גדר התורה וכתורה יעשו, דוגמת זה הדבר לא מלאנו
 בעניני עוה"ז, אין איש אשר נרות מרחפת לנגד פניו אשר לא יתן
 עת לחשוב מחשבות להנצל ממנה, בזאת גם אין התאווה סבתה,
 לפלא המה וזה שמש פלאי. עבירה הלזו לבלי השיס על לב
 להתבונן ביראת ה' ובמוסר ענשו, הוא מבחינה השנית, המה
 העצרות אשר אין די בהתאווה להיות סבתם, רק המה מרגחניו
 הטומאה המלפפת את האדם להחטיאו, ביותר מחטאי הדבור כי
 מה יחרון לבשל הלשון כמאמר רז"ל בעררין (ט"ז:).
בזאת מלאנו פשר דבר בין ב' השטות בענין ינה"ר ויז"ט מה
המה, שיטה הא' היא שטה הכודעת כי ינה"ר היא כח
הטומאה באדם המלפפו לפשעים, ויז"ט היא כח הקדושה באדם
המוצילו לכל טוב, היא שטת רוב המחברים הגדולים, והשטה הב'
כי ינה"ר כח תאות האדם המשקפת לכל ערב בשעתה אוחה
האספהו אל ביתה ובה תדבק לאהבה, ויז"ט היא השכל הישר
האיפה ומביט להנולד היא פחד יראת ה' ית"ש משפטיו הרעים,
והרעים למרבה, ובזאת במועיל לכבוש התאווה למוען באחרונה
יתען בעונג נפלא אשר אין די באר יקרת תפארתה.
 באשר

אגרת המוסר

ג ט

באשר אנחנו רואים בכל עת עיני האדם מהחלפיה כ"א נדבק יותר לעבירה אחרת, יש אשר חטאתם הגדל יותר בצטול תורה ממו"מ באמונה ונתינת לדקה, ויש להיפך, וכן בכל העבדות אין אדם דומה לחברו, ואם הו' היצה"ר רק כח הטומאה היופתהו מדוע לא הלפף את צ"א בצוה [אם לא נשקף על ארשיהם למעלה].
ואם נאמר כי היצה"ר היא גח התאוה, הדבר נכון, כי תאות האדם תלוי במזגו [לידתו והרכבתו שעתו ועיניו] ומזגי צ"א מנתלפות לזאת גם עוונותם נתחלפו.

אכן גם צוה לא יתכן, הלא עינינו רואות עשיית עבירות ענומות אין תאוהם גברה כ"כ ולפעמי' התאוה מונגרתה, כמו האדם החפץ הרבה בכבוד המדומה ובכבוד מצוה תגעל נפשו וכיוצא, אין זאת כ"א רוח הטומאה המבלבל ומזבילו להרע גם נגד תשוקתו הטוב.

בזאת נראה בעליל כי צ' השטות נכונים, היצה"ר היא התאוה וגם יש רוח הטומאה, וכן היצ"ט הוא השכל הנכון (אשר לא נתקלקל ע"י העבירה והתאוות) הרוחה את הנילד וגם יש רוח קדושה בהאדם.

והנה צני' הצדדים ישנו בהאדם גשמי ורוחני, כענין צריחת האדם עצמו גופני ונפשי, הגופני נראה לעיני צער, והנפשי טודע מפעולות ועיני הגוף, תחבולות האדם ומזממותיו להחזיק הנפש בגוף. היא רק בגוף לצדה לתומכו באכילות טובות ובשמירות מעולות מכל נזק ופגע רע וצוה ישמר נפשו בגופו, אין מצוה בטבעי [ע"ס רוחניות העולם לפי האמת עיקר שפירמ כפש צנף תלוי רק בנפש לפי עבודתה לנוראה ית"ש] לעשות תחבולה בנפש להחזיק בגוף, כי אין רוחה ואין מרגישה לצדה ומה יעשה צה. כן בעבודת ה' ית"ש עיקר התחבולה להחזיק צ' יצ"ט כח הקדושה והשכל הנכון [אשר לא נתקלקל] ולדחות צ' היצה"ר כח הטומאה והתאוה, תלוי בצחינת הגופני להאכילה מאכלי' הטובי' המה התבוננות היראה והמוסר הגיבעים מהתורה הטהורה. הוא מאמר רז"ל צ"ב (ט"ז.) צקש איוב כו' ומאי אהדרי ליה כו' אף אתה הפר יראה גו' צרא הקב"ה יצה"ר צרא לו תורה תצלין. סורונו צוה כי תצלין התורה היא היראה הניצעת ממנה, כמאמ' הכתוב תפר יראה, והיא צחינה גשמית מוכן לעיני צער סבת רפואתה לחולי הנפש, אם ישים האדם לבו ונפשו אל יראת התורה

כנ

הרי שביאר הגר"א דאין לשון 'שופטן' מלשון משפט אלא מלשון הנהגה, דאלו הג' בני אדם יש להם מנהיגים שונים, דהמנהיג של הצדיק הוא היצה"ט, והמנהיג של הרשע הוא היצה"ר, והמנהיג של הבינוני הוא שני היצרים.

וכ"כ רבי אברהם אחי הגר"א בספרו מעלות התורה וד"ל:

כדאיתא בגמרא (ברכות סא, ב) צדיקים יצר טוב שופטם, רשעים יצר הרע שופטם, בינונים זה וזה שופטם, וצריך להבין שיפטים הללו מאי היא, הלא השופט לאלקים הוא. ישמעתי טאזוי הגאון ז"ל, דשופט הוא לשון הנהגה, ולכן יקרא הדין השופט אלקים, כי הוא מנהיג ויטעיה על בני דורו, והכי פרושי צדיקים יצר טוב שופטם, רעה הומר מנהיגם שכל הנהגותיו על פי יצר טוב, הרשעים יצר הרע שופטם רעה לימר מנהיגם, ובינונים זה וזה שופטם רעה לומר מנהיגם.

ולפי"ז יש לבאר דזהו יסוד הדין על האדם אם הוא צדיק או רשע או בינוני, דאין הדין רק ע"י מנין המצוות שקיים והעבירות שעבר עליהם, אלא יסוד הדין הוא על עצמו של האדם אם מהותו בגדר 'צדיק' או מהותו בגדר 'רשע' או 'בינוני', וההבחנה בזה הוא מי הוא מנהיגו בעולמו היצה"ט או היצה"ר, כי הצדיק שהיצה"ט מנהיגו הרי הוא דבוק בחיים הרוחניים ונקבע בשם צדיק ב'ספר החיים', והרשע שהיצה"ר מנהיגו הרי הוא מנותק מן החיים הרוחניים ואין לו אלא נפש הבהמית, ובוה נקבע ב'ספר המתים', כי הרשעים בחייהן קרויין מתים.

וענין זה מבואר גם בדברי רבינו יונה שהבאנו, שכתב 'נפש הרשע אשר כל תאוה להפצי הגוף בחייו, ונפרדת תאוה מעבודת הבורא ונבדלת משרשיה', ומבואר בהגדרת רשע היא מי שכל תאוותו להפצי הגוף, והרי כבר הבאנו לעיל (מאמר א) דברי הגר"ס זצ"ל באגרת המוסר, שהרעה המקובלת היא שיצה"ר הוא תאוה הגוף החומרי, עיי"ש. והרי מבואר שרשע הוא מי שיצה"ר מנהיגו, שהרי יצה"ד הוא תאוה הגוף החומרי, והרי ביאר הרבינו יונה דשם רשע אזיל על מי שכל תאוותו להפצי הגוף, ונבדלת תאוותה מעבודת הבורא, וא"כ הוא נבדל משרשו שהוא נבדל משרש נשמתו שהוא חלק אלוך ממעל.

וזהו יסוד כוונת הרמח"ל שהדין על האדם הוא אם הוא 'צדיק' או 'רשע', שבוה נידון אם יכתב ב'ספר החיים' או ב'ספר המתים', ודנים על עצמו של האדם מה הוא, וזה נקבע עפ"י דעותיו והילוכו ומי מנהיגו בעולמו, אם מתנהג עפ"י היצה"ט או עפ"י היצה"ר, ובוה נקבע אם יחיה חיים רוחניים של הנשמה, או חיים של בהמה בנפש הבהמית שהוא בגדר מיתה.

הוא הפכה למתנה, ואין לה שום חשיבות משפטית. והוא הפכה למתנה, ואין לה שום חשיבות משפטית.

ואם לא כן, הרי שיש לה חשיבות משפטית, והיא הפכה למתנה, ואין לה שום חשיבות משפטית. והוא הפכה למתנה, ואין לה שום חשיבות משפטית. והוא הפכה למתנה, ואין לה שום חשיבות משפטית.

הוא הפכה למתנה, ואין לה שום חשיבות משפטית. והוא הפכה למתנה, ואין לה שום חשיבות משפטית.

תוספת זכר

הוא הפכה למתנה, ואין לה שום חשיבות משפטית. והוא הפכה למתנה, ואין לה שום חשיבות משפטית. והוא הפכה למתנה, ואין לה שום חשיבות משפטית.

אכלתי ואוכל

כן הוא בחטא אדם הראשון שבזה התקלקל העולם כולו והיה צריך שית אלפי שני של הבריאה כדי לתקן את זה, ואמרו חז"ל (בר"ד יט) שאמר "אכלתי ואוכל עוד", היינו שזה הייתה מחשבת לבו בשעה שהרגיש בנפילה הגדולה, והיה מוכן להישאר עוד במצב של נפילה בלא להרגיש תקוה לצאת ולהתעלות מזה.

וביאור הדבר, דהנה הקב"ה ברא את האדם בעולם שפל רחוק מרוחניות, והאדם מטבעו עלול להיכשל בחטא, ובאמת במשך כל הדורות רק יחידים ממש לא נכשלו, אך הקב"ה ברא גם את האפשרות של תשובה. לכך אף כי פשוט שהאדם מחויב להשתדל שלא להיכשל בחטא, אבל אחרי שכמעט אין צדיק בארץ, הרי התביעה העיקרית היא שאם האדם נכשל ונפל בחטא ח"ו, שלא יישאר במצב הזה אלא יתאמץ מיד בכל כחו לחזור בתשובה ולתקן את החטא.

אורי תשובה

מקומך אל תנח

אמר החכם מכל אדם "אם רוח המושל יעלה עליך, מקומך אל תנח" (קהלת י, ז), וביאר הגר"א ז"ל כי יש בזה כלל גדול לעוסקים בעבודה, 'אם רוח המושל' הוא היצה"ר שהוא מלך ומושל יעלה עליך, כלומר נתגבר עליך והכשיל אותך, והדברים אמורים באדם שיש לו שאיפה ומהלך בדרך העבודה, רק לפעמים מכשילו יצרו בחטא ויורד ברוחו וחוטא, ואחר כך בא יצה"ר ואומר לאדם, אף שעשית תשובה מכל מקום אין מקום לשאיפות הגדולות שהיו לך, ולא שייך להגיע אחרי החטא והקלקול למדרגות הגבוהות, זהו שהזהיר שלמה המלך ע"ה:

ב. ביאור הגר"א משלי (כג, א): "כמ"ש אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנח פי' אם יצה"ר חטף אותך ברשתו אשר טמן לרגליך שעשית עבירה מ"מ אתה לא תפול ממדרגותיך ואחוז דרכיך הטוב כמקדם וגם זאת תתרפא לך".

"מקומך אל תנח", כי היא עצת היצר ואינה אמת, וגם אחרי החטא שייך להגיע למדרגות הכי גבוהות, מכח אותה נקודה שנשארת ולא נפגמת.

כי בכל אדם היצר עלול למשול, ולכל אחד יש שאיפות בעבודת ד' בצירוף כוחות נפשו המיוחדים הנדרשים לו לפי תפקידו המיוחד לו בעבודת ד', [ומדרכי היצר שגורם לאדם שאיפה להשיג דברים אחרים שאיננו מסוגל להם, במקום הדברים שהוא מסוגל-ומחוייב להשיג]. וכשאדם נכשל בחטא, אזי דרך היצר להכניס בלבו הרגשות של יאוש, שהלא כבר נפל מדרגתו וצריך לשכוח מהשאיפות שכבר אינן שייכות למצבו, לזה אמר שלמה המלך "מקומך אל תנח", שבאמת אף אם האדם נכשל בחטא לעולם יכול לתקן את החטא ולחזור בתשובה, ועוד נשאר עליו החיוב לשאוף ולהשיג אותן דרגות ששאף להן לפני החטא, ולא להשאר אף רגע במצב של חטא וירידה. [אע"פ שרוח הטומאה שבא ע"י החטא, עושה זאת ליותר קשה, אבל צריך להתאמץ יותר].

ועוד טעם בדבר שלא לדחות את התשובה כלל, כי בשעה שאדם מבין שאין טוב אלא קרבת ד' הרי שלא יוכל לסבול כלל להישאר במצב של טומאת החטא וריחוק מד', אלא יעשה ככל יכולתו לתקן את מצבו, וכשדוחה את התשובה אף שבדעתו לעשות אחר כך תשובה, הרי זה מוכיח עליו שהוא מוכן להישאר במצב חטא וריחוק ולא בוער בו כל כך לתקן את זה.

עיקר הבקשה והשאיפה בחיים היא רק קרבת ד', כמו שביאר הגר"א ז"ל על הפסוק "לתאוה יבקש נפרד" (משלי יח), שתיכף כשהאדם נפרד מהתורה הוא רודף אחרי התאוה ומבקש אותה, ואדם שתאוותיו מושלות בו מחפש תמיד הרבה דברים נפרדים ואינו שבע לעולם ומקנא בכל אדם בחשבו שיש לו את מבוקשו, אך הצדיק מבקש רק דבר אחד את הדביקות בקב"ה. לכן הצדיק מיד שב בתשובה ומשתוקק לחזור לקרבת השי"ת.

היה נראה כי אם חכמה, שהיא השכל עצמו, אך התבונה היא בית השכל, המחברת דבר אל דבר ומקיימת דבר בדבר, והדעת היא התולדה היוצאת מכל אלה, ואלה לא יעשו פעולתן אלא בכח נשיבה שיגשב הפה העליון בהן. ונמצא, שהחכמה כבר ניתנה, והפה אינו אלא מקיים אותה, אך הדעת והתבונה הן מתחדשות, והיינו שמתחדש גילויין תמיד רק בכח נשיבת הפה. ועל כן אמר אליהוא (איוב לב ח): „אכן רוח היא באנוש ונשמת שדי תבינם“, ולשון „נשמת ה' כנחל גפרית“, שהוא מלשון „נשימה“ ולא מלשון „נשמה“, והיינו נשימת הפה, נשיבת הרוח. וזאת היא הנותנת הבינה, ולא הימים או השנים.

הנה על כן חוב הוא מוטל על האדם לשים עצמו להתבונן, כי אם אינו מתבונן ומחשב, הנה לא תבוא החכמה לבקש אותו, ונשאר בחושך בלא ידיעה, הולך בדרכי ההבל ובאפלה, וסוף דבר יתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, על שלא נשתמש מן החכמה ומן הכח אשר הטביע בו לעשותו חיל. זה דאי פיתוי היצר, הסיטרא אחרא, אשר ישתדל בכל עוז להפילו בזה ובבא, כי כבר ידע אם נפל בזה מעט נשאר לו לשוב ולהחקומו, כי ידיעת האמת מחוקת הנשמה ומרחקת ממנה היצר ודאי, ואין דבר מחליש הנשמה לפני היצר כחסרון הידיעה, ואם חיתה הידיעה רחבה ועומדת על לב בני האדם לא היו חוטאים לעולם, אך לא היה אפילו היצר קרוב אליהם ושולט עליהם, כמו שאינו שולט במלאכים. ולהיות שהקדוש ברוך הוא רצה שהאדם יהיה בעל יצר, שיוכל להיות מנוצח או נוצח בשיקול אחד, לכן שם בהם הידיעה, אך סגורה כגחלת, ושתוכל להתפשט כשלהבת, והבחירה ביד האדם. וחכמינו, וזכרונם לברכה, אמרו (בבא בתרא עח ב): „על כן יאמרו המושלים בראו חשבון“ (במדבר כא כז), „תמושלים“, אלו המושלים

עיונים

כי ידיעת האמת וכו'. נמצא לפי שטרם הבחירה אינו רק בזה שיש לו שני יצרים ועליו לבחור בין רע לטוב, אלא שטרם הבחירה הוא בצורת החכמה עצמה שבאדם שאינה כתכונת החכמה של המלאכים שהידיעה גלויה אצלם. אבל החכמה באדם היא סתומה כגחלת, והאדם בבחירתו ובהשתדלותו נוכח שהטעם שנתן את החכמה בלבו יפעילנה אצלו ויביאנה לידי דעת ותבונה. ועל פי זה גבין בחירתו של אדה"ר קודם החטא שלא היה עוד נרע בקרבנו, היתה בחירתו רק בחכמה לבד, בראו חשבון. כבר נתבאר בעיונים למסילת ישרים (פרק ד' ד"ה לא יתי לו זמן) כי חושבון הוא שלמות בפני עצמו, ולפיכך אינו רק בעה"ז אלא שייך גם בעה"ב, אבל כאן מתברר היסוד, כי התבוננות החשבון מאירים את חכמת האדם ועל ידם מתלהטת השלהבת מתוך הגחלת הסתומה, ונמצא שהתבוננות החשבון שלכאורה רק במוסר יסודם, יש להם ראש ועיקר כראשיתה של החכמה, וגם זה בכלל: „ראשית חכמה יראת ה'“. והוא מה

ביצורם, „בואו חשבון“, בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, כי מי שאינו מושל ביצרו, לא ישים עצמו לזה לעולם, אך המושלים ביצורם הם יעשו את הדבר הזה, וילמדוהו לאחרים לעשות אותו. הלא האדם רוב שנות ימיו עומד לחשוב חשבונות עסקי, עסקי חיי שעה, ולמה לא ישים אל לבבו אפילו שעה אחת גם לזאת לחשוב מחשבת ממש: מה הוא, ולמה בא לעולם, או מה מבקש ממנו מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ומה יהיה סוף כל ענייניו. זאת היא התרופה היותר גדולה וחזקה שתוכל להמציא נגד היצר, והיא קלה, ופעולתה גדולה, ופריה רב, שיעמוד האדם בכל יום לפחות שעה אחת פנוי משאר כל המחשבות לחשוב רק על הענין הזה שאמרתי, ויבקש בלבבו: מה עשו הראשונים אבות העולם שכך חשק ה' בהם, מה עשה משה רבינו עליו השלום, מה עשה דוד, משיח ה', וכל הגדולים אשר ה' לפנינו, ויעלה בשכלו, מה טוב לאדם כל ימי חייו לעשות כן גם הוא וטוב לו. או יתורו מחשבותיו לדעת, באיזה מצב הוא נמצא ועומד, לפי הנרצה בדרך אשר דרכו אנשי השם אלה אשר מעולם המה, ואם אין? ואם רב ממנו כח היצר ולא יכול לדין עם שתקף ממנו? הן לזאת חרד היה וצוח ככרוכיא הקדוש רבי שמעון בן יוחאי: בתיקוני תיקון עשירי, חה לשונו: ווי לון לבני נשא דקודשא בריך הוא אסיר עמהון בגלותא, „ויסן כה וכה וירא כי אין איש“, אלא איש לדרכו פנו בעסקין דלהון בארחין דלהון. כלל הדברים: האדם שאינו חושב על זה קשה לו מאוד מאוד להגיע אל השלימות, והאדם החושב על זה קרוב אליה מאוד. החכמים הולכים הלוך וחשוב תמיד, לא יפנו דעתם מזאת, ולכן יצליחו בכל

עיונים

שכתב רבינו: „בהיות השלחבת מתלהטת יש בה כמה גזנים“, כי כל אספקלריא מאירה באור אחר, כי באספקלריא של המוסר, ההתבוננות והחשבון הוא כולו מוסר, ובאספקלריא של „תורה אור“ כל האור שבתורה תלוי בהן.

מה עשו הראשונים אבות העולם. לפי זה מה ששנינו (בתדבאיר סבית) חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב? אין זה רק שאיפה רעיונית בלבד, אלא שאיפה מעשית, ומעיקרי גוטי חשבונות האדם עם נפשו: מה עשו הראשונים ואעשה כן גם אני. ולא עוד אלא „שיתורו מחשבותיו לדעת“ כמה מתאים מצבו, ובאיזה מצב הוא נמצא ועומד לפי הנרצה בדרך אשר דרכו אנשי השם אלה אשר מעולם המה ואם אין? לזאת חרד היה וצוח וכו', כלומר: על אי והתבוננות והחשבון חרד ה' וצוח הקדוש רשבי.

האדם שאינו חושב וכו' קשה לו מאד להגיע אל השלימות. כל מדת הקושי לתגיע אל השלימות — הריחוק והקירוב, תלוי לפי מדת ההתבוננות והחשבון, כי האדם שאינו חושב קשה לו מאד מאד, והאדם החושב קרוב אליו מאד.

והחכמים הולכים הלוך וחשוב תמיד. אין שיפור זמן למחשבה זו.

היה זה אמר כי לא תשתחוה לאל נכר -- איזהו אל זר שיש בגופו של אדם --

פרק אחד עשר :

דעת

אמרנו כמערכת האדם פ"ב כי בדעת ישנם שני ענינים : **בדעת חרדים** ימלאו ויבדעו תהמות נבקעין. הדעת נתנת לאדם עשירות פנימית. ממשלות יאשונים עד השעות עליונות -- בה חורים ימלאו. חלק זה של הדעת יש לכל אדם. באדם מישראל מצינו עוד סגולה בדעת שהיא בוקעת ויורדת עד התהומות ופנינתו ומאחרת המידות והכוחות עם השגת שבמות שלא תישאר כל סתירת ביניהם. בלעם היה "ידוע דעת עליון" אבל מידותיו היו "עין רעה רוח נבונה ונפש רחבה" מלע"ה היה אבי הנביאים וארון הנביאים ויהוה עם זה היה עני מכל האדם אשר על פני האדמה. דעתו של מרע"ה קשרה את התשגה עם המידות. וזהו הדעת שאנו שאופים אליה. נשאל הועדים הכאים יהיה ליהפך "בדעת"?

ועד ראשון

אמרתי וי"ע כתב בימי חורפו בנפוס הקבלות ליהי"כ שלו כדברים האלה: **"שבתי וראיתי כי אין אני ברשות עצמי כי אם כיד אחרים משש והוא הזומר עם אבותיו והולדותיו אשר הם שולטים בקרבי. ולא די בזה כי אם יתנו שוחד להשכל להטעותו בדבריהם המעשבים. אשר אין לגרש את האדם מן הטוב זהו כל רצונם לכן קבלתי עלי בלע" ללמד עצמי לעשות ככל יום המשה פעמים ענינים נגד הרצון כ"ו. ובכנס אם אחריו איזה יום 10 קאפיקעס" (דעת חכמה ומסר ח"א עמ' 9).**

נסת להבין את המהלך הנפלא הזה. אומר הרגיש שאינו ברשות עצמו אלא "אחרים" שולטים עליו -- החומר, אבותיו והולדותיו. תולדות החומר הם הרצונות שבלב. מי הם אבותיו? הוא אומר: כחות הרע הדבקים בו. וזהו הכרה מברעת: ריבוי הרצונות שבלב -- אין זה אני עצמי; וזוים הם לעצמי? וזהו "המקורע בנרתי בתמותו המסער כליו בתמותו המפור מנותני בתמותו יוא בענין כעובד עבודה זרה. שכן אמותנו של יצחק; היום אמר לו עשה כן ולמחר אמר לו עשה כך. עד שאומר לו עבד ע"ז והולך ועובד. א"ר אבין מאי קראו? לא יהיה בך אל זר לא תשתחוה לאל נכר -- איזהו אל זר שיש בגופו של אדם -- הוי אמר זה יצה"ר" (שבת קמ"ג ע"ב).

לא בקלות אנו מבחינים בגופנו את האמת הזאת. כי הרצונות העולים בלבנו

מערכת העבודת הנוספת

רפס

חשים לבקרים הם מסוד היות -- הם התנכרות לעצמנו. היות כנים לעצמנו: לנו נמה. שהתאות מן זן עצם מהותנו. היותנו של שכל ודעת היא דרך לעצמנו. התאות לתענוגים כבוד וכסף מן טבעיות לנו. ואילו לדבר דחלף אנו צריכים לחכמה את עצמנו. וליכא מרדי דלא רמיא באוריות: היכן מצינו בזרות עצמה ענין האל זר שיש בגופו של אדם? הרי בפרשת ציצית נאמר: **"לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר זונים אחריכם" (סוף שלח) -- הרי נאמר לנו שלא תתור אחרי לבבך. ומשמע שהם שנים: אצטנו ולבבנו: ולא עוד אלא שאנו "זונים" אחרי הלב כאחרי אשה זרה -- ומי אצטנו. אלה שונאמר לנו "לא תתורו" ? הוי אמר כי האדם עצמו אינו הלב המתאוה. עצמותו של האדם יותר עמוקה מחלב.**

נשאלת עצמותו של האדם היא נקודת הקשר בין השכל והמידות. או כמלים אחרות. נקודת האיחוד בין הדעת והמלאה חדרים בהשגת וכן הדעת הכולעת. התהומות. ותחינה המידות והשגות אחרות כידו. שני מעכבים ישנם להגיע אל עצמו: האחד, שהמידות אינן מושפעות מהדשגה; השני, שכחות הרע משתלטים על ההשגה. כפי שהיה אצל בלעם: תאוות הכבוד והכסף השתמשו במה שהיה "ידוע דעת עליון" כדי להשיג מטרתו מסכל.

הוא אשר הרגיש אדמ"ר בימי חורפו כי אינו ברשות עצמו כי אם ביד אחרים. היינו כחות הרוח של רצונות אשר בחומר יסודם. ולא עוד, אלא שהם משתחים גם את השכל להטעותו. אך כל משאת פשוטו היא שהדעת תהיה מושלת בו. נפלאה היא הדרך שמצא לזה: **"לעשות ענינים נגד הרצון".** זהו הסמון הראשון למשמלת הדעת באדם. שאינו נמשך תמיד אחרי רצונותיו אלא יודע לעמוד נגדו. ושמתיים יישק.

הרצון -- נא אצטנו בעקבות אדמ"ר ונתלמד שלש פעמים ביום לזכר נגד הרצון -- וכפי דרכנו: בדברים קטנים. מתחשק ללכת לשתות -- ולא תחליכם. מתחשק להגיד בדיחה -- ומבליגים. מתחשק לאכול עור -- ומותרים.

ועד שני

עוד לא שבענו מהתפעלות על החידוש. כי הדרך להשת דעת היא להתרגל לעשות מדי פעם נגד הרצון. הרי דעת היא עצם האדם. "אדם שבאדם". היא מאחדת השכל והמידות והיו לאחדים בידי האדם; וזאת לא שהמידות התינה משפיעות על השכל. אלא שהשכל שולט בהן. ומנין שהיו עצם האדם? מאז דבועיות בו. ע"א: "אמר מר האדם שבועה פוט לאנוס -- היכי דמי כדב כהנא ורב אסי כי הוי קיימי מקמי דרב מר אמר שבועתא דהכי אמר רב ומר אמר שבועתא דהכי אמר רב. כי אתי לקמיה דרב אמר כות מניתי. אמר ליה אידיד ואת שבועתא אשתבתי? איל לכו אנסר" -- רש"י: **"אדם שבועה -- שראו אדם שבעת שבועה שהוא לנו עליו. פוט לאנוס -- כגון שבועה לשעבר וכסבור ששבועתו באמת".** הרי אפילו אם לבו אנסי וטעה בטיקול דעתו עדיין אין זה "אדם" לגבי שבועה.

יש לנו להמשיך בתהלמות ללכת נגד רצונות. הפעם נשתמש בעצמו